ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ
Καθηγητοῦ τῆς Βαρβακείου Σχολῆς

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ—ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

(Μὲ εἰσαγωγήν, ἀνάλυσιν καὶ παρατηρήσεις πραγματικάς, συντακτικάς κλπ)

ΔΙΑ ΤΗΝ Ζ' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ Η' ΤΩΝ ΚΛΑΣΣΙΚΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΤΕΧΝΩΝ
Α.Π.Θ.
Κωδ. 14342

ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΔΗΜ. Ν. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ 9
(καὶ Σαλαμῖνος Γωνία)
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Ι. & Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — 1946

PA
4452
A32
1946
c.1

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως ἰδιοχείρως ἢ διὰ σφραγῖδος.

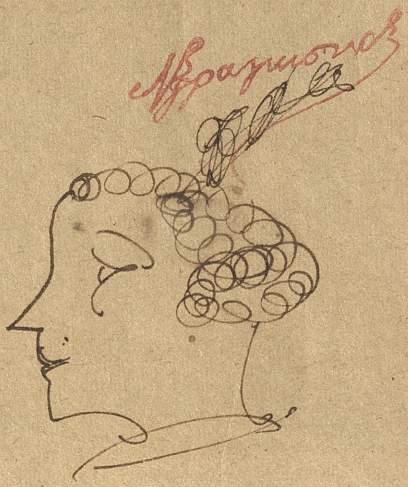

Κάππα Μέγας
Πλάτωνος Αι. Γυμνασίου

Αρσένης

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

1. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπιταφίου.

Ὅπως εἶναι γνωστόν, οἱ ῥητορικοὶ λόγοι διαιροῦνται α') εἰς **δικανικούς**, β') εἰς **συμβουλευτικοὺς** καὶ γ') εἰς **ἐπιδεικτικοὺς** ἢ **πανηγυρικούς**. Εἰς τοὺς ἐπιδεικτικοὺς ἀνήκει καὶ ὁ Ἐπιτάφιος.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἐπιταφίου εὑρίσκεται εἰς τὰ θρηνώδη ἐπαινετικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν ἤδη χρόνων ἐθεωροῦντο ὡς ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῆς ταφῆς. Ἐκ τῶν ᾀσμάτων αὐτῶν προῆλθεν ἀργότερα εἰδικὸν εἶδος τῆς λυρικῆς ποιήσεως, οἱ λεγόμενοι **θρῆνοι** (ἢ **Ἐλεγεῖαι**) καὶ τὰ **Ἐγκώμια** (ἔνν. ἔπη), καὶ ὁ **Ἐπιτάφιος**, ῥητορικὸς λόγος. Κοινὸν γνώρισμα τῶν θρήνων, τῶν ἐγκωμίων καὶ τοῦ Ἐπιταφίου εἶναι, ὅτι ἀναφέρονται ὄχι μόνον εἰς μεμονωμένα ἄτομα, ὅπως οἱ θρῆνοι τῆς μυθικῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ καὶ εἰς ὁμάδας. Ἀπὸ τοῦ μερικοῦ καὶ προσωπικοῦ θρήνου ἀνάγονται εἰς τὸν γενικὸν καὶ ἀπρόσωπον (πρβλ. τὸ ἐγκώμιον τοῦ Σιμωνίδου διὰ τοὺς πεσόντας εἰς τὰς Θερμοπύλας).

Κατὰ ταῦτα ὁ Ἐπιτάφιος δύναται νὰ ἀφορᾷ εἴτε εἰς ὡρισμένον πρόσωπον (**καθ' ἕκαστον**, ὅπως λέγουν οἱ παλαιοί), εἴτε εἰς πολλοὺς ὁμοῦ (**κοινὸς πρὸς πόλιν ἅπασαν καὶ δῆμον, ὁ ἐπὶ τοῖς ἐν πολέμῳ πεσοῦσι**). Ἀλλ' ὅταν γίνεται λόγος περὶ ἐπιταφίου εἰς τοὺς ἀρχαίους, πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν τὸν **κοινὸν** κυρίως ἐπιτάφιον.

2. Ἡ οἰκονομία τοῦ κοινοῦ ἐπιταφίου.

Ὅπως ἡ διάρθρωσις τοῦ **συμβουλευτικοῦ** λόγου ἦτο ἀνάγκη νὰ συμμορφοῦται πρὸς ὡρισμένας τεχνικὰς ἀπαιτήσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀπομακρυνθῇ ὁ ῥήτωρ—ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν οἱ λόγοι τοῦ Περικλέους καὶ ἄλλων ῥητόρων εἰς τὸν Θουκυδίδην—, ἔτσι καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ ἐπιταφίου ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ σταθεροὺς κανόνας. Κατὰ τὸν Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα [1]) ἡ οἰκονομία τοῦ κοινοῦ ἐπιταφίου εἶναι ἡ ἑξῆς:

Α' Ἔπαινος

1. τῆς πατρίδος (ἀρχαία, μεγάλη, ἔνδοξος)
2. τοῦ γένους (πρόγονοι αὐτόχθονες, ἀγαθοί)

---

1. Ὁ Δ. Ἁ. ἔζησε κατὰ τὸν α' αἰῶνα π. Χ. Ὑπῆρξεν εὐφυέστατος ἱστοριογράφος καὶ ἐμπειρότατος κριτικός. Μαζὶ μὲ ἄλλα σπουδαιότατα ἔργα του περιεσώθη καὶ ἡ «Ρητορικὴ τέχνη» του.

3. τῆς φύσεως (εὐφυεῖς κατὰ πάντα)
4. τῆς ἀγωγῆς (πολίτευμα (δημοκρατία ἢ ἀριστοκρατία)
5. πράξεις (πολεμικὰ ἔργα, πῶς ἐτελεύτησαν).

Β' **Προτρεπτικὸν** τῶν ἐπιζώντων καὶ παραμυθητικὸν τῶν πατέρων.

Σύμφωνα πρὸς τὸ ἀνωτέρω διάγραμμα, ὁ κοινὸς ἐπιτάφιος ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἔπαινον τῆς πατρίδος ὡς μητρὸς ὅλων τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ μεγαλείου της. Ἀκολουθεῖ ὁ ἔπαινος τοῦ γένους, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξαίρεται ἡ αὐτοχθονία, τὸ φῦλον (ἰωνικὸν ἢ δωρικόν), ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ φιλοπατρία τῶν προγόνων, ἡ καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐκδηλωθεῖσα εἰς τὰς πράξεις των. Ἔρχεται κατόπιν ὁ ἔπαινος τῆς ἀγωγῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλάμβανεν ὁ ῥήτωρ τὴν εὐκαιρίαν νὰ δώσῃ εἰκόνα τοῦ πολιτεύματος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγεννήθησαν καὶ ἐμορφώθησαν οἱ πεσόντες, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων του τὴν εὐδοκίμησιν τῶν πολιτῶν. Ἐξαίρονται μετὰ ταῦτα αἱ πολεμικαὶ πράξεις καὶ ὁ θάνατος τῶν πεσόντων, παρορμῶνται εἰς μίμησιν αὐτῶν οἱ ἐπιζῶντες καὶ τέλος ἀπευθύνονται λόγοι παρηγορίας πρὸς τοὺς γονεῖς.

Τὴν ἰδίαν τεχνικὴν μορφὴν ἀκολουθεῖ εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς καὶ ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους. Εἰς τὰς λεπτομερείας ἐν τούτοις παρουσιάζει διαφοράς. Εἰς τὸν ἐπιτάφιον λ. χ. τοῦ Περικλέους ὑπάρχει **προοίμιον καὶ ἐπίλογος**, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα φαίνεται πάντως, ὅτι ἦσαν κοινὰ εἰς ὅλους τοὺς ἐπιταφίους, καίτοι δὲν ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως, πιθανῶς ὡς αὐτονόητα. Ἔπειτα προηγεῖται ὁ ἔπαινος τοῦ γένους καὶ ἀκολουθεῖ ὁ ἔπαινος τῆς πατρίδος. Ἡ τοιαύτη μεταβολὴ εἰς τὴν διάταξιν ὀφείλεται εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ ῥήτορος, ὅπως ὁ ἔπαινος τῆς πατρίδος, ὁ ὁποῖος καταλαμβάνει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λόγου (κεφ. 37—41) καὶ ἀποτελεῖ τὸν κεντρικὸν πυρῆνα αὐτοῦ, μὴ ἐπισκιασθῇ ἀπὸ τὸν ἔπαινον τῶν προγόνων, ἀλλὰ παραμείνῃ κυριαρχῶν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν.

3. Ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπιταφίου εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ μέχρις ἡμῶν περισωθέντες ἐπιτάφιοι.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ἐπιτάφιος λόγος εἶχε καθιερωθῆ, φαίνεται, διὰ νόμου «**ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων δαπτομένοις**», ἐπειδὴ ἐθεωρήθη, ὅτι προσέδιδεν αἴγλην καὶ μεγαλοπρέπειαν εἰς τὴν ὅλην τελετὴν τῆς ταφῆς — «**ὡς καλὸν ἀγορεύεσθαι αὐτόν**», λέγει ὁ ἴδιος ὁ Περικλῆς. Πότε ἀκριβῶς ἐθεσπίσθη εἶναι ἄγνωστον. Ἴσως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Περικλῆς ἀγνοοῦσε τὸν εἰσηγητὴν τοῦ νομοθετήματος. Ἄλλοι ὑποθέτουν τὸν Σόλωνα, ἄλλοι λέγουν τὸν Θεμιστοκλέα, τὸν Ἀριστείδην, τὸν Κίμωνα. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Ἐπιτάφιος ἀπετέλει τὸ ἐπιστέγασμα μακρᾶς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν τέλεσιν τῆς ταφῆς.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐκ τῆς ἀρχαιότητος διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, ἀκέραιοι ἢ ὀλίγον κολοβωμένοι, ἐλάχιστοι ἀτυχῶς ἐπιτάφιοι, οἱ ὁποῖοι μάλιστα δὲν θεωροῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον γνήσιοι: Ἐκτὸς

τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ Περικλέους ἔχομεν τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Λυσίου διὰ τοὺς νεκροὺς τοῦ κορινθιακοῦ πολέμου (395 π. Χ.), τοῦ Δημοσθένους διὰ τοὺς πεσόντας εἰς τὴν Χαιρώνειαν (338 π.Χ.) καὶ τοῦ Ὑπερείδου διὰ τοὺς φονευθέντας κατὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον (322 π. Χ.). Ἐξ αὐτῶν ὁ τελευταῖος θεωρεῖται ὡς γνησιώτερος, ἀλλὰ καὶ πλήρης δὲν εἶναι καὶ ἔχει χάσει τὴν γενικότητα καὶ τὸ ἀπρόσωπον τῶν ἄλλων ἐπιταφίων, διότι ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὸν ἔπαινον ἑνὸς ἥρωος (μαυριλάκι) τοῦ πολέμου, τοῦ στρατηγοῦ Λεωσθένους.

Εἰς τοὺς ἐπιταφίους αὐτοὺς πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ὁ φερόμενος εἰς τὸν πλατωνικὸν διάλογον «Μενέξενον». Αὐτὸν παρίσταται νὰ ἀπαγγέλλῃ ἐνώπιον στενοῦ ἀκροατηρίου ὁ Σωκράτης, ἐξ ἀποστηθίσεως δῆθεν ἀπὸ τὰς ὑποδειγματικὰς διδασκαλίας εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς περιφήμου συζύγου τοῦ Περικλέους, τῆς Ἀσπασίας, τῆς ὁποίας ἔγινε τάχα ὄψιμος μαθητὴς ὁ φιλόσοφος.

4. Τὰ πρὸ τοῦ Ἐπιταφίου.

Διὰ νὰ διασαφηθῇ, τί ἐννοοῦμεν, ὅταν λέγωμεν «ταφὴ τῶν νεκρῶν τοῦ πολέμου», εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθοῦν τὰ ἀκόλουθα:

Εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅτι ὑποχρέωσις ἱερά, νόμος θρησκευτικὸς ἀπαράβατος ἐπέβαλλεν εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν. Παράλειψις τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο πρᾶξις ἀνοσία καὶ ὡς τοιαύτη θὰ ἐπροκαλοῦσε ὄχι μόνον παρὰ τοῦ Θείου, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὴν τιμωρίαν. Κλασσικὸν παράδειγμα τῶν ἀντιλήψεων τούτων μᾶς παρέχει ἡ δίκη καὶ καταδίκη τῶν παρὰ τὰς Ἀργινούσας νικητῶν ἀθηναίων στρατηγῶν, διότι δὲν ἐμερίμνησαν, ἐκ λόγων μάλιστα ἀνωτέρας βίας, νὰ περισυλλέξουν τοὺς ναυαγοὺς τῆς ναυμαχίας καὶ νὰ φροντίσουν διὰ τὰ περαιτέρω.

Σύμφωνα μὲ τὸν πανελλήνιον αὐτὸν νόμον μεθ' ἑκάστην μάχην συνήπτετο μεταξὺ νικητῶν καὶ ἡττημένων ἀνακωχὴ διὰ τὴν περισυλλογὴν τῶν νεκρῶν — «ὑποσπόνδους ἀναιρεῖσθαι τοὺς νεκροὺς» κατὰ τὴν συναφῆ ἔκφρασιν τῶν παλαιῶν συγγραφέων.

Μετὰ τὴν περισυλλογὴν ἕκαστον πτῶμα ἐκαίετο ἐπὶ πυρᾶς. Ἡ τέφρα καὶ ὅ,τι ἐκ τῶν μεγάλων ὀστῶν ἔμενεν ἀδιάλυτον συνελέγετο κατόπιν καὶ ἐτοποθετεῖτο ἐντὸς μικροῦ κιβωτίου, τῆς κάλπιδος ἢ κάλπης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνεγράφετο προφανῶς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ. Μετὰ τοῦτο ἐγίνετο συγκέντρωσις τῶν κιβωτίων καὶ ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸς τοὺς ἄρχοντας.

Ὅταν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἔληγαν αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις ἕνεκα τοῦ ἐπερχομένου χειμῶνος καὶ οἱ ἀντίπαλοι ἐπέστρεφαν εἰς τὰς πόλεις των, ἐγίνετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς 5—7 τοῦ μηνὸς Πυανεψιῶνος (Ὀκτώβριος—Νοέμβριος) ἡ ἐπίσημος ταφὴ τῶν νεκρῶν, ἀνταξία πράγματι πρὸς τὴν μεγάλην θυσίαν των.

Κατὰ ποῖον τώρα τρόπον διεξήγετο ἡ ταφή, θὰ πληροφορηθοῦμεν ἀπὸ τὴν σύντομον, ἀλλὰ ἄδραν περιγραφὴν τοῦ Θουκυδίδου εἰς τὸ 34 κεφάλαιον (II βιβλ.), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Περικλέους.

II

ΑΝΑΛΥΣΙΣ

Κεφ. 34
(II βιβλ. Θουκ.)

Ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν τοῦ α'. ἔτους τοῦ Πελοποννησ. πολέμου καὶ ὁ τρόπος τῆς ὀργανώσεώς της. Ὁ Περικλῆς ῥήτωρ τοῦ πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐπιταφίου.

Τὸν χειμῶνα τοῦ ἰδίου ἔτους (431) οἱ Ἀθηναῖοι, τηροῦντες τὸ πατροπαράδοτον ἔθιμον, ὠργάνωσαν τὴν ταφὴν τῶν πρώτων νεκρῶν τοῦ πολέμου. Ἡ τελετὴ τῆς ταφῆς εἶχε λάβει πάγιον τύπον. Τὰ ὀστᾶ καὶ ἡ τέφρα τῶν νεκρῶν, τοποθετημένα κατὰ φυλὰς μέσα εἰς 10 λάρνακας ἀπὸ εὐωδιαστὸν ξύλον κυπαρίσσου, ἐκτίθενται ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐντὸς παραπήγματος κατεσκευασμένου εἰς τὴν ἀγοράν, διὰ νὰ προσφέρουν εἰς αὐτοὺς συγγενεῖς καὶ γνώριμοι ὅ,τι ἤθελεν ὁ καθείς. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκφορᾶς αἱ δέκα λάρνακες τοποθετοῦνται ἐπὶ ἰσαρίθμων ἁμαξῶν. Κρατούμενον διὰ τῶν χειρῶν φέρεται ἐπίσης κενὸν φέρετρον σκεπασμένον διὰ σινδόνης. Εἶναι τὸ φέρετρον τῶν ἐξαφανισθέντων, «οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν». Τὴν ἐκφορὰν ἠμποροῦσαν νὰ παρακολουθήσουν οἱ ἄρρενες τὸ γένος ἐντόπιοι καὶ ξένοι. Εἰς τὰς γυναῖκας καὶ εἰδικῶς μόνον εἰς τὰς συγγενεῖς ἐπετρέπετο νὰ παρίστανται εἰς τὸν τάφον, διὰ νὰ κλαύσουν τοὺς προσφιλεῖς των. Ἡ νεκρικὴ πομπὴ μὲ τὴν ἐπίσημον τάξιν ἔφθανε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ κάλλιστον προάστιον τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ἔξω Κεραμεικόν, ὅπου ἀνέκαθεν ἐθάπτοντο οἱ νεκροὶ τοῦ πολέμου, ἐκτὸς τῶν πεσόντων εἰς τὸν Μαραθῶνα. Λάρνακες καὶ φέρετρον ἐτοποθετοῦντο ἐντὸς νεοσκαφῶν τάφων, οἱ ὁποῖοι ἐσκεπάζοντο μὲ χῶμα. Μετὰ τοῦτο ἕνας ῥήτωρ ὡρισμένος ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκφωνεῖ τὸν ἐπιτάφιον. Διὰ τοὺς πρώτους νεκροὺς τοῦ πολέμου ῥήτωρ τοῦ Ἐπιταφίου εἶχεν ὁρισθῆ ὁ Περικλῆς, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἔφθασεν ἡ κατάλληλος στιγμή, ἀνῆλθεν ἐπὶ ὑψηλοῦ βήματος καὶ εἶπε τὰ ἀκόλουθα:

ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

Α' ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Κεφ. 35

Ἡ γνώμη τοῦ Περικλέους περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ Ἐπιταφίου.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ ὅσους ἔχουν ὁμιλήσει μέχρι τοῦδε κατὰ τὰς ἐπιταφίους τελετάς, ἐπαινοῦν τὸν εἰσηγητὴν τοῦ ἐπιταφίου λόγου. Ἐγὼ ἐν τούτοις θὰ προέκρινα ἡ τελετὴ τῆς ταφῆς νὰ περιωρίζετο μόνον εἰς ἐμ-

πράκτους ἐκδηλώσεις τιμῆς, διότι ὑπάρχει μεγάλος φόβος νὰ ἀδικήσῃ ὁ ῥήτωρ τοὺς νεκρούς, εἴτε διότι οἱ λόγοι του θὰ εἶναι κατώτεροι τῶν πράξεών των, εἴτε διότι θὰ προκαλέσουν τὴν δυσπιστίαν μερικῶν ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου του, χαρακτηριζόμενοι ὡς ὑπερβολικοί. Ἐφ' ὅσον ἐν τούτοις ἐκρίθη ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους, ὅτι ὁ ἐπιτάφιος εἶναι ἀπαραίτητος, ὀφείλω καὶ ἐγὼ νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὸ ἔθιμον καὶ νὰ προσπαθήσω νὰ ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν γνώμην τοῦ καθενός.

Β΄ ΕΠΑΙΝΟΣ

Κεφ. 36

1. Ἔπαινος τῶν προγόνων, τῶν πατέρων καὶ τῆς συγχρόνου γενεᾶς ὡς δημιουργῶν τῆς κυριάρχου θέσεως τῶν Ἀθηνῶν.

Δίκαιον καὶ πρέπον εἶναι νὰ μνημονεύσω πρῶτον τοὺς προγόνους, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἀνδρείαν των μᾶς παρέδωσαν ἐλευθέραν πατρίδα. Μεγαλυτέρου ὅμως ἐπαίνου ἄξιοι εἶναι καὶ οἱ πατέρες μας, διότι οὗτοι δι' ἐπιπόνων ἀγώνων ἐδημιούργησαν τὴν κυρίαρχον θέσιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ σημερινοὶ δὲν ὑστερήσαμεν ἐκείνων, διότι ὠργανώσαμεν τὴν δύναμιν, ποὺ μᾶς ἐκληροδοτήθη, καὶ ἐξησφαλίσαμεν εἰς τὴν πόλιν κατὰ πάντα πλήρη αὐτάρκειαν.

Ἐν τούτοις δὲν θὰ ἐνδιατρίψω εἰς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεκτήσαμεν τὴν σημερινήν μας δύναμιν, διότι σᾶς εἶναι γνωστοί. Θὰ ἀρκεσθῶ νὰ ἐκθέσω μόνον τὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας ἠκολουθήσαμεν, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτήν, καὶ κατόπιν θὰ ἔλθω εἰς τὸν ἔπαινον τῶν προκειμένων νεκρῶν.

Κεφ. 37

2. Ἔπαινος τῆς πατρίδος.

α' Τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ αἱ ἀρεταί του.

Τὸ πολίτευμά μας εἶναι πρότυπον πολιτεύματος, γνήσιον καὶ ἀνόθευτον δημιούργημα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Καὶ ὀνομάζεται μὲν δημοκρατία, διότι στηρίζεται ἐπὶ τῆς λαϊκῆς μάζης καὶ παρέχει εἰς ὅλους ἰσονομίαν κατὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων ἀξιωμάτων ὡς κριτήριον λαμβάνεται ἡ προσωπικὴ καὶ μόνον ἀξία, ἀνεξαρτήτως τῆς πενίας ἢ τῆς ἀσημότητος τῆς καταγωγῆς τοῦ πολίτου. Τὸ ἴδιον φιλελεύθερον πνεῦμα διέπει καὶ τὰς ἰδιωτικάς μας σχέσεις, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν δυσφοροῦμεν διὰ τὰς ἀτομικὰς κλίσεις τοῦ ἄλλου, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἄξιαι κατακρίσεως. Καὶ ὅμως παρὰ τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον μᾶς διακρίνει, ἀποφεύγομεν τὰς παρανομίας ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἰδίαν προσωπικότητά μας καὶ πειθαρχοῦμεν εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς νόμους καὶ μάλιστα τοὺς ἀγράφους ἠθικούς.

Κεφ. 38

δ' Αἱ πνευματικαὶ καὶ ὑλικαὶ ἀπολαύσεις τῶν πολιτῶν.

Ὡς ἀντίδοτον τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς κοπώσεως, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ὁ ἔντονος βίος τοῦ ἀθηναίου πολίτου καὶ κατὰ τὴν εἰρηνικὴν καὶ κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον, ἔχομεν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς εὐπρεπεῖς κατοικίας καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἰσάγονται εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον.

Κεφ. 39

γ' Τὰ σημεῖα διαφορᾶς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους εἰς τὴν πολεμικὴν ἐκπαίδευσιν.

Ὑπερέχομεν τῶν ἀντιπάλων μας εἰς τὰ ἑξῆς σημεῖα :

1) Ἔχομεν ἀνοικτὴν τὴν πόλιν μας καὶ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσίν μας εἰς φίλους καὶ ἐχθρούς, ἀδιαφοροῦντες ἂν ἀπὸ αὐτὸ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ὠφεληθῇ ὁ ἀντίπαλος, καὶ ἀγνοοῦμεν τὰς ξενηλασίας, διότι πιστεύομεν ὄχι εἰς τὰς μυστικὰς πολεμικὰς παρασκευὰς καὶ τὰ στρατηγικὰ τεχνάσματα, ἀλλ' εἰς τὴν γενναιότητα, ἡ ὁποία κατοικεῖ εἰς τὰ στήθη μας.

2) Εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων, ἐνῷ ἐκεῖνοι ἐπιδιώκουν τὴν ἀνδρείαν μὲ ἐξαντλητικὰς ἀσκήσεις, ἡμεῖς, καίτοι διάγομεν ἄνετον ζωήν, δὲν εἴμεθα ὀλιγώτερον τολμηροὶ ἀπέναντι τῶν κινδύνων. Τρανὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς α') ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι πάντοτε μετὰ τῶν συμμάχων των, οὐδέποτε μόνοι, εἰσβάλλουν εἰς τὴν χώραν μας, β') ὁσάκις ἡμεῖς εἰσβάλλομεν εἰς ξένην χώραν, ἀναδεικνυόμεθα κατὰ κανόνα νικηταί. Εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ προστεθῇ, ὅτι ἡμεῖς οὐδέποτε ἐπολεμήσαμεν μὲ συγκεντρωμένας τὰς δυνάμεις μας, διότι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ συντηροῦμεν ἀφ' ἑνὸς ναυτικὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ στέλλωμεν εἰς ἀπομεμακρυσμένα σημεῖα στρατιωτικὰς δυνάμεις διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν κτήσεών μας.

Ἀπὸ τὴν ἄνετον αὐτὴν ζωὴν μᾶς ἀπομένει διπλοῦν κέρδος : α') δὲν καταπονούμεθα ἐκ τῶν προτέρων ἀπέναντι τῶν κινδύνων τοῦ μέλλοντος καὶ β') κατὰ τὴν ὥραν τῶν κινδύνων εἴμεθα ἐξ ἴσου γενναῖοι μὲ τοὺς ἀντιπάλους μας, οἱ ὁποῖοι ὑποβάλλονται εἰς διαρκῆ καὶ ἐξαντλητικὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν.

Δι' ὅλα αὐτὰ ἀξίζει νὰ θαυμάζῃ κανεὶς τὴν πόλιν μας, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλα ἀκόμη.

Κεφ. 40

δ' Τὰ ἰδιάζοντα εἰς τὸν ἀθηναῖον πολίτην πνευματικά, πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ χαρακτηριστικά.

1. Ἀγαποῦμεν τὸ ὡραῖον συνδυαζόμενον μὲ τὴν ἁπλότητα, καὶ ἀσχολούμεθα εἰς τὰ γράμματα χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ καταντοῦμεν νωθροί. Χρησιμοποιοῦμεν τὸν πλοῦτον ὡς ἀφετηρίαν δι' ἔργα καὶ ὄχι πρὸς ἐπίδειξιν, ἀλλὰ καὶ

δὲν θεωροῦμεν ἐξευτελιστικὸν νὰ παραδεχώμεθα τὴν πενίαν μας, ἀρκεῖ νὰ μὴ εἶναι αὐτὴ ἀποτέλεσμα τῆς ἀδρανείας μας.

2. Παραλλήλως μὲ τὴν ἀπασχόλησίν μας εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις μας, καταγινόμεθα καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία μᾶς ὁδηγεῖ εἰς ὀρθὰς ἀποφάσεις καὶ ἐνεργείας. Διότι μόνοι ἡμεῖς συνδυάζομεν τόλμην μὲ ὥριμον σκέψιν.

3. Μόνοι ἡμεῖς ἐπιδιώκομεν τὴν ἀπόκτησιν φίλων ὄχι εὐεργετούμενοι, ἀλλ' εὐεργετοῦντες, καὶ προσφέρομεν τὰς ὑπηρεσίας μας εἰς τοὺς ἄλλους ὄχι ἀπὸ συμφεροντολογικὸν ὑπολογισμόν, ἀλλὰ μὲ μόνον κίνητρον τὴν πίστιν, ὅτι εἴμεθα ἐλεύθεροι ἄνθρωποι.

Κεφ. 41

ε' Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ ὕμνου πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐθυσιάσθησαν οἱ προκείμενοι νεκροί.

Ἀνακεφαλαιῶν λέγω, ὅτι καὶ ἡ πόλις ὡς ὠργανωμένον σύνολον εἶναι ἐκπαιδευτήριον τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ πολῖται ὡς ἄτομα ἠμποροῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς μὲ χάριν καὶ εὐστροφίαν. Μάρτυς τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου εἶναι αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ἀπεκτήσαμεν μὲ τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦμεν. Μόνη θηλαδὴ ἡ πόλις μας παρουσιάζεται ἀνωτέρα τῆς φήμης της καὶ μόνη ἐμπνέει σεβασμὸν καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους. Τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον της θὰ διαλαλοῦν εἰς τοὺς αἰῶνας τὰ ἀθάνατα μνημεῖα, ποὺ ἱδρύσαμεν παντοῦ τῆς γῆς, καὶ ὄχι ἐφήμεροι καὶ ἀνακριβεῖς στίχοι ποιητῶν ἢ μεγαλόστομοι ἐκφράσεις λογογράφων.

Ὑπὲρ τοιαύτης λοιπὸν πόλεως ἠγωνίσθησαν καὶ ἔπεσαν οἱ προκείμενοι νεκροὶ καὶ οἱ ἐπιζῶντες ἔχουν ὑποχρέωσιν ἐπίσης νὰ ὑποφέρουν πρὸς χάριν της.

Κεφ. 42

3. Ἔπαινος τῶν νεκρῶν.

Ὁ ὕμνος τῆς πόλεως ἀποτελεῖ τὸ ἐγκώμιόν των.

Ἠναγκάσθην νὰ ὁμιλήσω διὰ μακρῶν, διὰ νὰ ἀποδείξω, ὅτι ἡμεῖς ἀγωνιζόμεθα δι' ὀφηλότερα παρὰ οἱ ἐχθροί μας ἰδεώδη, καὶ διὰ νὰ κυρώσω μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα τὸ ἐγκώμιον τῶν νεκρῶν. Καὶ πράγματι ἔχω πλέξει τοῦτο εἰς τὰ κυριώτερα αὐτοῦ σημεῖα. Διότι τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως εἶναι χωρὶς ὑπερβολὴν ἔργον αὐτῶν καὶ τῶν ὁμοίων των. Ἀμφιβάλλω μάλιστα, ἂν δι' ἄλλους Ἕλληνας, ὅπως διὰ τοὺς παρόντας νεκρούς, θὰ ἦτο δυνατὸν ὁ λόγος ν' ἀνταποκρίνεται πληρέστερα εἰς τὰ ἔργα των. Ὁ πατριωτικὸς θάνατός των μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀνδραγαθίας των καὶ ἐξαφανίζει κάθε ἠθικὴν κηλῖδα διὰ τὰ σφάλματα τοῦ ἰδιωτικοῦ των βίου. Διότι καὶ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ περιεφρόνησαν τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἐξησφάλιζεν ἢ θὰ ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς ἐνδεχομένως ἡ παράτασις τῆς ζωῆς των, καὶ κα-

νένα ἄλλο ὄνειρον δὲν ἐθέρμανε περισσότερον τὰς καρδίας των ἀπὸ τὸν πόθον νὰ τιμωρήσουν τὸν ἐχθρόν. Ἔτσι ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ, προτιμήσαντες τὸν ἔνδοξον θάνατον ἀντὶ τῆς δυσφημίας διὰ τὴν δειλίαν των.

Γ΄ ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ

Κεφ. 43

1. Προτροπὴ εἰς τοὺς πολίτας πρὸς μίμησιν τοῦ φρονήματος τῶν νεκρῶν.

Σεῖς τώρα οἱ ἐπιζῶντες εἶναι φυσικὸν ὡς ἄνθρωποι νὰ εὔχεσθε νὰ ἔχετε καλυτέραν τύχην αὐτῶν ἐδῶ τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχετε χρέος νὰ ἐπιδείξετε ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν ἐξ ἴσου πρὸς ἐκείνους ἀλύγιστον φρόνημα. Τὴν ἀξίαν τοῦ φρονήματος αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ περιμένετε νὰ τὴν ἀκούσετε ἀπὸ οἱονδήποτε ῥήτορα, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀντικρύζετε καθημερινῶς μέσα εἰς τὴν δύναμιν τῆς πόλεως, ἡ ὁποία θὰ σᾶς ὑπενθυμίζῃ, ὅτι διὰ τὴν δημιουργίαν της ἐμόχθησαν ἄνθρωποι μὲ τόλμην, περίσκεψιν, ἠθικὴν εὐαισθησίαν καὶ συνείδησιν τοῦ χρέους νὰ προσφέρουν τὴν ὑπερτάτην θυσίαν διὰ τὸ μεγαλεῖον της. Ἀλλ' ἡ θυσία των αὐτὴ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐξησφάλισεν εἰς αὐτοὺς αἰώνιον ἔπαινον καὶ τάφον περίλαμπρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατοικεῖ ἡ δόξα ἀθάνατος. Διότι ὁλόκληρος ἡ γῆ εἶναι ὁ τάφος των. Αὐτοὺς λοιπὸν νὰ ἔχετε ὡς παράδειγμα καὶ σεῖς καὶ μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι **εὐδαιμονία σημαίνει ἐλευθερίαν** καὶ **ἐλευθερία σημαίνει γενναιοψυχίαν**, νὰ ἀντιμετωπίζετε μὲ θάρρος τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. Διότι τὴν ζωὴν ἔχουν καθῆκον νὰ θυσιάζουν ὄχι οἱ δυστυχεῖς, ποὺ δὲν ἐλπίζουν τίποτε, ἀλλ' ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποίους ὑπάρχει κίνδυνος νὰ μεταπέσουν ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἕνα ἐνδεχόμενον πολεμικὸν ἀτύχημα ἔχουν νὰ χάσουν τὸ πᾶν. Ἄλλωστε διὰ τὸν φιλότιμον ἄνθρωπον ὁ ἠθικὸς ἐξευτελισμὸς εἶναι περισσότερον ὀδυνηρὸς ἀπὸ τὸν ἀνώδυνον θάνατον.

Δ΄ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Κεφ. 44

1. Πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν νεκρῶν. Λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ παρηγοροῦνται.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους δὲν κλαίω τὴν μοῖραν τῶν γονέων τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ἁπλῶς θὰ προσπαθήσω νὰ τοὺς παρηγορήσω:

Ἐπειδὴ εἰς τὴν ζωὴν των ἔχουν ἀντιμετωπίσει πολλὰς μεταβολὰς τῆς τύχης, εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν, ὅτι εὐτυχεῖς εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι, ὅπως οἱ προκείμενοι νεκροί, τελειώνουν τὴν ζωήν των μὲ θάνατον τιμητικώτατον, καὶ ἐκεῖνοι, ὅπως σεῖς, τῶν ὁποίων τὸ πένθος προσδίδει εἰς αὐτοὺς τιμήν, ὅπως ἐπίσης καὶ ἐκεῖνοι ὅσων ἡ ζωὴ δὲν παρετάθη πέραν τῆς εὐτυχίας των, ὥστε νὰ δοκιμάσουν ἐνδεχομένας θλίψεις. Καὶ ἀνα-

γνωρίζω μέν, ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ σᾶς παρηγορήσω, ἀφοῦ αἱ εὐτυχίαι τῶν ἄλλων θὰ σᾶς ὑπενθυμίζουν κάθε τόσον τοὺς προσφιλεῖς σας. Ἐν τούτοις κάμετε ὑπομονήν: Οἱ νεώτεροι πρέπει νὰ ἐλπίζετε, ὅτι θὰ ἀποκτήσετε ἄλλα τέκνα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀναπληρώσουν ὅσους ἐχάθησαν καὶ θὰ ὠφελήσουν τὴν πόλιν ἀπὸ δύο ἐπόψεων: θὰ αὐξήσουν τὸν πληθυσμόν της καὶ θὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀσφάλειάν της. Οἱ γέροντες πάλιν ἂς παρηγορῆσθε μὲ τὴν ἀναπόλησιν τῆς περασμένης εὐτυχίας σας καὶ μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ὀλίγη ἀκόμη ζωὴ σᾶς ὑπολείπεται. Ἂς ἀπαλύνῃ τέλος τὸν πόνον σας ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξης τῶν υἱῶν σας.

Κεφ. 45

2. Πρὸς τοὺς υἱούς, τοὺς ἀδελφούς, τὰς χήρας. Τὰ καθήκοντά των ἀπέναντι τῶν νεκρῶν.

Τὰ καθήκοντα, ποὺ ἀναλαμβάνουν οἱ υἱοὶ καὶ ἀδελφοὶ τῶν πεσόντων, εἶναι βαρύτατα. Ὁσονδήποτε ὑπέροχον ἀνδρείαν καὶ ἂν ἐπιδείξουν εἰς τὴν ζωήν των, εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ θεωρηθοῦν ἐφάμιλλοι πρὸς τοὺς πεσόντας, διότι, ἐκ λόγων ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, οἱ ἔπαινοι ἀπονέμονται δυσκολώτερον εἰς τοὺς ζῶντας παρὰ εἰς τοὺς νεκρούς. Ὡς πρὸς τὰς χήρας πάλιν ὅ,τι ἔχω νὰ εἴπω θὰ τὸ διατυπώσω εἰς ὀλίγας λέξεις. Πάρα πολὺ μεγάλη θὰ εἶναι ἡ τιμὴ δι' αὐτάς, ἂν περιορισθοῦν εἰς τὰ ἰδιάζοντα πρὸς τὴν γυναικείαν φύσιν ἔργα των καὶ ἂν δὲν δώσουν ποτὲ ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἄνδρας νὰ ἀναφέρουν τὸ ὄνομά των εἰς τὰς συζητήσεις των.

Ε΄. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κεφ. 46

Αἱ ἐκπληρωθεῖσαι ἤδη καὶ αἱ περαιτέρω ὑποχρεώσεις τῆς πολιτείας.

Ὁ νόμος ἐτηρήθη καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς ταφῆς, ἡ δὲ πόλις θὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν ὀρφανῶν, ἐπειδὴ θέλει νὰ προκαλέσῃ τὴν ἁμίλλαν τῶν ἐπιζώντων. Καὶ τώρα ἀφήσετε τοὺς θρήνους καὶ γυρίσετε εἰς τὰ σπίτια σας.

III

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

(II 34 - 46)

34. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι Ἀθηναῖοι τῷ πατρίῳ νόμῳ χρώμενοι δημοσίᾳ ταφὰς ἐποιήσαντο τῶν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ πρώτων ἀποθανόντων τρόπῳ τοιῷδε. τὰ μὲν ὀστᾶ προτίθενται τῶν ἀπογενομένων πρότριτα σκηνὴν ποιήσαντες καὶ ἐπιφέρει τῷ αὐτοῦ ἕκαστος, ἤν τι βούληται· ἐπειδὰν δὲ ἡ ἐκφορὰ ᾖ, λάρνακας κυπαρισσίνας ἄγουσιν ἅμαξαι φυλῆς ἑκάστης μίαν· ἔνεστι δὲ τὰ ὀστᾶ, ἧς ἕκαστος ἦν φυλῆς. μία δὲ κλίνη κενὴ φέρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν. ξυνεκφέρει δὲ ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων καὶ γυναῖκες πάρεισιν αἱ προσήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον ὀλοφυρόμεναι. τιθέασιν οὖν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα, ὃ ἔστιν ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστίου τῆς πόλεως καὶ αἰεὶ ἐν αὐτῷ θάπτουσι τοὺς ἐκ τῶν πολέμων πλήν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι· ἐκείνων δὲ διαπρεπῆ τὴν ἀρετὴν κρίναντες αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον ἐποίησαν. ἐπειδὰν δὲ κρύψωσι γῇ, ἀνὴρ ἡρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως, ὃς ἂν γνώμῃ τε δοκῇ μὴ ἀξύνετος εἶναι καὶ ἀξιώσει προήκῃ, λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα· μετὰ δὲ τοῦτο ἀπέρχονται. ὧδε μὲν θάπτουσι· καὶ διὰ παντὸς τοῦ πολέμου, ὁπότε ξυμβαίη αὐτοῖς, ἐχρῶντο τῷ νόμῳ. ἐπὶ δ' οὖν τοῖς πρώτοις τοῖσδε Περικλῆς ὁ Ξανθίππου ἡρέθη λέγειν. καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμβανε, προελθὼν ἀπὸ τοῦ σήματος ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπὶ πλεῖστον τοῦ ὁμίλου, ἔλεγε τοιάδε.

35. «Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν ἐνθάδε ἤδη εἰρηκότων ἐπαινοῦσι τὸν προσθέντα τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις ἀγορεύεσθαι αὐτόν. ἐμοὶ δὲ ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει εἶναι ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμάς, οἷα καὶ νῦν περὶ τὸν τάφον τόνδε δημοσίᾳ παρασκευασθέντα

ὁρᾶτε, καὶ μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρετὰς κινδυνεύεσθαι εὖ τε καὶ χεῖρον εἰπόντι πιστευθῆναι. χαλεπὸν γὰρ τὸ μετρίως εἰπεῖν ἐν ᾧ μόλις καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας βεβαιοῦται. ὅ τε γὰρ ξυνειδὼς καὶ εὔνους ἀκροατὴς τάχ' ἄν τι ἐνδεέστερως πρὸς ἃ βούλεταί τε καὶ ἐπίσταται νομίσειε δηλοῦσθαι, ὅ τε ἄπειρος ἔστιν ἃ καὶ πλεονάζεσθαι, διὰ φθόνον, εἴ τι ὑπὲρ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἀκούοι. μέχρι γὰρ τοῦδε ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι περὶ ἑτέρων λεγόμενοι, ἐς ὅσον ἄν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἱκανός εἶναι δρᾶσαί τι ὧν ἤκουσε· τῷ δὲ ὑπερβάλλοντι αὐτῶν φθονοῦντες ἤδη καὶ ἀπιστοῦσιν. ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη ταῦτα καλῶς ἔχειν, χρὴ καὶ ἐμὲ ἑπόμενον τῷ νόμῳ πειρᾶσθαι ὑμῶν τῆς ἑκάστου βουλήσεώς τε καὶ δόξης τυχεῖν ὡς ἐπὶ πλεῖστον».

36. «Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν προγόνων πρῶτον· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε τὴν τιμὴν ταύτην τῆς μνήμης δίδοσθαι. τὴν γὰρ χώραν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ οἰκοῦντες διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδοσαν. καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν. κτησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὅσην ἔχομεν ἀρχὴν οὐκ ἀπόνως, ἡμῖν τοῖς νῦν προσκατέλιπον. τὰ δὲ πλείω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἵδε οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπηυξήσαμεν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην. ὧν ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα, οἷς ἕκαστα ἐκτήθη, ἢ εἴ τι αὐτοὶ ἢ οἱ πατέρες ἡμῶν βάρβαρον ἢ Ἕλληνα πολέμιον ἐπιόντα προθύμως ἠμυνάμεθα, μακρηγορεῖν ἐν εἰδόσιν οὐ βουλόμενος, ἐάσω· ἀπὸ δὲ οἵας τε ἐπιτηδεύσεως ἦλθομεν ἐπ' αὐτὰ καὶ μεθ' οἵας πολιτείας καὶ τρόπων ἐξ οἵων μεγάλα ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας πρῶτον εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν τῶνδε ἔπαινον, νομίζων ἐπί τε τῷ παρόντι οὐκ ἂν ἁρπεπῆ λεχθῆναι αὐτὰ καὶ τὸν πάντα ὁμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων ξύμφορον εἶναι ἐπακοῦσαι αὐτῶν».

37. «Χρώμεθα γὰρ πολιτείᾳ οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τισὶν ἢ μιμούμενοι ἑτέρους. καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται, μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλέον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται, οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων δέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανείᾳ κεκώλυται. ἐλευθέρως δὲ

τά τε πρός τό κοινόν πολιτεύομεν καί ές τήν πρός ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς τόν πέλας, εἰ καθ' ἡδονήν τι δρᾷ, ἔχοντες, οὐδέ ἀζημίους μέν, λυπηράς δέ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι. ἀνεπαχθῶς δέ τά ἴδια προσομιλοῦντες τά δημόσια διά δέος μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν, τῶν τε αἰεί ἐν ἀρχῇ ὄντων ἀκροάσει καί τῶν νόμων, καί μάλιστα αὐτῶν ὅσοι τε ἐπ' ὠφελίᾳ τῶν ἀδικουμένων κεῖνται καί ὅσοι ἄγραφοι ὄντες αἰσχύνην ὁμολογουμένην φέρουσι».

38. «Καί μήν καί τῶν πόνων πλείστας ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα, ἀγῶσι μέν γε καί θυσίαις διετησίοις νομίζοντες, ἰδίαις δέ κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν, ὧν καθ' ἡμέραν ἡ τέρψις τό λυπηρόν ἐκπλήσσει. ἐπεσέρχεται δέ διά μέγεθος τῆς πόλεως ἐκ πάσης γῆς τά πάντα, καί ξυμβαίνει ἡμῖν μηδέν οἰκειοτέρᾳ τῇ ἀπολαύσει τά αὐτοῦ ἀγαθά γιγνόμενα καρποῦσθαι ἢ καί τά τῶν ἄλλων ἀνθρώπων».

39. «Διαφέρομεν δέ κάν ταῖς τῶν πολεμικῶν μελέταις τῶν ἐναντίων τοῖσδε· τήν τε γάρ πόλιν κοινήν παρέχομεν καί οὐκ ἔστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπείργομέν τινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος, ὃ μή κρυφθέν ἄν τις τῶν πολεμίων ἰδών ὠφεληθείη, πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τό πλέον καί ἀπάταις ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τά ἔργα εὐψύχῳ· καί ἐν ταῖς παιδείαις οἱ μέν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθύς νέοι ὄντες τό ἀνδρεῖον μετέρχονται, ἡμεῖς δέ ἀνειμένως διαιτώμενοι οὐδέν ἧσσον ἐπί τούς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. τεκμήριον δέ· οὔτε γάρ Λακεδαιμόνιοι καθ' ἑαυτούς, μεθ' ἁπάντων δέ ἐς τήν γῆν ἡμῶν στρατεύουσι, τήν τε τῶν πέλας αὐτοί ἐπελθόντες οὐ χαλεπῶς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ τούς περί τῶν οἰκείων ἀμυνομένους μαχόμενοι τά πλείω κρατοῦμεν· ἀθρόᾳ τε τῇ δυνάμει ἡμῶν οὐδείς πω πολέμιος ἐνέτυχε διά τήν τοῦ ναυτικοῦ τε ἅμα ἐπιμέλειαν καί τήν ἐν τῇ γῇ ἐπί πολλά ἡμῶν αὐτῶν ἐπίπεμψιν· ἤν δέ που μορίῳ τινί προσμείξωσι, κρατήσαντές τέ τινας ἡμῶν πάντας αὐχοῦσιν ἀπεῶσθαι καί νικηθέντες ὑφ' ἁπάντων ἠσσῆσθαι. καίτοι εἰ ῥᾳθυμίᾳ μᾶλλον ἢ πόνων μελέτῃ καί μή μετά νόμων τό πλέον ἢ τρόπων ἀνδρείας ἐθέλομεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μή προκάμνειν, καί ἐς αὐτά ἐλθοῦσι μή ἀτολμοτέρους τῶν αἰεί μοχθούντων φαίνεσθαι, καί ἔν τε τούτοις τήν πόλιν ἀξίαν εἶναι θαυμάζεσθαι καί ἔτι ἐν ἄλλοις».

40. «Φιλοκαλοῦμέν τε γάρ μετ' εὐτελείας καί φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας, πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον καιρῷ

ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα, καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινι αἰσχρόν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον. ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια καὶ ἑτέροις ἕτερα πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶναι· μόνοι γὰρ τόν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν, καὶ οἱ αὐτοὶ ἤτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἡγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ἃ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι· ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ' ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τά τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γιγνώσκοντες καὶ διὰ ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων. καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν ἐναντιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους. βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν, ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σῴζειν· ὁ δὲ ἀντοφείλων ἀμβλύτερος, εἰδὼς οὐκ ἐς χάριν, ἀλλ' ὡς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων. καὶ μόνοι οὐ τοῦ ξυμφέροντος μᾶλλον λογισμῷ ἢ τῆς ἐλευθερίας τῷ πιστῷ ἀδεῶς τινα ὠφελοῦμεν».

41. «Ξυνελών τε λέγω τήν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶναι καὶ καθ' ἕκαστον δοκεῖν ἂν μοι τὸν αὐτὸν ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ' ἂν εἴδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ' ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὔταρκες παρέχεσθαι. καὶ ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει. μόνη γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείσσων ἐς πεῖραν ἔρχεται, καὶ μόνη οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει, ὑφ' οἵων κακοπαθεῖ, οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν, ὡς οὐχ ὑπὸ ἀξίων ἄρχεται. μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐ δή τοι ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχόμενοι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα, οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὁμήρου ἐπαινέτου οὔτε ὅστις ἔπεσι μὲν τὸ αὐτίκα τέρψει, τῶν δ' ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἡ ἀλήθεια βλάψει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε κἀγαθῶν ἀίδια ξυγκατοικίσαντες. περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως οἵδε τε γενναίως δικαιοῦντες μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτὴν μαχόμενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπομένων πάντα τινὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπὲρ αὐτῆς κάμνειν».

42. «Διὸ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς πόλεως, διδα-

σκαλίαν τε ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μηδὲν ὑπάρχει ὁμοίως, καὶ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς νῦν λέγω φανερὰν σημείοις καθιστάς. καὶ εἴρηται αὐτῆς τὰ μέγιστα· ἃ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν, καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσόρροπος ὥσπερ τῶνδε ὁ λόγος τῶν ἔργων φανείη. δοκεῖ δέ μοι δηλοῦν ἀνδρὸς ἀρετὴν πρώτη τε μηνύουσα καὶ τελευταία βεβαιοῦσα ἡ νῦν τῶνδε καταστροφή. καὶ γὰρ τοῖς τἆλλα χείροσι δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίδεσθαι· ἀγαθῷ γὰρ κακὸν ἀφανίσαντες κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν. τῶνδε δὲ οὔτε πλούτου τις τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν προτιμήσας ἐμαλακίσθη οὔτε πενίας ἐλπίδι, ὡς κἂν ἔτι διαφυγὼν πλουτήσειεν, ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποιήσατο· τὴν δὲ τῶν ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν αὐτῶν λαβόντες καὶ κινδύνων ἅμα τόνδε κάλλιστον νομίσαντες ἐβουλήθησαν μετ' αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι, τῶν δὲ ἐφίεσθε, ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσειν ἐπιτρέψαντες, ἔργῳ δὲ περὶ τοῦ ἤδη ὁρωμένου σφίσιν αὐτοῖς ἀξιοῦντες πεποιθέναι· καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν κάλλιον ἡγησάμενοι ἢ τὸ ἐνδόντες σῴζεσθαι, τὸ μὲν αἰσχρὸν τοῦ λόγου ἔφυγον, τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι ὑπέμειναν, καὶ δι' ἐλαχίστου καιροῦ τύχης ἅμα ἀκμῇ τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους ἀπηλλάγησαν».

43. «Καὶ οἵδε μέν προσηκόντως τῇ πόλει τοιοίδε ἐγένοντο· τοὺς δὲ λοιποὺς χρὴ ἀσφαλεστέραν μέν εὔχεσθαι, ἀτολμοτέραν δὲ μηδὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τοὺς πολεμίους διάνοιαν ἔχειν, σκοποῦντας μὴ λόγῳ μόνῳ τὴν ὠφελίαν,—ἣν τί ἄν τις πρὸς οὐδὲν χεῖρον αὐτοὺς ὑμᾶς εἰδότας μηκύνοι, λέγων ὅσα ἐν τῷ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι ἀγαθὰ ἔνεστιν;—ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῆς πόλεως δύναμιν καθ' ἡμέραν ἔργῳ θεωμένους καὶ ἐραστὰς γιγνομένους αὐτῆς, καὶ ὅταν ὑμῖν μεγάλη δόξῃ εἶναι, ἐνθυμουμένους ὅτι τολμῶντες καὶ γιγνώσκοντες τὰ δέοντα καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αἰσχυνόμενοι ἄνδρες αὐτὰ ἐκτήσαντο, καὶ, ὁπότε καὶ πεῖρά του σφαλεῖεν, οὐκ οὖν καὶ τὴν πόλιν γε τῆς σφετέρας ἀρετῆς ἀξιοῦντες στερίσκειν, κάλλιστον δὲ ἔρανον αὐτῇ προϊέμενοι. κοινῇ γὰρ τὰ σώματα διδόντες ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον, οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ δόξα αὐτῶν παρὰ τῷ ἐντυχόντι αἰεὶ καὶ λόγου καὶ ἔργου καιρῷ ἀείμνηστος καταλείπεται. ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ

σημαίνει ἐπιγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἑκάστῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδιαιτᾶται. οὓς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες καὶ τὸ εὔδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὔψυχον κρίναντες, μὴ περιορᾶσθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ ἔστιν ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα, ἤν τι πταίσωσιν. ἀλγεινοτέρα γὰρ ἀνδρί γε φρόνημα ἔχοντι ἡ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις ἢ ὁ μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος».

44. «Δι' ὅπερ καὶ τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας, ὅσοι πάρεστε, οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι. ἐν πολυτρόποις γὰρ ξυμφοραῖς ἐπίστανται τραφέντες, τὸ δ' εὐτυχές, οἳ ἂν τῆς εὐπρεπεστάτης λάχωσιν, ὥσπερ οἵδε μέν νῦν, τελευτῆς, ὑμεῖς δὲ λύπης, καὶ οἷς ἐνευδαιμονῆσαί τε ὁ βίος ὁμοίως καὶ ἐντελευτῆσαι ξυνεμετρήθη. χαλεπὸν μέν οὖν οἶδα πεῖσαι ὄν, ὧν καὶ πολλάκις ἔξετε ὑπομνήματα ἐν ἄλλων εὐτυχίαις, αἷς ποτε καὶ αὐτοὶ ἠγάλλεσθε· καὶ λύπη οὐχ ὧν ἄν τις μὴ πειρασάμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ' οὗ ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθῇ. καρτερεῖν δὲ χρὴ καὶ ἄλλων παίδων ἐλπίδι, οἷς ἔτι ἡλικία τέκνωσιν ποιεῖσθαι· ἰδίᾳ τε γὰρ τῶν οὐκ ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμενοι τισιν ἔσονται, καὶ τῇ πόλει διχόθεν, ἔκ τε τοῦ μὴ ἐρημοῦσθαι καὶ ἀσφαλείᾳ, ξυνοίσει· οὐ γὰρ οἷόν τε ἴσον τι ἢ δίκαιον βουλεύεσθαι, οἳ ἂν μὴ καὶ παῖδας ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλλόμενοι κινδυνεύωσιν. ὅσοι δ' αὖ παρηβήκατε, τόν τε πλέονα κέρδος, ὃν ηὐτυχεῖτε, βίον ἡγεῖσθε καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι, καὶ τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ κουφίζεσθε. τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι».

45. «Παισὶ δ' αὖ ὅσοι τῶνδε πάρεστε ἢ ἀδελφοῖς ὁρῶ μέγαν τὸν ἀγῶνα· τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἰώθεν ἐπαινεῖν, καὶ μόλις ἄν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς οὐχ ὁμοῖοι, ἀλλ' ὀλίγῳ χείρους κριθεῖτε. φθόνος γὰρ τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ ἀντίπαλον, τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν ἀνταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται. εἰ δέ με δεῖ καὶ γυναικείας τι ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν χηρείᾳ ἔσονται, μνησθῆναι, βραχείᾳ παραινέσει ἅπαν σημανῶ. τῆς τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χείροσι γενέσθαι ὑμῖν μεγάλη ἡ δόξα καὶ ἧς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ».

46. «Εἴρηται καὶ ἐμοὶ λόγῳ κατὰ τὸν νόμον ὅσα εἶ-

χον πρόσφορα, καὶ ἔργῳ οἱ δαπτόμενοι τὰ μὲν ἤδη κεκόσμηνται, τὰ δὲ αὐτῶν τοὺς παῖδας τὸ ἀπὸ τοῦδε δημοσίᾳ ἡ πόλις μέχρι ἥβης θρέψει, ὠφέλιμον στέφανον τοῖσδέ τε καὶ τοῖς λειπομένοις τῶν τοιῶνδε ἀγώνων προτιθεῖσα· ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσι. νῦν δὲ ἀπολοφυράμενοι ὃν προσήκει ἕκαστος ἀποχωρεῖτε.

III

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Κεφ. 34

Τὸν ἴδιον χειμῶνα οἱ Ἀθηναῖοι συνεχίζοντες τὴν πατροπαράδοτον συνήθειαν (= ***τῷ παιρίῳ νόμῳ χρώμενοι***) ἐτέλεσαν μὲ τὴν φροντίδα τοῦ δημοσίου (= ***δημοσίᾳ***) τὴν ταφὴν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐφονεύθησαν πρῶτοι εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν, κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Ἀφοῦ κατασκευάσουν ἕνα ὑπόστεγον (: παράπηγμα) ἐκθέτουν [ἐκεῖ] τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας (= ***πρότριτα***), καὶ ὁ καθένας φέρει εἰς τὸν ἰδικόν του κάτι, ἂν θέλῃ· καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς κηδείας, ἅμαξαι μεταφέρουν μεγάλα κυπαρισσένια φέρετρα (= ***λάρνακας κυπαρισσίνας***), ἕνα διὰ κάθε φυλήν· τὰ κόκκαλα τώρα τοῦ κάθε νεκροῦ εἶναι μέσα εἰς τὸ φέρετρον τῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν (= ***ἔνεστι τὰ ὀστᾶ ἧς φυλῆς ἕκαστος ἦν = ἑκάστου τὰ ὀστᾶ ἔνεστι τῇ λάρνακι τῆς φυλῆς, ἧς ἦν***). Μεταφέρεται ἀκόμη καὶ ἕνα στρωμένον νεκροκράβατον κενὸν διὰ τοὺς ἐξαφανισθέντας, αὐτοὺς δηλαδή, οἱ ὁποῖοι δὲν εὑρέθησαν τυχὸν (= ***ἄν***) πρὸς περισυλλογὴν καὶ ἀνακομιδὴν (= ***ἐς ἀναίρεσιν***). Τὴν κηδείαν παρακολουθεῖ ὅποιος θέλει καὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ ἐπὶ πλέον παρευρίσκονται εἰς τὸν τάφον καὶ γυναῖκες συγγενεῖς, αἱ ὁποῖαι κλαίουν. Λοιπὸν [μεταφέρουν καὶ] ἐναποθέτουν [τὰ φέρετρα] εἰς τὸ δημόσιον νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς τὸ ὡραιότατον προάστιον τῆς πόλεως καὶ ἀνέκαθεν θάπτουν εἰς αὐτὸ ὅσους φονεύονται εἰς τοὺς πολέμους (= ***τοὺς ἐκ τῶν πολέμων***), ἐκτὸς φυσικὰ (= ***γε***) τοὺς πεσόντας εἰς τὸν Μαραθῶνα· ἐπειδὴ δηλαδὴ (οἱ Ἀθηναῖοι) ἐθεώρησαν τὴν ἀνδρείαν ἐκείνων ἀσύγκριτον, ἐκεῖ (: εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης) τοὺς ἔκαμαν καὶ τὸν τάφον. Καὶ ὅταν τοὺς σκεπάσουν μὲ χῶμα,

ἕνας ἄνθρωπος ὡρισμένος ἀπὸ τὴν πόλιν, διὰ τὸν ὁποῖον ὑπάρχει ἡ ἀντίληψις (=***ὃς ἂν δοκῇ***), ὅτι καὶ διανοητικῶς (=***γνώμῃ***) δὲν εἶναι μωρὸς (=***μὴ ἀξύνετος εἶναι***) καὶ μὲ τὸ κῦρος του ἐπιβάλλεται (=***ἀξιώσει προήκῃ***), λέγει πρὸς τιμήν των τὸν ἔπαινον, ὁ ὁποῖος τοὺς ἁρμόζει· κατόπιν αὐτοῦ ἀποχωροῦν. Μὲ τέτοιον τρόπον κάμνουν τὴν ταφήν. Καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ὁσάκις ἐδίδετο ἀφορμή, συνέχιζαν τὸ ἔθιμον. Καὶ λοιπὸν διὰ τοὺς πρώτους αὐτοὺς [νεκροὺς τοῦ πολέμου] ὁ Περικλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, ὡρίσθη νὰ ὁμιλήσῃ. Καὶ ὅταν ἔφθασεν ἡ κατάλληλος στιγμή, ἀφοῦ ἐπροχώρησεν ἀπὸ τὸν τάφον εἰς ἕνα βῆμα, τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευασθῆ ὑψηλόν, διὰ νὰ ἀκούεται εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον μέρος ἐκ τοῦ συγκεντρωμένου πλήθους, ἔλεγε περίπου τὰ ἀκόλουθα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ἐν τῷ αὐτῷ χειμῶνι· δηλαδὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ α'. ἔτους τοῦ πολέμου (431 π. Χ.)· ἐμπρόσθ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον. [***τῷ πατρίῳ*** (ἐπιθ. προσδ.) ***νόμῳ*** (ἀντικείμ. τοῦ ***χρώμενοι***) ***χρώμενοι*** (τροπ. μετοχ.)· ἡ λέξις ***νόμος*** σημαίνει καὶ ἔθιμον καὶ νόμος· ἂν πρόκειται ἐδῶ περὶ νόμου, αὐτὸς θὰ εἶχε κατασταθῆ κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα ἀπὸ τὸν Σόλωνα. ***πάτριος*** = ὁ τῶν πατέρων, τῶν προγόνων = πατροπαράδοτος. ***δημοσίᾳ***, ἐπιρρηματ. προσδιορ. (δοτικοφανὲς ἐπίρρημα) σημαίνων τὸν τρόπον = μὲ φροντίδα τοῦ δημοσίου, τῆς πόλεως. ***ταφὰς ποιοῦμαι*** = τελῶ τὴν ταφήν. ***τῶν ἀποθανόντων***· ἐπιθετ. μετοχ. (***= τούτων, οἳ ἀπέθανον***), γενικὴ ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ ***ταφάς***. ***ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ***· ἐμπρόθ. πρόσδ. δηλῶν τὸν χρόνον. ***πρώτων***· κατηγορούμενον. Οἱ πρῶτοι νεκροὶ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸ α' ἔτος τοῦ πολέμου ἦσαν ὀλίγοι· προήρχοντο ἀπὸ ἱππομαχίας, αἱ ὁποῖαι ἔλαβαν χώραν πλησίον τῆς Ἐλευσῖνος καὶ ὑπὸ τὰς ΒΑ ὑπωρείας τοῦ Αἰγάλεω, ἀπὸ τὰς κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων περὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ παράλια τῆς Λοκρίδος καὶ ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτειδαίας. ***τρόπῳ τοιῷδε***· δοτικὴ τοῦ τρόπου εἰς τὸ ***ταφὰς ἐποιήσαντο. τοιῷδε***· δοτ. ἐνικοῦ τῆς δεικτικῆς ἀντων. τοιόσδε (τοιάδε, τοιόνδε). ***τὰ ὀστᾶ***· ἀντικείμενον τοῦ ***προτίθενται***, τοῦ ὁποίου ὑποκείμενον εἶναι ***οἱ Ἀθηναῖοι***. Περὶ τῶν ὀστῶν τῶν νεκρῶν τοῦ πολέμου ἴδε εἰσαγωγικὸν σημείωμα 4. ***προτίθεμαι*** = ἐκθέτω εἰς τὴν οἰκίαν νεκρὸν στολισμένον (διὰ ταφήν)· ἐδῶ = ἐκθέτω δημοσίᾳ (εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς ταφήν). Ἂς σημειωθῇ, ὅτι ἡ ***πρόθεσις*** τοῦ νεκροῦ εἰς τὴν οἰκίαν ἐπὶ ἡμέρας ἦτο ἀπαραίτητος, διὰ νὰ τὸν ἰδοῦν καὶ τὸν θρηνήσουν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι. ***τῶν ἀπογενομένων***· εὐφημισμός, ἀντὶ ***ἀποθανόντων***· διότι ***ἀπογίγνομαι*** = ἀπουσιάζω, λείπω. ***πρότριτα***, ἐπίρρημα = ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας (πρὸ τῆς ταφῆς)· κατ' ἄλλην ἐκδοχήν: δύο

ἡμέρας πρὸ τῆς κηδείας. *σκηνὴ* = παράπηγμα, (ξύλινον) ὑπόστεγον. *τὰ μὲν ὀστᾶ... ποιήσαντες*· ἡ σύνταξις : *ποιήσαντες* (χρον. μετοχ., ὑποκ. οἱ Ἀθην.) *σκηνὴν* (ἀντικείμ.) *προτίθενται* (ὑποκ. οἱ Ἀθ.) *πρότριτα* (ἐπιρ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον), *τὰ ὀστᾶ* (ἀντικ.) *τῶν ἀπογενομένων* (γεν· κτητική). *ἐπιφέρει*, ὑποκ. *ἕκαστος. τῷ αὐτοῦ* (ἐνν. *προσήκοντι* = οἰκείῳ· συγγενεῖ), ἔμμεσον ἀντικείμενον τοῦ *ἐπιφέρει τι*, ἄμεσον ἀντικ. τοῦ *ἐπιφέρει. ἐπιφέρω* = φέρω καὶ θέτω ἐπάνω εἰς τὸν νεκρόν· ἦσαν δὲ τὰ *ἐπιφερόμενα* ἄνθη, στέφανοι, ἀρώματα, ἐνδύματα κ. τ. τ. *ἣν βούληται*· ὑποθ. πρότασις, τῆς ὁποίας ἡ ἀπόδοσις *ἐπιφέρει* (ἀόρ. ἐπανάληψις πράξεως). *ἐπειδὰν* (=ἐπειδὴ+ἄν) *ἡ ἐκφορὰ ᾖ*· χρονικὴ πρότασις. *ᾖ*· ὑποτακτ. τοῦ *εἰμί. ἐκφορά*, ὅπως καὶ σήμερον = κηδεία. *ἡ ἐκφορά ἐστι* = ἔρχεται ἡ ὥρα τῆς κηδείας. *λάρνακας* (ἀντικείμενον τοῦ *ἄγουσιν* (ὑποκ. *ἅμαξαι*). *λάρναξ* γενικῶς = μεγάλο κιβώτιον, μπαοῦλον πρὸς ἐναποθήκευσιν πολυτίμων πραγμάτων, ἐνδυμάτων κλπ.· ἐδῶ ἡ θήκη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθετοῦντο τὰ κόκκαλα καὶ ἡ στάκτη τοῦ νεκροῦ πρὸς ἐνταφιασμόν. *κυπαρισσίνας* (ἐπιθ. προσδ.)· διότι ἡ κυπάρισσος ἐθεωρεῖτο καὶ θεωρεῖται μέχρι σήμερον πένθιμον δένδρον. *ἔνεστι δὲ... φυλῆς*· βραχυλογία, τὸ πλῆρες : *τὰ ὀστᾶ ἑκάστου ἔνεστι τῇ λάρνακι τῆς φυλῆς, ἧς ἦν ἕκαστος. τὰ ὀστᾶ*, ὑποκ. τοῦ *ἔνεστι* (ἀττικὴ σύντ.). *ἧς*· γενικὴ κατηγορηματ. (κτητ.) τοῦ *ἦν. κλίνη* = φέρετρον, νεκροκράβατον. *φέρεται*· διὰ τῶν χειρῶν. *κενή*· κατηγορούμενον. *ἐστρωμένη*, ἐνν. μὲ νεκρικὴν σινδόνα· ἡ μετοχὴ ἐπιθετικὴ (τὸ ῥ. *στόρνυμαι*, παθ. παρακείμ. *ἔστρωμαι*). *τῶν ἀφανῶν*· ἡ γεν. ἐκ τοῦ *κλίνη* (γεν. κτητ.)· νοοῦνται δὲ *ἀφανεῖς* οἱ νεκροί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μὲν γνωστοί, ἀλλὰ τὰ πτώματά των δὲν ἀνευρέθησαν πρὸς καῦσιν καὶ ἀνακομιδήν, ὅπως διασαφεῖται κατωτέρω. Εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἀφανεῖς ὑπῆρχον κυρίως εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ ὀνόματα τῶν ἀφανῶν ἀνεγράφοντο ἐπὶ τοῦ κενοῦ φερέτρου. *οἵ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν*· ἀναφορ. ἀοριστολογικὴ πρότασις, ἐπεξηγοῦσα τὸ *ἀφανῶν. ἐς ἀναίρεσιν*· ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τὸν σκοπόν. *ἀναίρεσις* = τὸ σήκωμα, ἡ περισυλλογὴ τῶν νεκρῶν. *συνεκφέρω* = συνοδεύω τὴν ἐκφοράν, τὴν κηδείαν. *ἀστῶν καὶ ξένων*· γεν. διαιρετικαὶ εἰς τὸ *ὁ βουλόμενος. ἀστός*, ἐδῶ = ἐντόπιος. Ἂς σημειωθῇ, ὅτι κατὰ τὰς κηδείας τῶν ἰδιωτῶν παρηκολούθουν τὴν κηδείαν μόνον οἱ συγγενεῖς. *καὶ γυναῖκες* = καὶ ἀκόμη καὶ γυναῖκες. *πάρεισιν* (πάρειμι), εἰς τὸν τάφον, ὄχι εἰς τὴν κηδείαν. *αἱ προσήκουσαι* (προσήκων — ουσα — ον) = αἱ συγγενεῖς· παράθεσις εἰς τὸ *γυναῖκες. ἐπὶ τὸν τάφον*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τοπικὴν ἔκτασιν· νὰ συναφθῇ πρὸς τὸ *πάρεισιν. ὀλοφυρόμεναι*· τροπ. μετοχ. (μτχ. τοῦ *ὀλοφύρομαι* = κλαίω, ἀπωλοφυρόμην, ὀλοφυροῦμαι, ὠλοφυράμην, παθ. ἀόρ. ὡς μέσος ὠλοφύρθην). *τιθέασιν* (οἱ Ἀθηναῖοι)· ἐνν. τὰς *λάρνακας* (ἀντικ.). *σῆμα* = μνῆμα, νεκροταφεῖον. *ὅ ἐστιν*· ἀναφ. πρότασις. *ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστίου*· δηλ. τοῦ ἔξω Κεραμεικοῦ (περὶ τὴν σημερινὴν Ἁγίαν Τριάδα), ὅπου ἦτο τὸ ἐπισημότατον νεκροταφεῖον τῆς πόλεως. Εἰς χωριστὴν περιοχὴν αὐτοῦ ἐθάπτοντο, τιμῆς ἕνεκα, οἱ νεκροὶ τῶν πολέμων, χωρὶς νὰ

ἀποκλείεται νὰ ἀνεγερθῇ ὑπὸ τῆς οἰκογενείας ἑκάστου ἰδιαίτερον μνημεῖον εἰς τὸν οἰκογενειακόν του τάφον. Ἔτσι λ. χ. ἔγινε διὰ τὸν Δεξίλεων (πεσόντα κατὰ τὸν κορινθιακὸν πόλεμον), τοῦ ὁποίου ἀναμνηστικὴ στήλη εὑρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Κεραμεικοῦ εἰς τὸν τάφον τῆς οἰκογενείας του. ***τῆς πόλεως*** γεν. κτητ. εἰς τὸ ***προαστίου***. ***καὶ... θάπτουσι*** ἀντὶ τοῦ ὁμαλωτέρου: ***καὶ ἐν ᾧ (σήματι) θ. αἰεί*** ἀφ' ὅτου δηλαδὴ καθιερώθη ἡ δημοσία ταφή, πάντως δὲ πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων, ἀφοῦ ἡ ἐπὶ τόπου ταφὴ εἰς τὸν Μαραθῶνα παρουσιάζεται ὡς ἐξαίρεσις· τὸ ***αἰεὶ*** εἶναι ἰωνικὸς καὶ ποιητικὸς τύπος τοῦ ἐπιρ. ***ἀεί***, τὸ ὁποῖον ἀγνοεῖ ὁ Θουκυδίδης. ***τοὺς ἐκ τῶν πολέμων*** ἀντικείμενον τοῦ ***θάπτουσι***, βραχυλογικῶς διατυπωμένον ἀντὶ =***τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας καὶ ἐκ τούτων ἀναιρουμένους καὶ θαπτομένους. πλήν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι***· δηλ. ἀποθανόντας. ***πλήν*** πρόθεσις καταχρηστικὴ συντασσομένη κανονικῶς μὲν μὲ γενικήν, ἀλλὰ καὶ μὲ οἱανδήποτε ἄλλην πτῶσιν ὁμοιοπτώτως πρὸς προηγούμενον ὅρον τῆς προτάσεως, ἀπὸ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ ἐξαίρεσις· ἐδῶ μὲ αἰτιατ. ἀκριβῶς λόγῳ τῆς προηγουμ. αἰτ. ***τοὺς ἐκ τῶν πολέμων***. ***γέ*** βεβαιωτ. μόριον=βέβαια, φυσικά. ***ἐκείνων*** γεν. κτητ. εἰς τὸ ***τὴν ἀρετήν***. ***διαπρεπῆ*** κατηγορούμενον τοῦ ***ἀρετήν***, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ***κρίναντες*** (αἰτιολ. μετοχ.). ***αὐτοῦ*** ἐπίρρ. τοπικὸν ὅπως καὶ σήμερον=ἐκεῖ, ἐπὶ τόπου, δηλ. εἰς τὸν Μαραθῶνα· ὁ τύμβος τῶν νεκρῶν τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος σῴζεται μέχρι σήμερον. Εἰς αὐτὸν εὑρέθησαν κατὰ τὰς γενομένας ἐκεῖ ἀνασκαφὰς τὰ ὀστᾶ των. Σημειωτέον ὅτι καὶ οἱ πεσόντες εἰς τὰς Πλαταιὰς Ἀθηναῖοι ἐτάφησαν ἐπὶ τόπου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν, δοθέντος ὅτι ἡ ἐκεῖ ταφὴ τῶν νεκρῶν ὑπῆρξεν ἔργον πανελλήνιον. ***ἐπειδάν... κρύψωσι***· χρον. πρότασις. ***κρύπτω***=σκεπάζω. ***γῇ*** δοτ. τοῦ ὀργ.=μὲ χῶμα. ***ᾑρημένος*** (ἐπιθ. μετοχή)· μετοχ. παθ. παρακ. τοῦ ***αἱρέομαι-οῦμαι***=ἐκλέγομαι, ὁρίζομαι (ᾑρούμην, αἱρεθήσομαι, ᾑρέθην, ᾕρημαι, ᾑρήμην). ***ὑπὸ τῆς πόλεως***· ἐμπρ. προσδ. τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου· τὸν ῥήτορα τοῦ ἐπιταφίου ἐξέλεγεν ἡ βουλὴ ὀλίγας μόνον ἡμέρας πρὸ τῆς ταφῆς («***ἐξ ὀλίγων ἡμερῶν λέγειν***» ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Λυσίου). ***ὃς ἂν γνώμῃ*** (δοτ. τοῦ κατά τι)· ἀναφ. ἀοριστολογικὴ πρότασις. ***γνώμῃ***=κατὰ τὸν νοῦν, διανοητικῶς. ***δοκῶ***=θεωροῦμαι, ὑπάρχει ἀντίληψις περὶ ἐμοῦ. ***ἀξύνετος***=μωρός· ***μὴ ἀξύνετος*** (κατηγορούμ.), λιτότης=συνετός· ***εἶναι***· ἀντικ. τοῦ ***δοκῇ***, τοῦ ὁποίου ὑποκείμενον τὸ ***ὅς***. ***ἀξιώσει*** δοτικὴ τοῦ κατά τι. ***ἀξίωσις***=ἀξίωμα, κῦρος. ***προήκω*** (προῆκον, προήξω, προῆξα)=ὑπερέχω, ἐπιβάλλομαι. ***ἐπ' αὐτοῖς***=πρὸς τιμὴν αὐτῶν. ***ἔπαινον***· ἀντικ. τοῦ ***λέγει***. ***τὸν πρέποντα***· ἐπιθετ. μετοχ. ***ὧδε***· ἐπίρρ. ἀναφερόμενον εἰς τὰ προηγούμενα καὶ ἑπομένως ἀντὶ τοῦ: ***οὕτως***. ***θάπτουσι***· ἀπολύτως (ἄνευ ἀντικειμ.)=κάμνουν, τελοῦν τὴν ταφήν. ***διὰ παντὸς τοῦ πολέμου***· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὴν χρονικὴν ἔκτασιν. ***ὁπότε ξυμβαίη αὐτοῖς***· ἐνν. ***χρῆσθαι τῷ νόμῳ***· χρονικὴ πρότασις δηλοῦσα τὴν ἀόριστον ἐπανάληψιν πράξεως. ***ξυμβαίη*** (εὐκτ. ἀορ. β'. τοῦ ***ξυμβαίνω***)· ἀπροσώπως· ἡ δοτ. ***αὐτοῖς*** προσωπικὴ εἰς τὸ ***ξυμβαίη***· ὡς ὑποκείμενον τοῦ ***ξυμβαίη*** θὰ ἐννοή-

σωμεν, ὡς ἤδη ἐσημειώθη, τὸ *χρῆσθαι. οὖν·* διὰ τούτου ἐπανέρχεται εἰς τὸν διακοπέντα λόγον διὰ τῆς παρεμβολῆς τοῦ γενικοῦ τρόπου τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν τῶν πολέμων (*τὰ μὲν ὁστᾶ* κλπ.). *Περικλῆς ὁ Ξ.*, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκφωνήσει τὸν ἐπιτάφιον καὶ διὰ τοὺς πεσόντας εἰς τὸν σαμιακὸν πόλεμον. *ὁ (υἱὸς) Ξανθίππου·* γενικὴ κτητική. *λέγειν·* καθαρῶς τελικὸν ἀπαρέμφατον. *ἐπεί . . . ἐλάμβανε·* χρον. πρότασις· τὸ *ἐλάμβανεν* ἀμεταβάτως (ὡς *χειμὼν λαμβάνει* κ.τ.ὅ.) *.καιρὸς λαμβάνει*=φθάνει ἡ κατάλληλος στιγμή. *προελθών·* χρον. μετοχ. (μετοχ. ἀορ. β . τοῦ προέρχομαι, προῆειν ἢ προῆα, πρόειμι, προῆλθον, προελήλυθα, προεληλύθειν). *ὑψηλόν·* κατηγορούμενον (προληπτικόν). *πεποιημένον·* ἐπιθετ. μετοχὴ=*ὅ ἐπεποίητο. ὅπως ἀκούοιτο·* τελ. πρότασις, τῆς ὁποίας τὸ ῥῆμα ἐτέθη κατ' εὐκτικήν, διότι προηγεῖται ἱστορικὸς χρόνος (=*πεποιημένον*=ὅ ἐπεποίητο). *ὡς ἐπὶ πλεῖστον·* ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ : *ἐπὶ ὡς πλεῖστον. ἐπὶ πλεῖστον·* ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τοπικὴν ἔκτασιν. *ὡς·* ἐπίρ. ἐπιτεῖνον, ὅπως καὶ τὸ *ὅτι*, τὸ ὑπερθετικὸν=ὅσον τὸ δυνατόν . . . . *τοῦ ὁμίλου·* γεν. διαιρ. τοῦ *ἐπὶ πλεῖστον. ὅμιλος*=συγκεντρωμένον πλῆθος. *τοιάδε·* σύστοιχον ἀντικείμενον (=*τοιούσδε λόγους*).

Κεφ. 35

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ ὅσους ἔχουν ὁμιλήσει μέχρι σήμερον εἰς τὸ μέρος αὐτὸ (=*ἐνθάδε*) ἐγκωμιάζουν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπρόσθεσεν εἰς τὴν καθιερωμένην τελετὴν (=*τῷ νόμῳ*) αὐτὸν τὸν λόγον, ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην των (=*ὡς*) εἶναι ὡραῖον πρᾶγμα νὰ ἐκφωνῆται οὗτος πρὸς τιμὴν τῶν θαπτομένων νεκρῶν τῶν πολέμων. Ἐγὼ ἐν τούτοις θὰ εἶχα τὴν γνώμην, ὅτι εἶναι ἀρκετὸν (=*ἀρκοῦν εἶναι*) δι' ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μὲ ἔργα ἐδείχθησαν γενναῖοι, μὲ ἔργα νὰ ἐκφράζωνται καὶ αἱ τιμαί, ὅπως αὐτά, τὰ ὁποῖα (=*οἷα*) καὶ τώρα βλέπετε, ὅτι παρεσκευάσθησαν μὲ φροντίδα τοῦ δημοσίου σχετικὰ μὲ τὴν ταφὴν αὐτήν, καὶ [ὅτι ὀρθὸν εἶναι] ἡ πίστις [τῶν ἀκροατῶν] (=*πιστευθῆναι*) εἰς τὴν ἀνδρείαν πολλῶν νὰ μὴ κρέμεται (=*κινδυνεύεσθαι*) ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς μόνον ἀνθρώπου (=*ἐν ἑνὶ ἀνδρί*), ὁ ὁποῖος εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμιλήσῃ καλὰ καὶ ἄσχημα (=*εὖ τε καὶ χεῖρον εἰπόντι*). Διότι εἶναι δύσκολον νὰ ὁμιλήσῃ κανεὶς ὅπως πρέπει (=*μετρίως*) ἐπὶ ζητήματος, εἰς τὸ ὁποῖον μὲ μεγάλην δυσκολίαν (=*μόλις*) ἐξασφαλίζεται [εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροατοῦ] καὶ αὐτὴ ἡ [ἁπλῆ] ἐντύπωσις (=*δόκησις*), ὅτι ὁ ῥήτωρ λέγει τὴν ἀλήθειαν (=*τῆς ἀληθείας*). Διότι καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλὰ τὰ πράγματα (=*ὁ ξυνειδὼς*) καὶ μὲ εὐμένειαν [πρὸς

τοὺς νεκροὺς] τὰ ἀκούει (= *καὶ εὖνους ἀκροατής*), εἶναι δυνατὸν ἴσως νὰ νομίσῃ, ὅτι παρουσιάζονται κατώτερα κάπως ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θέλει [νὰ ἀκούῃ] καὶ γνωρίζει [ὅτι ἔγιναν], καὶ ἐκεῖνος πάλιν, ὁ ὁποῖος τὰ ἀγνοεῖ, [εἶναι δυνατὸν ἴσως νὰ φαντασθῇ], ὅτι μερικὰ παριστάνονται ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, καὶ τοῦτο ἀπὸ φθόνον, ἂν τυχὸν ἀκούῃ κάτι ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἰδικήν του δύναμιν (= *ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ φύσιν*). Διότι ἕως ἐκεῖνο τὸ σημεῖον εἶναι ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοι, ὅταν λέγωνται διὰ τοὺς ἄλλους, ἐφόσον φαντάζεται τυχὸν ὁ καθένας [ἀπὸ τοὺς ἀκροατάς], ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ κάμῃ κάτι ἀπὸ ὅσα ἤκουσε· ὅ,τι ἐξ αὐτῶν ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις των, ἀμέσως προκαλεῖ τὸν φθόνον των καὶ δὲν τὸ πιστεύουν. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς [προγόνους μας] ἔγινε δεκτόν, ὅτι αὐτά, ἔτσι ὅπως γίνονται (= *οὕτως*) [δηλ. ἡ ταφὴ νὰ συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ ἐπιταφίου], εἶναι καλά, ἔχω χρέος καὶ ἐγώ, συμμορφούμενος μὲ τὴν συνήθειαν, νὰ προσπαθήσω νὰ ἱκανοποιήσω ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν γνώμην τοῦ καθενὸς ἀπὸ σᾶς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

οἱ πολλοὶ*=*οἱ πλείους. ***ἐνθάδε***· δηλ. εἰς τὸν χῶρον, ὅπου ἐθάπτοντο οἱ νεκροὶ τοῦ πολέμου. ***τῶν εἰρηκότων*** (ἐπιθετ. μετοχ.)· γενικὴ διαιρετικὴ εἰς τὸ ***πολλοί***. ***τὸν προσθέντα*** (ἐπιθ. μετοχ. =***ὃς προσέθηκε***)· ἀντικείμενον τοῦ ***ἐπαινοῦσι***· τὸ ***προσθέντα*** μετοχ. ἀορ. β' τοῦ ῥήμ. προστίθημι, προσετίθην, προσθήσω, προσέθηκα, προστέθηκα (παλαιότερος) ἢ προστέθεικα (νεώτερος)· ποῖος προσέθεσε τὸν λόγον, ἴδε εἰσαγωγικὸν σημείωμα, ἀριθ. 3. ***τῷ νόμῳ—τὸν λόγον***· ἀντικείμενα τοῦ ***προσθέντα***, ἔμμεσ. τὸ α', ἄμεσ. τὸ β'. ***ὡς καλόν***· ἐνν. ***ὄν***, αἰτιολ. μετοχ. συνοδευομένη ἀπὸ τὸ ὑποκειμενικὴν γνώμην ἐκφράζον ***ὡς*** (=διότι κατὰ τὴν γνώμην των), ἐνῷ ἐπὶ πραγματικῆς αἰτίας τίθεται τὸ ***ἅτε, οἷον, οἷα***, (ἢ ***οἷον δή, οἷα δή***)· ἡ μετοχὴ ἐτέθη κατ' αἰτιατικὴν (αἰτιατ. ἀπόλυτος), διότι ἐπὶ τῶν ἀπροσώπων ῥημάτων καὶ ἐκφράσεων (***δεῖ, ἔξεστι, δυνατόν ἐστι, οἷόν τ' ἐστί, καλόν ἐστι*** κλπ.) ἡ μετοχή, ὅταν τίθεται ἀπολύτως, ἐκφέρεται κατ' αἰτιατικὴν ἐνικοῦ καὶ ὄχι κατὰ γενικὴν (***οὐκ ἐσώσαμέν σε, οἷόν τε ὂν καὶ δυνατόν***). ***ἀγορεύεσθαι***· ὑποκείμενον τῆς ἀπροσώπου ἐκφράσεως ***καλὸν ὄν***. ***αὐτόν***, τὸν ***λόγον***, ὑποκείμ. τοῦ ***ἀγορεύεσθαι*** (ἠγορευόμην, μέσ. μέλλ. ὡς παθητ. ἀγορεύσομαι, παθ. μέλλ. ῥηθήσομαι, παθ. ἀόρ. ἠγορεύθην καὶ συνηθέστερος ἐρρήθην, εἰρῆσθαι, εἰρήμην). ***ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις***, βραχυλογία· τὸ πλῆρες=***ἐπὶ τοῖς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκουσι καὶ ἐκ τούτων ἀναιρουμένοις καὶ θαπτομένοις*** (πρβ. κ. 34

τοὺς ἐκ τῶν πολέμων). ἐμοὶ δὲ ἀρκοῦν ἄν...τὰς τιμάς: ἡ σύνταξις : *ἐμοὶ* (δοτ. προσωπ.) *δὲ ἐδόκει ἂν* (δυνητ. ὁριστ.) *εἶναι ἀρκοῦν* (ἀπρόσωπος ἔκφρασις *(ἀρκοῦν ἐστι=ἀρκεῖ)*, ὑποκείμενον τοῦ *ἐδόκει ἂν*) *δηλοῦσθαι* (ὑποκείμ. τοῦ *ἀρκοῦν εἶναι* ὡς ἀπροσώπου ἐκφράσεως) *ἔργῳ* (δοτ. τοῦ τρόπου) *καὶ τὰς τιμὰς* (ὑποκείμ. τοῦ *δηλοῦσθαι*) *ἀνδρῶν* (γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *τιμὰς*) *γενομένων* (ἐπιθ. μετοχ.=*οἵ ἐγένοντο*) *ἀγαθῶν* (κατηγορ.) *ἔργῳ* (δοτ. τοῦ τρόπου)· ἡ δυνητικὴ πρότασις *ἐδόκει ἂν* κλπ. ἀποτελεῖ ἀπόδοσιν τῆς νοουμένης ἐκ τῆς εἰς τὸ τέλος τοῦ κεφαλαίου προτάσεως «*ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη*» ὑποθετικῆς προτάσεως : *εἰ μὴ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη* (ὑποθετ. λόγος ἐκφράζων τὸ ἀπραγματοποίητον). *ἔργῳ...ἔργῳ*· ἐπαναφορά. *οἷα καὶ νῦν ὁρᾶτε*· ἀναφ. πρότασις τὸ *οἷα* περιληπτικὴ ἀναφορὰ εἰς τὸ *τιμὰς=οἵας τιμὰς* (δηλ. τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν ὅλην ἐπιβλητικὴν κηδείαν). *τάφος*, ἐδῶ=*ταφαὶ*=ταφή· *παρασκευασθέντα*· κατηγορούμενον τοῦ ἀντικειμένου τοῦ *ὁρᾶτε : οἷα* (κατηγορηματ. μετοχὴ ὡς ἐξαρτωμένη ἐξ αἰσθήσ. σημαντικοῦ ῥήμ., τοῦ *ὁρῶ* (ἑώρων, ὄψομαι, εἶδον, ἑόρακα, ἑωράκειν—παθ. ὁρῶμαι, ἑωρώμην, ὀφθήσομαι, ὤφθην. μέσ. ἀόρ. β' εἰδόμην (πάντοτε ἐν συνθέσει), ἑόραμαι (σπανιώτερον ὦμμαι, ἐξ ἀχρήστου ἐνεστῶτος ὄπτω). *καὶ μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ* =καὶ *(εἰκὸς* ἢ *καλὸν εἶναι*, κατὰ ζεῦγμα ἐκ τοῦ *ἀρκοῦν εἶναι) μὴ κινδυνεύεσθαι* (ὑποκείμεν. τοῦ *εἰκὸς εἶναι)* (τὸ) *πιστευθῆναι (*ὑποκ. τοῦ *κινδυνεύεσθαι) τὰς ἀρετὰς* (ὑποκ. τοῦ *πιστευθῆναι) πολλῶν* (γεν. κτητική) *ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ* (ἐμπρόθ. προσδ. εἰς τὸ *κινδυνεύεσθαι*)=καὶ (ὅτι εἶναι ὀρθὸν=*εἰκὸς εἶναι*) ἡ πίστις τῶν ἀκροατῶν (=(τὸ) *πιστευθῆναι*) εἰς τὴν ἀνδρείαν πολλῶν νὰ μὴ κρέμεται (=*κινδυνεύεσθαι*) ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς μόνον ἀνθρώπου. *εὖ τε... εἰπόντι=ἐάν τε εὖ, ἐάν τε χεῖρον εἴπῃ. χεῖρον*· συγκριτ. τοῦ *κακῶς*, ἐδῶ ἄνευ συγκριτικῆς ἐννοίας. *χαλεπόν*, ἐνν. *ἐστι. τὸ εἰπεῖν*· ὑποκείμενον τοῦ *χαλεπόν ἐστι*· τὸ δὲ ὑποκείμενον τοῦ *εἰπεῖν* γενικὸν καὶ ἀόριστον *(τινά). μετρίως*=μὲ τὸ πρέπον μέτρον, ὅπως πρέπει. *ἐν ᾧ*, ἐνν. *πράγματι=ἐν πράγματι, ἐν ᾧ*=ἐπὶ ζητήματος εἰς τὸ ὁποῖον. *μόλις=μόγις*· ἐπίρ.= μὲ μεγάλην δυσκολίαν· νὰ συναφθῇ πρὸς *τὸ βεβαιοῦται. ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας* = ἡ ἐντύπωσις περὶ τῆς ἀληθείας, ἡ ἐντύπωσις ὅτι ὁ ῥήτωρ λέγει τὴν ἀλήθειαν· ἡ γενικὴ *ἀληθείας* ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ *δόκησις. βεβαιοῦμαι*=ἐξασφαλίζομαι. *ξυνειδὼς* (ἐνν. τὰς ἀρετὰς τῶν ἐπαινουμένων)· μετοχ. τοῦ *ξύνοιδα* (παρακ. μὲ σημασίαν ἐνεστῶτος, παρατ. ξυνῄδειν ἢ ξυνήδη, ξυνήδεις ἢ ξυνήδησθα ἢ -εισθα, ξυνήδειν ἢ ξυνήδει ἢ ξυνήδη, ξυνήδειμεν ἢ ξυνῆσμεν, ξυνήδειτε ἢ ξυνῆστε, ξυνήδεσαν ἢ ξυνῆσαν—μέσ. μέλλ. ὡς ἐνεργητ. ξυνείσομαι ἢ ξυνειδήσω)=γνωρίζω καλά. *τάχ' ἂν δηλοῦσθαι*· ἡ σύνταξις : *τάχα* (=ἴσως) *νομίσειεν ἂν* (δυνητ. εὐκτ.) *ὁ ξυνειδὼς* (ἐπιθ. μετοχ.) *καὶ εὔνους* (ἐπιθ. προσδ.) *ἀκροατὴς* (ὑποκείμ. τοῦ *νομίσειεν ἂν*) *δηλοῦσθαι* (ἀντικ. τοῦ *νομίσειεν ἄν*) *[τὰς ἀρετὰς τῶν ἐπαινουμένων* ὑποκείμ. τοῦ *δηλοῦσθαι] ἐνδεεστέρως τι*· (τὸ *τι* (=κάπως) περιορίζει τὸ *ἐνδεεστέρως*=κατὰ τρόπον κάπως ἐλλιπέστερον, κατώτερον τῆς πραγματικότητος). *ἐνδεεστέρως*· συγκριτικὸς βαθμὸς ἰδιάζων εἰς τὸν Θουκυδίδην τοῦ τροπ. ἐπιρρήματος *ἐνδεῶς*.

πρὸς ἃ (ἐμπρόθ. προσδιορ. εἰς θέσιν β΄ ὅρου τῆς συγκρίσεως = ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα) ***βούλεταί τε*** (***δηλοῦσθαι***) ***καὶ ἐπίσταται (πραχθέντα***, κατηγορ. μετοχ. ἐκ τοῦ ***ἐπίσταται). ἄπειρος*** = ***ὁ μὴ ξυνειδὼς*** = ὁ ἀγνοῶν. ***ἔστιν ἃ*** (ὑποκ. τοῦ ***πλεονάζεσθαι***)· περίφρασις τῆς ἀορίστου ἀντωνυμίας=***τινὰ, ἔνια. πλεονάζεσθαι***· ἀντικείμενον τοῦ ***νομίσειεν ἄν. πλεονάζομαι*** = μεγαλοποιοῦμαι, παριστάνομαι ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον. ***διὰ φθόνον***· ἐμπρόθ. προσδιορ. δηλῶν τὴν αἰτίαν. ***εἴ τι... ἀκούοι (νομίσειεν ἄν)***· ὑποθετ. λόγος δηλῶν τὸ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ λέγοντος. ***ὑπὲρ τὴν φύσιν***· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν ὑπέρβασιν τοῦ μέτρου. ***φύσις***=φυσικαὶ δυνάμεις. ***ἀνεκτοί***· κατηγορ. ***λεγόμενοι***· ὑποθ. μετ. =***εἰ λέγονται*** = ἄν, ὅταν λέγωνται. ***ἐς ὅσον ἂν ἕκαστος οἴηται...***· ἀναφορ. ἀοριστολ. πρότασις=ἐφ' ὅσον. ***εἶναι***· ἀντικ. τοῦ ***οἴηται. ἱκανός***· κατηγορ. ***δρᾶσαι***· προσδ. τοῦ κατά τι εἰς τὸ ***ἱκανὸς*** (***εἶναι***). ***τι***· ἀντικ. τοῦ ***δρᾶσαι. ὧν ἤκουσε*** (ὑποκ. ἕκαστος)=***τούτων, ὧν ἤκουσε***· ἀναφ. πρότασις· ἡ γενικὴ διαιρετικὴ εἰς τὸ ***τι*** καὶ συγχρόνως ἀντικείμενον τοῦ ***ἤκουσε. τῷ ὑπερβάλλοντι*** (οὐδ., ἐπιθ. μετοχὴ=ὅ,τι ὑπερβαίνει), κοινὸν ἀντικείμενον τοῦ ***φθονοῦντες*** (αἰτιολ. μετοχ.) ***καὶ ἀπιστοῦσι***· ὁ πληθυντικός, διότι τὸ ***ἕκαστος*** εἶναι λέξις περιληπτική: πάντες. ***αὐτῶν***· δηλαδὴ ***ὧν ἤκουσε***· γενικὴ διαιρ. εἰς τὸ ***ὑπερβάλλοντι. ἐπειδὴ δέ***· αἰτιολογ. πρότασις εἰσάγουσα τὸ πραγματικόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀπραγματοποίητον τοῦ ὑποθ. λόγου: ***ἐμοὶ δ' ἂν ἐδόκει (εἰ μὴ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη). τοῖς πάλαι***· δοτ. τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου=***ὑπὸ τῶν πάλαι***=τῶν προγόνων. Εἰς τὸν Θουκ.—σπανιώτερον εἰς ἄλλους—ἡ δοτικὴ τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου τίθεται ὄχι μόνον ἐπὶ παθητικ. παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν παθητ. χρόνων (πρβλ. κεφ. 41 «***τοῖς νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα»). οὕτως***· νὰ συναφθῇ μὲ τὸ ***καλῶς ἔχειν*** =ἔτσι, ὅπως γίνεται τώρα (δηλαδὴ νὰ λαμπρύνεται ἡ τελετὴ τῆς ταφῆς καὶ διὰ τοῦ ἐπιταφίου). ***δοκιμάζεταί τι***=ἐλεγχθέν τι εὑρίσκεται ὀρθόν, γίνεται δεκτόν. ***ἐδοκιμάσθη... καλῶς ἔχειν***· ὑποκείμ. ***ταῦτα*** (δηλαδὴ ἡ ἐπικήδειος τελετή). ***χρὴ*** κ.λ.π.: ***χρὴ πειρᾶσθαι*** (ὑποκείμ. τοῦ ***χρή***) ***καὶ ἐμὲ*** (ὑποκ. τοῦ ***πειρ.***) ***ἑπόμενον*** (τροπ. μετοχὴ) ***τῷ νόμῳ*** (ἀντικ.) ***τυχεῖν (=ἐπιτυχεῖν***, ν' ἀνταποκριθῶ, ἀντικείμενον τοῦ ***πειρᾶσθαι) τῆς βουλήσεως καὶ τῆς δόξης*** (ἀντικ. τοῦ ***τυχεῖν***), ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν α΄ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ***ὅ τε ξυνειδώς***, τὸ δὲ β΄. εἰς τὸ ***ὅ τε ἄπειρος***) ***ἑκάστου*** (γεν. ὑποκειμ.) ***ὑμῶν*** (γεν. διαιρ.) ***ἐπὶ ὡς πλεῖστον*** (ἐμπρόθ. προσδιορ. δηλῶν ἐδῶ ὄχι τοπικὴν ἔκτασιν (ὡς ἐν κεφ. 34), ἀλλὰ τὸ ποσὸν=ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον).

Κεφ. 36

Θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τοὺς προγόνους πρῶτον· διότι εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον συγχρόνως εἰς ὁμοίαν μὲ αὐτὴν ἐδῶ εὐκαιρίαν (=***ἐν τῷ τοιῷδε***) νὰ δίδεται εἰς αὐτοὺς ἡ τιμὴ νὰ μνημονεύωνται πρῶτοι. Διότι μὲ τὸ νὰ κατοικοῦν τὴν χώραν αὐτὴν οἱ ἴδιοι πάν-

τοτε, ἡ μία γενεὰ κατόπιν τῆς ἄλλης (= ***διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων***), μᾶς τὴν παρέδωσαν μέχρι σήμερον ἐλευθέραν χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν των (= ***δι' ἀρετήν***). Καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ἄξιοι ἐπαίνου καὶ ἀκόμη περισσότερον οἱ πατέρες μας. Διότι, ἀφοῦ ἀπέκτησαν ὄχι χωρὶς κόπον (= ***οὐκ ἀπόνως***) κοντὰ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρέλαβαν [ἀπὸ τοὺς πατέρας των], τὴν κυρίαρχον θέσιν (= ***ἀρχήν***), ὅσην ἔχομεν [σήμερον], τὴν ἀφῆκαν καὶ αὐτὴν (= ***προσκατέλιπον***) εἰς ἡμᾶς τοὺς σημερινούς. Τὰ πέραν αὐτῆς [τῆς κυριάρχου θέσεως] οἱ ἴδιοι ἡμεῖς ἐδῶ, οἱ ὁποῖοι εὑρισκόμεθα ἀκόμη σήμερον εἰς τὴν ὥριμον περίπου ἡλικίαν, τὰ ἀνεπτύξαμεν, καὶ ἐφωδιάσαμεν τὴν πόλιν μας καθ' ὅλα, ὥστε καὶ διὰ τὸν πόλεμον καὶ διὰ τὴν εἰρήνην νὰ ἔχῃ πλήρη αὐτάρκειαν. Ἐν τούτοις αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων [τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν] ἐγὼ τὰ μὲν πολεμικὰ ἔργα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπεκτήθησαν τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τῆς δυνάμεώς μας (= ***ἕκαστα***), ἢ ἂν κάποτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἢ οἱ πατέρες μας ἀπεκρούσαμεν μὲ ἐνθουσιασμὸν (= ***προθύμως***) ἐχθρὸν βάρβαρον ἢ Ἕλληνα, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπετέθη, ἐπειδὴ δὲν θέλω νὰ πολυλογῶ ἐνώπιον ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὰ γνωρίζουν, θὰ τὰ παραλείψω· ἀπὸ ποίας ὅμως ἀρχὰς ἐμφορούμενοι ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὰ (: τὴν σημερινὴν δύναμιν) καὶ μὲ ποῖον πολίτευμα καὶ ἐξ αἰτίας ποίων τρόπων ζωῆς (= ***καὶ τρόπων ἐξ οἵων***) ἐδημιουργήθη τὸ μεγαλεῖον μας, ἀφοῦ ἐκθέσω πρῶτα αὐτά, θὰ ἔλθω κατόπιν καὶ εἰς τὸν ἔπαινον τῶν νεκρῶν ἐδῶ, διότι νομίζω, ὅτι καὶ εἰς τὴν παροῦσαν στιγμὴν δὲν θὰ ἦτο ἄκαιρον νὰ λεχθοῦν αὐτὰ καὶ συμφέρον εἶναι νὰ τὰ ἀκούσῃ μὲ προσοχὴν (= ***ἐπακοῦσαι***) ὅλον τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος καὶ τῶν ἐντοπίων καὶ τῶν ξένων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ἄρξομαι . . . πρῶτον· κατὰ πλεονασμόν. ***ἀπὸ τῶν προγόνων***· πρόγονοι νοοῦνται οἱ ἀπὸ τῆς μυθικῆς ἐποχῆς ζήσαντες μέχρι τέλους τῶν περσικῶν πολέμων· ἐμπρ. προσδ. δηλῶν τὴν ἀφετηρίαν. ***δίκαιον καὶ πρέπον***· ἐνν. ***ἐστί***· τῆς ἀπροσώπου αὐτῆς ἐκφράσεως ὑποκείμενον εἶναι τὸ ***δίδοσθαι***, τοῦ ὁποίου ὑποκείμενον: ***τὴν τιμὴν*** (***ταύτην***, ἐπιθ. προσδ.). ***αὐτοῖς***· ἀντικείμενον τοῦ ***δίδοσθαι***. ***ἐν τῷ τοιῷδε*** = εἰς τοιαύτην στιγμήν, περίστασιν, ὁποία ἡ παροῦσα (τελετὴ τῆς ταφῆς). ***τῆς μνήμης***· γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ ***τὴν τιμήν***. Περὶ τοῦ ὕμνου τῶν προγόνων ἴδε εἰσαγωγ. σημείωμα 2 (Οἰκονομία τοῦ κοινοῦ Ἐπιταφίου). ***τὴν χώραν***·

κοινὸν ἀντικ. τοῦ *παρέδοσαν* καὶ *οἰκοῦντες*. *οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες*· οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς εἶχαν τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες καὶ ὄχι ἐπήλυδες. *οἰκοῦντες*· ὑποκείμ. *οἱ πρόγονοι*· ἡ μετοχὴ αἰτιολογική. *οἱ αὐτοί*· κατηγορούμενον. *αἰεί*· ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον· περὶ δὲ τοῦ *αἰεὶ* ἴδε παρατηρήσεις εἰς κεφ. 34. *διαδοχῇ*· δοτικ. τοῦ ὀργάνου. *τῶν ἐπιγιγνομένων* (ἐπιθ. μετοχ.)· ἡ γεν. εἶναι ὑποκειμενικὴ εἰς τὸ *διαδοχῇ*. *ἐπιγιγνόμενοι* = οἱ μεταγενέστεροι. *διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων*=διὰ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν ἑκάστοτε γενεῶν· κατ' ἔννοιαν=ἡ μία γενεὰ κατόπιν τῆς ἄλλης· ὁ προσδιορ. ἀνήκει εἰς τὸ *παρέδοσαν*. *μέχρι τοῦδε* (ἐννοῦ *χρόνου*)· ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τὸ χρονικὸν τέρμα· προσδιορίζει τὸ *ἐλευθέραν* (κατηγορούμενον). *δι' ἀρετήν*· ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τὴν αἰτίαν. *παρέδοσαν*· ὑποκ. οἱ πρόγονοι. *ἄξιοι ἐπαίνου*· ἐνν. *εἰσίν*· τὸ *ἄξιοι* κατηγορούμενον τοῦ ὑποκειμ. *ἐκεῖνοι*, τὸ *ἐπαίνου* γεν. τῆς ἀξίας· *ἔτι μᾶλλον*· ἐνν. *ἄξιοι ἐπαίνου εἰσί*. *οἱ πατέρες ἡμῶν*· δηλαδὴ οἱ ἱδρυταὶ τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, οἱ ζήσαντες ἀπὸ τὸ 479 ἕως τὸ 445, μέχρι δηλαδὴ τῆς συνάψεως τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων. *κτησάμενοι*· μετοχ. χρονική· πρὸς αὐτὴν νὰ συναφθῇ ὁ ἐπιρ. προσδ. *οὐκ ἀπόνως* (προσδιορ. τοῦ τρόπου). *πρὸς οἷς* =*πρὸς τούτοις, ἃ*· ἐμπρόθ. προσδιορ. δηλῶν προσθήκην (ἐκτὸς δηλ. τῆς Ἀττικῆς, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησαν οἱ πατέρες). *ὅσην ἔχομεν ἀρχήν*· ἀναφ. πρότασις, ἀντικείμενον τοῦ *κτησάμενοι*· ὁ Περ. ἐννοεῖ τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν, ὅπως αὕτη ἀνεγνωρίσθη διὰ τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν τοῦ 445. *οὐκ ἀπόνως*· λιτότης=ὄχι χωρὶς κόπον. *ἡμῖν (ἃ ἐδέξαντο)*· ἀντικείμενα τοῦ *προσ* (=προσέτι, καὶ αὐτὰ) *κατέλιπον*. *τοῖς νῦν* =τοῖς σημερινοῖς (ἐπιθ. προσδ. εἰς τὸ *ἡμῖν*, διότι ἐπίρρημα μετὰ τοῦ ἄρθρου ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐπίθετον (πρβλ. *Περικλῆς ὁ πάνυ*=ὁ περιβόητος). *τὰ πλείω*· ἀντικείμενον τοῦ *ἐπηυξήσαμεν* = τὰ ἐπὶ πλέον, τὰ πέραν· τὸ *πλείω*· εἶναι αἰτ. πληθ. οὐδετ. συγκρ. τοῦ πολὺς (ὁ καὶ ἡ πλείων, τὸ πλεῖον)· ἡ αἰτ. ἑνικοῦ τοῦ ἀρσ. καὶ θ. τὸν (τὴν) πλείονα καὶ πλείω—ὀνομ. αἰτ. καὶ κλητ. τοῦ πληθ. οἱ, ᾧ πλείονες—τοὺς πλείονας ἢ πλείους· ὀνομ., αἰτιατ., κλητ. πληθ. τοῦ οὐδετ., τά, πλείονα ἢ πλείω. Οἱ τύποι δηλ. αὐτοὶ σχηματίζονται ὡσὰν τὸ θέμα νὰ ἦτο σιγμόληκτον. *αὐτῆς*· δηλ. *τῆς ἀρχῆς*· γενικὴ συγκριτική. *τὰ πλείω αὐτῆς*· ἐννοεῖ τὴν ἐσωτερικὴν καθόλου ὀργάνωσιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας (ὑποτέλεια τῶν συμμάχων, αὔξησις τῶν φόρων, οἰκονομικὴ ἀκμὴ κλπ.). *αὐτοὶ ἡμεῖς*=*ἡμεῖς αὐτοί*· τὸ *αὐτοὶ* κατηγορημ. προσδ. *οἵδε*=ἐδῶ· ὁ Περικλῆς δεικνύει τρόπον τινὰ τοὺς γύρω του συνομήλικας, δηλ. τὴν σύγχρονον γενεάν. *οἱ ὄντες*· ἐπιθ. μετοχ. *νῦν ἔτι*· ἐπιρρ. προσδ., ἐξ ὧν ὁ β΄. προσδιορ. τὸν α΄.=ἀκόμη σήμερον. *μάλιστα*· μὲ ἀριθμητικὸν (πρὸς τὸ ὁποῖον ἰσοδυναμεῖ τρόπον τινὰ τὸ *ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ*) =περίπου. *ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ* = εἰς τὴν ὥριμον ἡλικίαν (ὁ Περικλῆς ἦτο τότε 60 ἐτῶν περίπου)· τὸ δὲ *καθεστηκυῖα*, (καθεστηκώς, καθεστηκυῖα, καθεστηκὸς ἢ καθεστὼς—καθεστῶσα—καθεστὼς) εἶναι μετοχ. παρακ. τοῦ *καθίσταμαι* (καθιστάμην, καταστήσομαι, κατέστην, καθέστηκα) (καθέστηκας, καθέστηκε, καθεστήκαμεν ἢ καθέσταμεν, καθεστήκατε ἢ καθέστατε, καθεστήκασι ἢ καθεστᾶσι), κα-

θειστήκειν). *τὴν πόλιν*· ἀντικείμενον τοῦ *παρεσκευάσαμεν*. *τοῖς πᾶσι*· δοτ. τοῦ κατά τι = κατὰ πάντα (δηλ. χρῆμα, στρατιωτ. καὶ ναυτικὴν ὀργάνωσιν, ἀμυντικὰ ἔργα κλπ.). *ἐς πόλεμον . . . ἐς εἰρήνην*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλοῦντες ἀναφορὰν=καὶ ὡς . . . *αὐταρκεστάτην*· κατηγορούμενον τοῦ *πόλιν*. *αὐτάρκης* (ὁ καὶ ἡ αὐτάρκης, τὸ αὔταρκες)=ὁ ἑαυτῷ ἀρκῶν, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μόνος ἱκανοποιεῖ τὰς ἀνάγκας του. *ὧν*· ἡ γενικὴ ἐκ τοῦ *ἔργα* (γεν. κτητική)=αὐτῶν δὲ (τῶν ἀνθρώπων, δηλ. τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν)· ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία μετ' ἄνω ἢ μέσην στιγμὴν καὶ τὸ ἑρωτηματικὸν σημεῖον ἰσοῦται πρὸς δεικτικὴν μετὰ τοῦ ἀναλόγου συνδέσμου (δέ, ἀλλά, μέντοι κλπ.). *ὧν ἐγὼ . . . ἐάσω*· ἡ σύνταξις. *ὧν* (=*τούτων δὲ* (=*μέντοι*) (τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν) *ἐάσω μὲν τὰ ἔργα* (ἀντικ.) *τὰ κατὰ πολέμους* (ἐμπρόθ. προσδιορισμὸς ἰσοδυναμῶν πρὸς ἐπιθετικὸν=τὰ πολεμικά), *οἷς ἐκτήθη* (ἀναφ. πρότ., ἡ δοτ. σημαίνει τὸ ὄργανον) *ἕκαστα* (ὑποκ. τοῦ *ἐκτήθη* [ἀττ. σύνταξις]=ἕκαστον στοιχεῖον τῆς δυνάμεώς μας)· *ἢ εἰ ἠμυνάμεθα* (ἡ ὑποθ. πρότασις ἀντὶ τῆς ὁμαλωτέρας κατὰ τὰ προηγούμενα συντάξεως : *ἢ οἷς ἠμυνάμεθα*) *τι* (σύστ. ἀντικ. εἰς τὸ *ἠμυνάμεθα* (= *ἄμυνάν τινα ἠμυνάμεθα*) μετατεσὸν εἰς αἰτ. τοῦ κατά τι=κάπως, κάποτε) *προθύμως* (ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον) *αὐτοὶ* (κατηγ. πρσδ. τοῦ ἐννοουμένου ὑποκ. *ἡμεῖς* (=ἡμεῖς αὐτοί) ἢ *οἱ πατέρες* (ὑποκ. τοῦ *ἠμυνάμεθα*) *ἡμῶν* (γεν. κτητ.) *πολέμιον* (ἀντικ. τοῦ *ἠμυνάμεθα*) *βάρβαρον* (ἐπιθ. προσδ.=βαρβαρικὸν) ἢ *Ἕλληνα* (ἐπιθ. προσδ.=ἑλλην.), *ἐπιόντα* (ἐπιθ. μετοχ.=*ὅς ἐπήει*) [*ἡμῖν* ἢ *ἡμᾶς* (ἀντικ. τοῦ *ἐπιόντα* (πρβλ. κατωτ. κεφ. 39 *τὴν τῶν πέλας αὐτοὶ ἐπελθόντες*), *οὐ βουλόμενος* (αἰτιολ. μετοχ.) *μακρηγορεῖν* (ἀντικ.τοῦ *βουλόμενος*) *ἐν εἰδόσιν* (εἰδώς - υῖα - ὸς=*ἐν ἀνδράσιν* [ἐμπρ. προσδ. δηλῶν τὸ ἐνώπιον] *εἰδόσιν* = *οἳ ἴσασιν*) (ἐπιθ. μετοχ.) (ἐνν. *ταῦτα*, ἀντικ. τοῦ *εἰδόσιν*). *ἀπὸ δὲ οἵας ἐπιτηδεύσεως... ἐγένετο*· πλάγιαι ἐρωτηματικαὶ προτάσεις, ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ *δηλώσας* (χρον. μετοχ.), τὰς ὁποίας εἶναι ἀντικείμενα, συμπτυσσόμενα ἐντέλει εἰς τὸ *ταῦτα (δηλώσας)*· αἱ δὲ προθέσεις *ἀπὸ (ἀπὸ οἵας)*, *μετὰ (μεθ' οἵας)* καὶ *ἐκ (ἐξ οἵων)* σημαίνουν τρόπον, ὄργανον, αἰτίαν. *ἐπιτήδευσις*=ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ κανείς, αἱ ἀρχαί. *πολιτεία*=πολίτευμα. *τρόποι*=τρόποι σκέψεως καὶ ἐνεργείας, τρόποι ζωῆς. *ἀπὸ οἵας ἐπιτηδεύσεως κλπ.*· ἀφοῦ ὁ Περικλῆς ἀπένειμε τὸν πρέποντα ἔπαινον εἰς τοὺς προγόνους, τοὺς πατέρας καὶ τὴν σύγχρονον γενεάν, δηλοῖ, ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀπασχολήσουν οἱ ἐπιθετικοὶ καὶ ἀμυντικοὶ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους οὗτοι διεξήγαγον διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, ὅπως ἔκαναν συνήθως οἱ ῥήτορες τῶν ἐπιταφίων, ἀλλὰ θὰ ὁμιλήσῃ 1) περὶ τῶν ἀρχῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐνεπνέοντο οὗτοι, 2) περὶ τοῦ πολιτεύματος, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν δημιουργήματα καὶ 3) περὶ τῶν τρόπων τῆς ζωῆς των. Τοῦτο διότι ὅλα αὐτὰ θεωρεῖ ὡς τοὺς βασικοὺς παράγοντας τῆς ἀθηναϊκῆς ἀκμῆς. *ἤλθομεν*· ὑποκείμ. *ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες*. *ἐπ' αὐτά*· τὴν σημερινὴν δηλαδὴ δύναμιν, ἀκμήν. *μεγάλα*· κατηγορ. *ἐγένετο*· τούτου ὑποκείμ. *αὐτὰ* (= ἡ σημερινὴ δύναμις), τὸ ὁποῖον ἐννοεῖται ἐκ τοῦ (ἤλθομεν) *ἐπ' αὐτά*. *εἶμι*· μέλ.

τοῦ ***ἔρχομαι***, (ἦειν ἢ ἦα, εἶμι, ἦλθον, ἐλήλυθα ἐληλύθειν). ***τῶνδε*** (τῶν νεκρῶν)· γεν. ἀντικ. εἰς τὸ ***ἔπαινον***. ***νομίζων***· αἰτιολ. μετοχ. ***ἐπὶ τῷ παρόντι***=εἰς τὴν παροῦσαν στιγμὴν (τῆς ταφῆς). ***οὐκ ἂν ἀπρεπῆ λεχθῆναι αὐτὰ*** = ***οὐκ ἂν*** (***εἶναι***) [δυνητ. ἀπαρέμφατον ἀντικείμενον τοῦ ***νομίζων***] ***αὐτὰ*** (ὑποκείμ. τοῦ ἀπαρεμφ.) ***ἀπρεπῆ*** (κατηγορ.) ***λεχθῆναι*** (ὡς πρὸς τὸ λεχθῆναι, ἀπαρέμφ. τοῦ κατά τι)· ἡ σύνταξις προσωπικὴ ἀντὶ τῆς συνηθεστέρας ἀπροσώπου: ***νομίζων οὐκ ἂν ἀπρεπὲς εἶναι αὐτὰ λεχθῆναι***. ***οὐκ ἀπρεπῆ***· λιτότης. (***ξύμφορον***, κατηγ.) ***εἶναι***· τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ ***νομίζων***, τοῦ ὁποίου εἶναι ἀντικείμενον. ***ἐπακοῦσαι***· ὑποκείμενον τοῦ ***ξύμφορον εἶναι***, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀπρόσ. ἔκφρασιν. ***τὸν ὅμιλον***· ὑποκείμ. τοῦ ***ἐπακοῦσαι***. ***πάντα***· ἐπιθ. προσδ. ***αὐτῶν***· ἀντικείμ. τοῦ ***ἐπακοῦσαι***. ***τῶν ἀστῶν καὶ ξένων***· γεν. διαιρετικαὶ εἰς τὸ ***ὅμιλον***.

Κεφ. 37

Ἔχομεν δηλαδὴ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον δὲν ζηλεύει (: ζητεῖ νὰ πάρῃ) τοὺς νόμους τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡμεῖς εἴμεθα μᾶλλον ὑπόδειγμα εἰς μερικοὺς παρὰ μιμηταὶ (: ἀντιγραφεῖς) ἄλλων. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ ὄνομά του, ἐπειδὴ κυβερνώμεθα στηριζόμενοι ὄχι εἰς τοὺς ὀλίγους (: τὴν μειονοψηφίαν), ἀλλὰ εἰς τοὺς περισσοτέρους (: πλειονοψηφίαν), [τὸ πολίτευμα αὐτὸ] φέρει τὸν τίτλον (=***κέκληται***) δημοκρατία (: λαϊκὴ κυριαρχία)· ὡς πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς διαφορὰς ὅμως, σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους ὅλοι οἱ πολῖται ἔχουν ἴσα δικαιώματα (=***μέτεστι πᾶσι τὸ ἴσον***)· ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὴν προσωπικὴν ἐπιβολὴν (=***ἀξίωσιν***), μὲ κριτήριον τὴν εὐδοκίμησιν τοῦ καθενὸς εἰς κάτι (=***ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ***), προτιμᾶται καθένας διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν (=***ἐς τὰ κοινά***) ὄχι τόσον (=***οὐ τὸ πλέον***) μὲ τὴν σειράν του (=***ἀπὸ μέρους***), ὅσον λόγῳ τῶν ἀτομικῶν ἱκανοτήτων του (=***ἀπ' ἀρετῆς***)· οὔτε πάλιν διότι ἕνας εἶναι πτωχὸς (=***κατὰ πενίαν***), ἀλλὰ ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ προσφέρῃ κάποιαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πόλιν, εἶναι ἀποκλεισμένος (ἀπὸ τὰ δημόσια ἀξιώματα), ἐπειδὴ στερεῖται τῆς κοινωνικῆς ἐπιβολῆς (=***ἀξιώματος ἀφανείᾳ***). Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν δημοσίαν ζωήν μας (=***τά τε πρὸς τὸ κοινὸν***) ζοῦμεν μὲ φιλελευθέρας ἀντιλήψεις (=***ἐλευθέρως πολιτεύομεν***), ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ (=***ἐς***) τὰς ἰδιωτικάς μας σχέσεις, εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι (=***ἐλευθέρως πολιτεύομεν***) ἀπὸ τὴν καχύποπτον ἀμοιβαίαν παρακολούθησιν τῶν καθημερινῶν ἀσχολιῶν μας (=***εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν***

καθημέραν ἐπιτηδευμάτων ὑποψίαν)· διότι δὲν θυμώνομεν ἐναντίον τοῦ ἄλλου. ἂν κάνῃ κάτι κατὰ τὴν ὄρεξίν του (= ***καθ' ἡδονήν***), οὔτε προσθέτομεν εἰς τὸ πρόσωπόν μας τὴν ἀβλαβῆ μέν, ἀλλὰ (πάντως) δυσάρεστον ἔκφρασιν τῆς δυσφορίας (:ἀποδοκιμασίας) [διὰ τὰς ἀσχολίας του]. Καὶ ἐνῷ εἰς τὴν ἰδιωτικήν μας ζωὴν (= ***τὰ ἴδια***) ἀσχολούμεθα μὲ τὰς ὑποθέσεις μας (= ***προσομιλοῦντες***) χωρὶς ὁ ἕνας νὰ ἐνοχλῇ τὸν ἄλλον (= ***ἀνεπαχθῶς***), εἰς τὸν δημόσιον βίον μας (= ***τὰ δημόσια***) ἀποφεύγομεν τὰς παρανομίας, κυριώτατα (= ***μάλιστα***) ἀπὸ ἐσωτερικὴν (: ἠθικὴν) δέσμευσιν (= σεβασμὸν πρὸς τὸν ἑαυτόν μας = ***διὰ δέος***), διότι πειθαρχοῦμεν εἰς τοὺς ἑκάστοτε ἄρχοντας (=***ἀκροάσει τῶν αἰεὶ ἐν ἀρχῇ ὄντων***) καὶ εἰς τοὺς νόμους, καὶ πρωτίστως εἰς ἐκείνους ἐξ αὐτῶν, ὅσοι ἔχουν θεσπισθῇ διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἀδικουμένων καὶ ὅσοι, μολονότι εἶναι ἄγραφοι, φέρουν (εἰς τοὺς παραβάτας) ἀναμφισβήτητον ἐντροπήν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

γάρ· ἐπεξηγηματικός. ***πολιτεία***· ἀντικείμενον τοῦ ***χρώμεθα*** (χρῶμαι, ἐχρώμην, χρήσομαι, ἐχρησάμην, κέχρημαι, ἐκεχρήμην). ***οὐ ζηλούσῃ***· ἐπιθ. μετοχή. ***οἱ πέλας*** (ἐπίρρ.)· ἐνν. ***ὄντες***· κυρίως=οἱ γείτονες· κατ' ἐπέκτασιν οἱ ἄνθρωποι γενικῶς, οἱ ἄλλοι. ***οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους***· ὅπως ἡ σπαρτιατικὴ πολιτεία, ἡ ὁποία εἶχεν ἀντιγράψει τοὺς νόμους τῆς Κρήτης. Γενικώτερα ὁ Περικλῆς ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀρχῶν, τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν τρόπων σκέψεως καὶ ἐνεργείας, τὰ ὁποῖα κατηύθυναν τοὺς Ἀθηναίους, κάμνει σιωπηρὰν τρόπον τινὰ σύγκρισιν πρὸς τὴν σπαρτιατικὴν πολιτείαν. Μοναδικὴ ἐξαίρεσις παρουσιάζεται εἰς τὸ κεφ. 39, ὅπου ῥητῶς ἀναφέρονται οἱ Λακεδαιμόνιοι: ***(οὔτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι καθ' ἑαυτούς, μετὰ πάντων δὲ ἐς τὴν γῆν ἡμῶν στρατεύουσιν). παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες*** κλπ.· ἀνακολουθία συντακτικὴ ἀντὶ τῆς ἀναμενομένης κανονικῆς συντάξεως: ***παραδείγματι δὲ μᾶλλον οὔσῃ ἢ μιμουμένῃ***· τοῦτο ἔγινε διὰ τὴν ἔξαρσιν τῆς ἐννοίας, ἡ ὁποία τρόπον τινὰ ἀνταποκρίνεται συντακτικῶς εἰς τὸ ***χρώμεθα (χρώμεθα πολιτείᾳ. . . ὄντες παράδειγμα). παράδειγμα***· κατηγορ. ***τισὶ*** (δοτ. προσ.)· ὅπως λ. χ. εἰς τοὺς Ἠλείους, Ἀργείους, Συρακουσίους, Ἴωνας τῆς Μ. Ἀσίας, οἱ ὁποῖοι εἰσήγαγαν εἰς τὴν νομοθεσίαν των διατάξεις τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας. ***αὐτοὶ=ἡμεῖς αὐτοί***· τὸ ***αὐτοὶ*** κατηγορηματικὸς. προσδ. τοῦ ἐννοουμένου ὑποκ. ***ἡμεῖς***. ***ἢ μιμούμενοι***· β' ὅρος τῆς συγκρίσεως. ***ἑτέρους***· ἀντικείμ. τοῦ ***μιμούμενοι***. ***ὄνομα***· αἰτ. τῆς ἀναφορᾶς = ὡς πρὸς τὸ ὄνομα. ***διὰ τὸ μή... κέκληται***· ἡ σύνταξις: ***κέκληται*** (ὑποκείμ. ***ἡ πολιτεία***=τὸ πολίτευμα) ***δημοκρατία*** (κατηγορούμενον) ***διὰ τὸ μὴ οἰκεῖν*** (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὴν αἰτίαν· ὑποκείμ. τοῦ ἀπαρεμφ. ***ταύτην***, τὴν πολιτείαν). ***ἐς ὀλίγους... ἐς πλείονας***· ἐμπρόθ. προσδ. δηλοῦντες ἀναφοράν. ***ἡ πολιτεία οἰκεῖ ἐς ὀλίγους***

=ἡ πολιτεία διοικεῖται στηριζομένη εἰς τοὺς ὀλίγους (τὴν μειονόψηφίαν) *μέτεστι πᾶσι τὸ ἴσον*=μετέχουν ὅλοι τοῦ ἴσου, ἔχουν ὅλοι ἴσα δικαιώματα· ἡ συνήθως σύνταξις τοῦ *μέτεστι* ὡς ἀπροσώπου εἶναι *μέτεστί μοί τινος (=ἔστι μοι μετουσία τινός)*, ὅτε ἡ μὲν γενικὴ σημαίνει τὸ ὅλον, ἡ δὲ δοτικὴ εἶναι προσωπική· κάποτε, ὅπως ἐδῶ, τίθεται τὸ μέρος κατ' ὀνομαστικήν. *κατὰ τοὺς νόμους... κατὰ τὴν ἀξίωσιν*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλοῦντες ἀναφοράν. *πρὸς τὰ ἴδια* (ἐπιθ. προσδ.) *διάφορα*· ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων ἐπίσης ἀναφοράν = ὡς πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς διαφοράς. *κατὰ τὴν ἀξίωσιν*=ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσωπικὴν ἐπιβολήν. *ὡς ἕκαστος ἓν τῳ εὐδοκιμεῖ*· ἀναφ. πρότασις=ὅπως ἕκαστος εὐδοκιμεῖ εἰς κάτι=μὲ κριτήριον τὴν εὐδοκίμησιν τοῦ καθενὸς εἰς κάτι (εἰς ἕνα οἱονδήποτε ἔργον)· τὸ *τῳ* δοτ. οὐδετέρου τῆς ἀορ. ἀντωνυμίας *τι (τινὶ ἢ τῳ). ἀπὸ μέρους*= μὲ τὴν σειράν, τὴν ἀράδα (*μέρος*=σειρά, ἀράδα). Ἡ ἔννοια: Μολονότι οἱ πολῖται εἶναι ἴσοι ἀπέναντι τῶν νόμων, τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν δὲν τὴν ἀναλαμβάνουν μὲ τὴν σειράν, ἀλλά, ὅπως λέγει παρακάτω, «*ἀπ' ἀρετῆς*» (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸ αἴτιον=λόγῳ τῶν ἀτομικῶν ἱκανοτήτων του). *τὸ πλέον* (ἢ πλεῖον)· ἐπίρρ.=*μᾶλλον. οὐ τὸ πλέον... ἢ*=*οὐ μᾶλλον ἢ*=ὄχι τόσον, ὅσον· συνήθης ἔκφρασις εἰς τὸν Θουκυδίδην. *ἐς τὰ κοινά*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸν σκοπὸν=διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν, διὰ νὰ διαχ. τὰ κ. *προτιμᾶται* (ἐνν. τῶν ἄλλων)· ἀνακολούθως πρὸς τὰ προηγούμενα· διότι κατὰ τό: *μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους τὸ ἴσον*, ὁ λόγος ἔπρεπε νὰ συνεχισθῇ οὕτω: *κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν... τὸ προτιμᾶσθαι. κατὰ πενίαν*· ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τὸ αἴτιον ὡς ἂν ἦτο=*πένης ὤν*· ἐκ τούτου δικαιολογεῖται ἡ ἐπακολουθοῦσα μετοχὴ *ἔχων δέ*, ἡ ὁποία ἀλλέως κεῖται ἀνακολούθως. *ἔχων* (ὑποκ. ὁ πένης)· ἡ μετχ. ἐναντιωματική. *δρᾶσαι*· ἀντικείμενον τοῦ *ἔχων* (τὸ ἔχω μετ' ἀπρμφ. = δύναμαι, ἔχω τὴν ἱκανότητα). *τι*· ἀντικείμενον τοῦ *δρᾶσαι. ἀγαθόν*· ἐπιθ. προσδ. *τὴν πόλιν*· β' ἀντικείμενον τοῦ *δρᾶσαι (δρῶ ἢ ποιῶ ἢ ἐργάζομαί* τινά τι, καλὸν ἢ κακόν). *ἀφανείᾳ*· δοτ. τοῦ ἀναγκαστ. αἰτίου (*ἀφάνεια*=ἀσημότης). *ἀξίωμα*=κοινωνικὴ ἐπιβολή· ἡ γενικὴ *ἀξιώματος* ὑποκειμενικὴ εἰς τὸ *ἀφανείᾳ. κεκώλυται*· δηλ. *τῶν κοινῶν*= ἔχει ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν. *τὰ πρὸς τὸ κοινόν*· αἰτ. τῆς ἀναφορᾶς=εἰς τὴν δημοσίαν ζωήν μας. *ἐλευθέρως πολιτεύω*= ζῶ μὲ φιλελευθέρας ἀντιλήψεις. *καὶ ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους... ὑποψίαν*· ἡ σειρά: *(πολιτεύομεν ἐλευθέρως) πρὸς ἀλλήλους* (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν ἀναφοράν) *καὶ ἐς τὴν ὑποψίαν* (ἐμπρόθ. προσδ. τῆς ἀναφορᾶς) *τῶν καθ' ἡμέραν* (ἐπιθ. προσδ.) *ἐπιτηδευμάτων* (γεν. ἀντικειμ.)=ζοῦμεν ἐλεύθεροι ἐν σχέσει μέ· ἑπομένως=εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὴν καχύποπτον παρακολούθησιν τῶν καθημερινῶν ἀσχολιῶν μας. Ὑπαινιγμὸς ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ παρηκολουθεῖτο αὐστηρῶς ἀπὸ τοὺς ἐφόρους, ἐπειδὴ δὲν ἐπετρέπετο νὰ ζῇ κανεὶς διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι καθώριζαν οἱ νόμοι. Φαίνεται ἐν τούτοις, ὅτι καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχαν μερικοὶ περιορισμοί, ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τοὺς ἰσχύοντας νόμους περὶ τῶν ἀνέργων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν ἐκδή-

λους πόρους πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν. *ἔχω δι' ὀργῆς τινα*=θυμώνω ἐναντίον κάποιου· ἡ μετοχὴ *ἔχοντες* ὡς καὶ ἡ κατωτέρω *προστιθέμενοι* αἰτιολογικαί. *εἰ καθ' ἡδονήν τι δρᾷ* (ὑποκείμ. *ὁ πέλας*)· ὑποθετ. πρότασις. *καθ' ἡδονήν*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν συμφωνίαν=σύμφωνα μὲ τὴν ὄρεξίν του. *τι*· ἀντικείμ. τοῦ *δρᾷ*. *τῇ ὄψει*· ἔμμεσον ἀντικείμ. τοῦ *προστιθέμενοι*. *ἀχθηδόνας*· β' ἀντικείμενον (ἄμεσον) τοῦ *προστιθέμενοι*. *ἀχθηδὼν*=δυσφορία, θυμός. *ἀζημίους... λυτηράς*· κατηγορούμενα. *ἀνεπαχθῶς δέ... προσομιλοῦντες*· ἀνακεφαλαίωσις τῶν προηγουμένων. *ἀνεπαχθῶς*· ἐπίρρ. (ἀνεπαχθὴς)=ἀνενοχλήτως, χωρὶς ὁ ἕνας νὰ ἐνοχλῇ τὸν ἄλλον. *τὰ ἴδια*· αἰτιατ. τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὸ *προσομιλοῦντες*=εἰς τὴν ἰδιωτικήν μας ζωήν. *προσομιλοῦντες*· ἐναντ. μετοχ.=*εἰ καὶ προσομιλοῦμεν*=ἂν καὶ καταγινόμεθα μὲ τὰς ὑποθέσεις μας. *τὰ δημόσια*· αἰτ. τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὸ *οὐ παρανομοῦμεν*. *διὰ δέος*· ἐμπρόθ. προσδ. τῆς αἰτίας=ἀπὸ ἐσωτερικὴν (: ἠθικὴν) δέσμευσιν, ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὸν ἑαυτόν μας. *μάλιστα*· ἐπιρρ. προσδιορ. εἰς τὸ *δέος*. *τῶν τε αἰεὶ... φέρουσιν*· ἡ σύνταξις: *τῇ ἀκροάσει* (δοτ. τοῦ τρόπου=ἀκροώμενοι) *τῶν ὄντων* (ἐπιθ. μετοχ.) *ἐν ἀρχῇ* (=τῶν ἀρχόντων· γενικ. ἀντικειμεν. εἰς τὸ *ἀκροάσει*) *αἰεὶ* (ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον) *καὶ τῶν νόμων* (γεν. ἀντικ.) *καὶ μάλιστα αὐτῶν* (=*τούτων αὐτῶν*, γεν. διαιρετ.) *ὅσοι κεῖνται* (ἀναφ. προτ.) *ἐπ' ὠφελίᾳ* (ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τὸν σκοπὸν) *τῶν ἀδικουμένων* (ἐπιθ. μετοχ., γεν. ἀντικειμεν. εἰς τὸ *ὠφελίᾳ*) *καὶ ὅσοι φέρουσιν* (ἐνν. *τοῖς παρανομοῦσιν*, ἀνωφ. πρότ.) *αἰσχύνην* (ἀντικ. τοῦ *φέρουσιν*) *ὁμολογουμένην* (ἐπιθ. μετοχ.), *ὄντες* (ἐναντ. μετοχ.) *ἄγραφοι* (κατηγορ. τοῦ *ὅσοι*). *ἄγραφοι νόμοι*· ἔτσι ὀνομάζονται οἱ νόμοι οἱ χαραγμένοι εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου, οἱ ἠθικοί—*ἄγραφα κἀσφαλῆ θεῶν νόμιμα*, ὅπως τοὺς χαρακτηρίζει ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὴν Ἀντιγόνην.

Κεφ. 38

Ἐν τούτοις καὶ ἐναντίον τῶν κόπων ἐφροντίσαμεν νὰ εὕρωμεν (=***ἐπορισάμεθα***) πλεῖστα μέσα ἀνακουφίσεως (=***ἀναπαύλας***) διὰ τὸ πνεῦμα μας, μὲ τὸ νὰ διατηροῦμεν τὸ ἔθιμον τῶν ἀγώνων καὶ τῶν θυσιῶν τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης καθ' ὅλον τὸ ἔτος (=***διετησίοις***) καὶ μὲ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦμεν ἰδιωτικὰς κατοικίας περιποιημένας (=***εὐπρεπέσι***), ἀπὸ τὰ ὁποῖα [ὅλα] ἡ καθημερινὴ εὐχαρίστησις διασκεδάζει τὴν μελαγχολίαν μας. Ἔρχονται ἐπίσης, ἐπειδὴ εἶναι μεγάλη ἡ πόλις μας, ἀπὸ κάθε μέρος τῆς γῆς τὰ πάντα, καὶ καταντᾷ [ὥστε] ἡμεῖς νὰ μὴ ἀπολαμβάνωμεν καθόλου μὲ μεγαλυτέραν εὐκολίαν (=***μηδὲν οἰκειοτέρᾳ τῇ ἀπολαύσει καρποῦσθαι***) τὰ ἀγαθά, ποὺ παράγονται ἐδῶ, ἀπὸ ὅ,τι καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

καὶ μὴν=καὶ ὅμως, ἐν τούτοις (καίτοι δηλ. ἡ ἐν Ἀθήναις πολιτικὴ ζωὴ εἴτε κατὰ τὴν εἰρηνικὴν εἴτε κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον ἀπαιτοῦσε πνευματικὴν ὑπερέντασιν). *τῶν πόνων*· γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ *ἀναπαύλας. πλείστας*· ἐπιθ. προσδ. τοῦ *ἀναπαύλας*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικείμενον τοῦ *ἐπορισάμεθα. τῇ γνώμῃ*· β' ἀντικείμενον (ἔμμεσον) τοῦ *ἐπορισάμεθα* (*πορίζομαί τί τινι*=φροντίζω νὰ εὕρω κάτι διὰ κάποιον (πορίζω, ἐπόριζον, ποριῶ, ἐπόρισα, πεπόρικα—τὸ μέσον καὶ παθητικὸν πορίζομαι ὁμαλῶς). *ἀνάπαυλα*=ἀνακούφισις, μέσον ἀναψυχῆς. *γνώμη*=πνεῦμα. *ἀναπαύλας ... ἐπορισάμεθα*· ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι ἐγίνετο εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου οὐδεμίαν ἀνάπαυλαν ἐπέτρεπεν ἡ πολιτεία εἰς τοὺς πολίτας της. *ἀγῶσι ... θυσίαις ...*· ἀντικείμενα τοῦ *νομίζοντες*· τὸ δὲ *νομίζω* συντασσόμενον πρὸς δοτικὴν=συνηθίζω, τηρῶ τὸ ἔθιμόν τινος. Ἂς σημειωθῇ, ὅτι ὁ Περ. διὰ τοῦ *ἀγῶσι* ἐννοεῖ ὄχι μόνον τοὺς σωματικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας (δραματικούς, μουσικοὺς κλπ.), οἱ ὁποῖοι ἐγίνοντο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς σωματικούς. *διετησίοις*· ἐπιθ. προσδιορ. εἰς τὸ *θυσίαις*. *διετήσιος*=ὁ καθ' ὅλον τὸ ἔτος γινόμενος ἐν συνεχείᾳ, ἐπανωτά (*ἐτήσιος*=ὁ κατ' ἔτος γινόμενος)· οἱ Ἀθηναῖοι ἐφημίζοντο διὰ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὰς ἑορτάς. *ἰδίαις ... εὐπρεπέσι*· ἐπιθ. προσδιορισμοὶ τοῦ *κατασκευαῖς*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικείμενον τῆς μετχ. *νομίζοντες (ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς εὐπρεπέσι νομίζοντες)*, ἡ ὁποία ἐδῶ κατὰ ζεῦγμα=*χρώμενοι*. *κατασκευαί*=αἱ οἰκίαι καὶ ἡ ἐσωτερικὴ των ἐπίπλωσις, τὰ *σπιτικά*, ὅπως λέγομεν. *εὐπρεπὴς*=περιποιημένος. *ὧν* (γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *τέρψις*) *ἡ τέρψις*=ἡ ἐκ τῶν ὁποίων (ὅλων: ἀγώνων, θυσιῶν, ἰδίων εὐπρεπῶν κατασκευῶν) ἀπόλαυσις· ἡ πρότασις ἀναφορική. *καθ' ἡμέραν ἡ*=*ἢ καθ' ἡμέραν* (ἐπιθ. προσδ.). *τὸ λυπηρόν*· εἰς θέσιν οὐσιαστικοῦ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Θουκ. (τὸ εὔδαιμον, τὸ ἀνδρεῖον, τὸ εὔψυχον, τὸ σῶφρον κλπ.) = *τὴν λύπην* (ἀντικ. τοῦ *ἐκπλήσσει*). *ἐκπλήσσω τὸ λυπηρὸν*=διαλύω, διασκεδάζω τὴν λύπην, τὴν μελαγχολίαν. *ἐπεσέρχεται*· ὑποκ. *τὰ πάντα* (ἀντ. σύντ.) = ἔρχονται, εἰσάγονται προσέτι. Ἀξία παρατηρήσεως ἡ θέσις τοῦ *ἐκπλήσσει ... ἐπεσέρχεται*, ἐννοιῶν ἀντιθέτων. *διὰ μέγεθος*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὴν αἰτίαν. *τῆς πόλεως*· γεν. ὑποκειμ. εἰς τὸ *μέγεθος. ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα*· διότι αἱ Ἀθῆναι εἶχαν πράγματι ἐμπορικὰς συναλλαγὰς μὲ ὅλας τὰς τότε γνωστὰς χώρας. *πάσης ... πάντα*· παρονομασία. *καὶ ξυμβαίνει ἡμῖν... ἀνθρώπων*· ἡ σύνταξις: *καὶ ξυμβαίνει ἡμῖν* (δοτ. προσ.) *καρποῦσθαι* (ὑποκ. τοῦ *ξυμβαίνει* ὡς ἀπροσώπου) [*ἡμᾶς*, ὑποκ. τοῦ *καρποῦσθαι*] *τὰ ἀγαθὰ* (ἀντικ. τοῦ *καρποῦσθαι*) *τὰ γιγνόμενα* (ἐπιθ. μετ.) *αὐτοῦ* (ἐπιρ. προσδ. δηλῶν τὸν τόπον, ἐδῶ, εἰς τὴν Ἀττικὴν) *τῇ ἀπολαύσει* (δοτ. τοῦ τρόπου) [*καρποῦσθαι τῇ ἀπολαύσει*=*καρποῦσθαι*=ἀπολαμβάνειν] *οἰκειοτέρᾳ* (κατηγορ.) *μηδὲν* (ἐπιρ. προσδ.) [=*μηδὲν οἰκειότερον*] *ἢ καὶ τὰ* (β' ὅρος τῆς συγκρίσεως) *τῶν ἄλλων ἀνθρώπων* (γεν. κτητική). Εἰς ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι προφανὴς ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν Σπάρτην.

Κεφ. 39

Διαφέρομεν (: ὑπερέχομεν) ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μας καὶ ὡς πρὸς τὴν πολεμικὴν ἐκπαίδευσιν (=*ταῖς τῶν πολεμικῶν μελέταις*) εἰς τὰ ἔξῆς σημεῖα· ἀφήνομεν δηλαδὴ ἀνοικτὴν εἰς ὅλους τὴν πόλιν μας καὶ οὐδέποτε (=*οὐκ ἔστιν ὅτε*) μὲ τὸ μέτρον τῆς ἀπελάσεως τῶν ξένων (=*ξενηλασίαις*) ἐμποδίζομεν κανένα νὰ μάθῃ ἢ νὰ ἰδῇ κάτι, πού, ἂν δὲν τηρηθῇ μυστικὸν (= *μὴ κρυφθὲν*) καὶ ἂν τὸ ἰδῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὠφεληθῇ, ἐπειδὴ πιστεύομεν ὄχι τόσον εἰς τὰς πολεμικὰς προετοιμασίας καὶ τὰ ἀπατηλὰ [στρατηγικὰ] τεχνάσματα, ὅσον εἰς τὴν αὐθόρμητον γενναιότητά μας (= *τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν εὐψύχῳ*) κατὰ τὴν ὥραν τῆς δράσεως (=*ἐς τὰ ἔργα*). Καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως (=*ἐν ταῖς παιδείαις*) ἐκεῖνοι μὲν ἀπὸ ἐπιπόνους ἀσκήσεις εὐθὺς ἀπὸ τὴν παιδικήν των ἡλικίαν ἐπιδιώκουν τὴν ἀνδρείαν (: νὰ ἀποκτήσουν τὰς ἰδιότητας τοῦ ἀνδρός), ἐνῷ ἡμεῖς, μολονότι ζοῦμεν μὲ ἄνεσιν, μὲ ὄχι κατωτέραν ὁρμὴν ἀπὸ αὐτοὺς βαδίζομεν πρὸς τοὺς ἴσους (: ἐξ ἴσου μεγάλους) κινδύνους. Καὶ ἀπόδειξις· οὔτε δηλ. οἱ Λακεδαιμόνιοι μόνοι, παρὰ μὲ ὅλους τοὺς συμμάχους των ἐκστρατεύουν εἰς τὴν χώραν μας, καὶ ἀντιθέτως, ὁσάκις ἡμεῖς μόνοι ἐπέλθωμεν κατὰ τῆς χώρας τῶν ἄλλων, χωρὶς δυσκολίαν, καίτοι πολεμοῦμεν εἰς ξένην χώραν (= *ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ μαχόμενοι*), νικοῦμεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὑπερασπίζουν αὐτὴν τὴν πατρίδα των (=*τοὺς περὶ τῶν οἰκείων ἀμυνομένους*). Πρὸς τούτοις συγκεντρωμένην τὴν δύναμίν μας κανεὶς ἐχθρὸς μέχρι σήμερα δὲν ἀντιμετώπισε, διότι ἡμεῖς ταυτοχρόνως φροντίζομεν καὶ διὰ τὸ ναυτικόν μας καὶ κατὰ ξηρὰν στέλλομεν εἰς πολλὰς κτήσεις μας στρατὸν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Ὅταν τώρα συγκρουσθοῦν κάπου [οἱ ἐχθροὶ] μὲ ἕνα μέρος μόνον [τῆς δυνάμεώς μας], ἂν συμβῇ νὰ νικήσουν μερικοὺς ἀπὸ ἡμᾶς, καυχῶνται, ὅτι μᾶς ἀπέκρουσαν ὅλους καί, ἂν νικηθοῦν, ἰσχυρίζονται, ὅτι ἔχουν νικηθῇ ἀπὸ ὅλους. Τὸ βέβαιον εἶναι (= *καίτοι*), ὅτι, ἂν ἡμεῖς θέλομεν (: ἔχομεν τὸ θάρρος) νὰ ἀντιμετωπίζωμεν τοὺς κινδύνους ὕστερα ἀπὸ ἄνετον ζωὴν (= *ῥᾳθυμίᾳ = ἀνειμένως διαιτώμενοι*) μᾶλλον παρὰ ἀπὸ ἐπιπόνους ἀσκήσεις, καὶ μὲ ἀνδρείαν, τὴν ὁποίαν δὲν μᾶς ἐπιβάλλουν τόσον οἱ νόμοι (= *μὴ νόμων τὸ πλέον*), ὅσον οἱ τρόποι τῆς ζωῆς μας (= *ἢ τρόπων*), μᾶς μέ-

νει ὡς κέρδος (= ***περιγίγνεται ἡμῖν***), ὅτι δὲν καταπονούμεθα ἐκ τῶν προτέρων διὰ τοὺς μελλοντικοὺς κινδύνους, καί, ὅταν φθάσωμεν εἰς αὐτούς, δὲν φαινόμεθα ὀλιγώτερον τολμηροὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι βασανίζονται διαρκῶς, καὶ ὅτι ἡ πόλις μας ἀξίζει νὰ θαυμάζεται καὶ δι' αὐτὰ [ὅλα] καὶ δι' ἄλλα ἀκόμη.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

διαφέρομεν· εἰς τὸ ῥῆμα ὑπάρχει ἡ ἔννοια τῆς ὑπεροχῆς (διαφέρω, διέφερον, διοίσω, διήνεγκα (α')—διήνεγκον (β', σπανιώτερος (ἐκτὸς εἰς τὸ ἀπαρέμφ. καὶ τὴν μετχ.), διενήνοχα, διενηνόχειν). ***κἂν***· κατὰ κρᾶσιν= ***καὶ ἐν. καὶ ἐν ταῖς μελέταις***· ἐμπρόθ. πρσδ. τῆς ἀναφορᾶς· ὁ πληθυντικὸς δηλοῖ τὸν ὅλον κύκλον καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς πολεμικῆς ἐκπαιδεύσεως. ***τῶν πολεμικῶν***· γενικὴ ἀντικ. εἰς τὸ ***μελέταις***. ***τῶν ἐναντίων***· ἀντικ. τοῦ ***διαφέρομεν***· διὰ τοῦ ***ἐναντίων*** ἐννοεῖ τοὺς Λακεδαιμονίους, πρὸς τοὺς ὁποίους γίνεται πλέον καθαρωτέρα ἡ σύγκρισις εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον. ***τοῖσδε***· δοτικὴ τοῦ κατά τι=εἰς τὰ ἑξῆς σημεῖα. ***γάρ***· ἐπεξηγηματικός. ***τὴν πόλιν***· ἀντικείμενον τοῦ ***παρέχομεν***. ***κοινῇ***· κατηγορούμ. ***καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε***· εὐρυτέρα ἀνάπτυξις τοῦ ***κοινὴν παρέχομεν***=δὲν ὑπάρχει περίπτωσις πού· ἑπομένως=οὐδέποτε. ***ξενηλασίαις***· δοτ. τοῦ ὀργάνου=μὲ ξενηλασίας, ἀπελάσεις ξένων· αἱ ξενηλασίαι ἀπετέλουν ἕνα ἐκ τῶν ἀστυνομικῶν μέτρων τῆς σπαρτιατικῆς πολιτείας· διὰ τούτων ἤθελε νὰ προστατεύσῃ τὰ σπαρτιατικὰ ἤθη ἐκ τῶν ξενικῶν ἐπιδράσεων. ***ἀπείργομεν***· τοῦ ***ἀπείργω*** =ἐμποδίζω, ἀποκλείω (ἀπεῖργον, ἀπείρξω, ἀπεῖρξα—παθ. ἀπείργομαι, ἀπειργόμην, ἀπείρξομαι, ἀπείρχθην, ἀπεῖργμαι· διάφορον αὐτοῦ τὸ ***εἴργω*** =ἐμποδίζω τὴν ἔξοδον, ἐγκλείω (παρβλ. εἱρκτή). ***τινά***· ἀντικείμ. τοῦ ***ἀπείργομεν***. ***μαθήματος ἢ θεάματος***. β' ἀντικ. τοῦ ***ἀπείργομεν (ἀπείργω τινά τινος)***. Ἀξία παρατηρήσεως ἡ ἰσοσυλλαβία τῶν ἐπαλλήλων λέξεων ***μαθήματος—θεάματος*** καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία των. ***ὃ μὴ κρυφθὲν...ὠφεληθείη***· ἀναφορ. πρότασις· τὸ ***ὅ*** ὑποκείμ. τοῦ ***κρυφθὲν*** καὶ ἀντικείμενον τοῦ ***ἰδών***, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὑποθετ. μετοχαί, ἀσύνδετοι πρὸς ἀλλήλας, διότι ἡ α' προσδιορίζει τὴν β' ***(ὅ εἰ μὴ κρυφθείη, ἴδοι τις ἂν καὶ ἰδὼν (=εἰ ἴδοι) ὠφεληθείη ἄν)***. ***ὠφεληθείη ἄν***· ἀπόδοσις τῆς ὑποθέσεως, ἡ ὁποία φέρεται συνεπτυγμένη εἰς τὰς ὑποθ. μετοχὰς ***κρυφθέν... ἰδών*** (=***εἰ κρυφθείη καὶ εἰ ἴδοι***)· ἐκφράζει ἁπλῆν σκέψιν τοῦ λέγοντος. ***τῶν πολεμίων***· γεν. διαιρετ. εἰς τὸ ***τις*** (ὑποκ. τοῦ ***ἰδὼν*** καὶ ***ὠφεληθείη***). ***πιστεύοντες***· αἰτιολ. μτχ. ***ταῖς παρασκευαῖς καὶ ἀπάταις... τῷ εὐψύχῳ***· ἀντικείμενα τοῦ ***πιστεύοντες***. ***παρασκευαῖς καὶ ἀπάταις***· αἱ ***παρασκευαὶ*** καὶ ***ἀπάταιι*** ἦσαν κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς σπαρτιατικῆς ἀγωγῆς, ἡ ὁποία καὶ τὴν κλοπὴν ἀκόμη ἐπέτρεπε διὰ τὴν ἐξάσκησιν τῶν νέων εἰς τὴν ἀπάτην. Γενικώτερα τὴν σπαρτιατικὴν πολιτείαν διέκρινε «τὸ κρυπτόν», τουτέστιν ὁ μυστικὸς χαρακτὴρ τῆς διοικήσεως, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης καταδικάζει. ***ἀπάταιι***=ἀπατηλὰ (στρατηγικὰ) τεχνάσματα. ***τὸ εὔψυχον***=***ἡ εὐψυχία*** (πρβλ. τὸ ***λυπηρὸν*** καὶ κατωτέρω τὸ ***ἀν-***

δρεῖον)=γενναιότης. *τὸ πλέον...ἢ*=τόσον... ὅσον (κεφ. 37). *(τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν·* ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τὴν ἀφετηρίαν=τῷ ἐκπηγάζοντι ἐκ τοῦ στήθους μας, τῷ πηγαίῳ, τῷ αὐθορμήτῳ. *ἐς τὰ ἔργα·* ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον=κατὰ τὴν ὥραν τῶν ἔργων, τὴν στιγμὴν τῆς δράσεως. *ἐν ταῖς παιδείαις·* ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων ἀναφορὰν (πρβλ. καὶ *ἐν ταῖς μελέταις*)=εἰς τὸν τομέα τῆς ἀνατροφῆς, ἐκπαιδεύσεως. *οἱ μέν·* οἱ ἐναντίοι. *ἐπιπόνῳ* (ἐπιθ. προσδ.) *ἀσκήσει·* δοτ. τοῦ ὀργάνου. *εὐθύς... ὄντες·* χρον. μετοχὴ ἐξαιρομένη ὡς τοιαύτη διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ἐπιρρ. *εὐθύς* (ἀλλαχοῦ τοῦ *ἅμα*). *νέοι·* κατηγ. *τὸ ἀνδρεῖον* (=*τὴν ἀνδρείαν*)· ἀντικείμ. τοῦ *μετέρχονται. μετέρχομαι τὸ ἀνδρεῖον*=ἐπιδιώκω τὴν ἀνδρείαν, τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀνδρός. *ἀνειμένως·* ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον· τὸ ἐπίρρ. ἐκ τῆς μετοχ. τοῦ παθ. παρακ. τοῦ ἀνίημι (*ἀνεῖμαι-ἀνειμένος*)= μὲ ἄνεσιν. *διαιτώμενοι·* μτχ. ἐναντιωματικὴ=*εἰ καὶ διαιτώμεθα·* τὸ ῥ. *διαιτῶμαι* (=ζῶ κατὰ ἕνα οἱονδήποτε τρόπον) μέσον τοῦ διαιτάω—ῶ (ἐδιήτων, διαιτήσω, ἐδιήτησα, δεδιήτηκα, ἐδεδιητήκειν. Μέσ. διαιτῶμαι, ἐδιητώμην, διαιτήσομαι, ἐδιητησάμην, παθ. ἀόρ. (καὶ ὡς μέσ. λαμβανόμενος) ἐδιητήθην, δεδιήτημαι, ἐδεδιητήμην). *οὐδέν·* ἐπίρ.=οὐδόλως. *ἧσσον·* ἐπίρρ. συγκρ. τοῦ *ὀλίγον* ἢ τοῦ *κακῶς·* ὡς β'. ὅρος τῆς συγκρ. θὰ ἐννοηθῇ *ἐκείνων. ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς* (ἐπιθ. προσθ.) *κινδύνους·* ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν ἐχθρικὴν κίνησιν. *ἰσοπαλὴς* (—ἐς) *κίνδυνος*=ἴσος, ἐξ ἴσου μεγάλος· ἄλλοι ἑρμηνεύουν=εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἀντίπαλοι εἶναι ἰσόπαλοι· δι' αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς, λέγουν, ὁ Περ. ἀπέτρεπε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀντιμετωπίσουν ἐκ παρατάξεως τοὺς Λακ., ὅταν εἰσέβαλαν εἰς τὴν Ἀττικήν, καθόσον ἐκεῖνοι διέθεταν ἀνωτέρας δυνάμεις. Ἄξιον παρατηρήσεως εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τὸ πλῆθος τῶν ἀντιθέσεων: *οἱ μὲν μετέρχονται—ἡμεῖς δέ· ἐπιπόνῳ ἀσκήσει—ἀνειμένως διαιτώμενοι· μετέρχονται—χωροῦμεν. τεκμήριον δέ·* ἐννοεῖται *τούτου ἐστὶ τόδε* (τὸ *τόδε* ὑποκ., τὸ *τεκμήριον* κατηγορ., ἡ δὲ γεν. *τούτου* ἀντικειμενική)· καὶ ἡμεῖς σήμερα λέγομεν ὁμοίως: καὶ ἀπόδειξις. *γάρ·* ἐπεξηγηματικός. *καθ' ἑαυτούς·* ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον=μόνοι. *μεθ' ἁπάντων·* ἐνν. *τῶν συμμάχων* (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν συνέργειαν). *ἐς τὴν γῆν·* ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν ἐχθρικὴν κίνησιν. *ἡμῶν·* γεν. κτητ., *τήν τε·* ἐνν. *γῆν* (ἀντικείμ. τοῦ *ἐπελθόντες). τῶν πέλας·* γεν. κτητ. εἰς τὸ *γῆν. αὐτοὶ*=*ἡμεῖς αὐτοί* (τὸ *αὐτοὶ* εἶναι κατηγορημ. προσδ. τοῦ *ἡμεῖς)·* ὑποκ. τοῦ *ἐπελθόντες, μαχόμενοι, κρατοῦμεν. ἐπελθόντες·* χρον. μετοχ.=ὁσάκις ἐπέλθωμεν· τὸ *ἐπέρχομαι* συντάσσεται πρὸς δοτ. (*τινί*) ἢ, ὅπως ἐδῶ, πρὸς αἰτιατικὴν (*ἐπελθόντες τὴν γῆν τῶν πέλας). οὐ χαλεπῶς·* λιτότης=*ῥᾳδίως·* ὁ προσδιορ. εἰς τὸ *κρατοῦμεν. ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ·* ἐνν. *γῇ·* ὁ προσδιορισμὸς νὰ συναφθῇ *μὲ τὸ μαχόμενοι* (ἐναντ. μετοχ.) = *εἰ καὶ μαχόμεθα ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ. τοὺς ἀμυνομένους* (ἐπιθ. μτχ.)· ἀντικείμενον τοῦ *κρατοῦμεν. περὶ* (=*ὑπὲρ*) *τῶν οἰκείων·* ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν ὑπεράσπισιν. *τὰ πλείω·* σύστοιχον ἀντικ. τοῦ *κρατοῦμεν*, μεταπεσὸν εἰς ἐπιρρ. ἔννοιαν=ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. *ἀθρόᾳ·* κατηγορ. τοῦ *δυνάμει*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικείμ. τοῦ *ἐνέτυχε. ἡμῶν·* γεν. κτητ. εἰς τὸ

δυνάμει. πω· ἐγκλ. μόριον, τὸ ὁποῖον μετ' ἀρνήσεως=μέχρι σήμερον. ***οὐδείς·*** ἐπιθ. προσδ. τοῦ ***πολέμιος,*** τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποκείμενον τοῦ ***ἐνέτυχε. διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καί... διὰ τὴν ἐν τῇ γῇ... ἐπίπεμψιν·*** ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνοντες τὴν αἰτίαν. ***τοῦ ναυτικοῦ·*** γεν. ἀντικ. εἰς τὸ ***ἐπιμέλειαν*** (=***ὅτι ἅμα ἐπιμελούμεθα τοῦ ν.***). ***ἅμα·*** ἐπιρ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον=συγχρόνως, ἐκ παραλλήλου. ***ἐν τῇ γῇ·*** ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὴν ἀναφοράν=κατὰ ξηράν. ***ἐπὶ πολλὰ*** (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν διεύθυνσιν ἁπλῆν)· ἐνν. ***κτήματα*** (=κτήσεις) ἢ ***χωρία*** (=ὀχυρὰς θέσεις). ***ἡμῶν αὐτῶν·*** γενικὴ διαιρετικὴ εἰς τὴν νοουμένην λέξιν ***ἀνδρῶν,*** (στρατιωτῶν), ἡ ὁποία εἶναι γενικὴ ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ ***ἐπίπεμψιν*** =διότι ἀποστέλλομεν (: εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ στέλλωμεν) ἄνδρας ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. ***ἐπίπεμψις***=ἀποστολή· λέξις ἰδιάζουσα εἰς τὸν Θουκυδίδην. ***ἦν δέ που... προσμείξωσι..., αὐχοῦσιν... ἀπεῶσθαι... ἡσσῆσθαι·*** ὑποθετ. λόγος δηλῶν ἀόριστον ἐπανάληψιν πράξεως (ὑποθ. ***ἦν*** μεθ' ὑποτακτ. (***προσμείξωσιν***), ἀπόδοσις ἐνεστ. ὁριστ. (***αὐχοῦσιν***)· ἡ ὑπόθεσις συμπληροῦται ὑπὸ δύο ἄλλων ὑποθ. προτάσεων συνεπτυγμένων εἰς μετοχὰς (***κρατήσαντες μὲν*** (=***ἢν μὲν κρατήσωσιν***), ***νικηθέντες δὲ*** (=***ἢν δὲ νικηθῶσιν***)· ἡ σύνταξις: (ὑπόθεσις:) ***ἢν μὲν προσμείξωσι*** (ὑποκ. οἱ πολέμιοι) ***που*** (ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν τόπον) ***μορίῳ τινὶ*** (=μέρει τινί, ἀντικ. τοῦ προσμείξωσι) [ἐνν. ***ἡμῶν,*** γεν. διαιρ.], ***κρατήσαντές*** (ὑποθ. μτχ.) ***τινας*** (ἀντικ. τοῦ ***κρατήσαντες***) ***ἡμῶν*** (γεν. διαιρ.), (ἀπόδοσις:) ***αὐχοῦσιν*** (ὑποκ. οἱ πολέμιοι) ***ἀπεῶσθαι*** (ἀντικ. τοῦ ***αὐχοῦσιν***) ***πάντας*** (ἀντικ. τοῦ ***ἀπεῶσθαι***) ***καὶ νικηθέντες*** (ὑποθ. μετοχ., ὑποκ. αὐτῆς οἱ ***πολέμιοι***) ***αὐχοῦσιν*** (τὸ ὁποῖον κατὰ ζεῦγμα=***φασὶν***=ἰσχυρίζονται) ***ἡσσῆσθαι*** (ἀντικ. τοῦ ***αὐχοῦσιν***) ***ὑφ' ἁπάντων*** [***ἡμῶν***] (ποιητ. αἴτιον). ***προσμείξωσιν·*** ὑποτ. ἀορ. α΄ τοῦ ῥ. ***προσμείγνυμι*** (προσεμείγνυν, προσμείξω, προσέμειξα)=συγκρούομαι. ***αὐχοῦσι·*** τοῦ ῥ. ***αὐχέω - ῶ,*** μόνον κατ' ἐνεστῶτα ἀπαντῶντος=καυχῶμαι. ***ἀπεῶσθαι·*** ἀπαρ. μέσ. καὶ παθ. παρακ. τοῦ ***ἀπωθοῦμαι***=ἀποκρούω (ἀπεωθούμην, ἀπώσομαι, ἀπωσθήσομαι, ἀπεωσάμην, ἀπεώσθην, ἀπέωσμαι). ***ἡσσῆσθαι·*** ἀπαρέμφ. παθητ. παρακ. τοῦ ***ἡσσ(ττ)άομαι - ῶμαι. εἰ ῥᾳθυμίᾳ... ἐθέλομεν κινδυνεύειν... περιγίγνεται ἡμῖν·*** ὑποθετικὸς λόγος δηλῶν τὸ πραγματικόν. ***ῥᾳθυμίᾳ·*** δοτ. τοῦ τρόπου· ἡ λέξις δὲν ἔχει ἐδῶ τὴν κακὴν σημασίαν, μὲ τὴν ὁποίαν φέρεται εἰς τὸν Δημοσθένην, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει ὅ,τι εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ῥήτωρ διὰ τοῦ ***ἀνειμένως διαιτώμενοι***=μὲ (: ὕστερα ἀπὸ) ἄνετον ζωήν. ***ἢ πόνων μελέτῃ·*** β΄ ὅρος τῆς συγκρίσεως· ἡ δοτ. ***μελέτῃ*** δοτ. τοῦ τρόπου, ἡ δὲ γεν. ***πόνων*** εἰς θέσιν ἐπιθ. προσδ. ***πονηρᾷ μελέτῃ***=μὲ (:ὕστερα ἀπὸ) ἐπιπόνους ἀσκήσεις. ***καὶ μή...***=***καὶ μετὰ ἀνδρείας μὴ τὸ πλέον νόμων ἢ τρόπων***=καὶ μὲ ἀνδρείαν, τὴν ὁποίαν δὲν μᾶς ἐπιβάλλουν τόσον (=***τὸ πλέον***) οἱ νόμοι, ὅσον οἱ τρόποι τῆς ζωῆς μας (=***ἢ τρόπων***). ***ἀνδρεία νόμων καὶ ἀνδρεία τρόπων·*** αἱ γενικαὶ ***νόμων - τρόπων*** εἰς θέσιν ἐμπροθέτων προσδ. δηλούντων τὸ αἴτιον: ***ἐκ νόμων - ἐκ τρόπων*** (πρβλ. ***ἀπόβασις τῆς γῆς*** (=εἰς τὴν), ***ἐπικούρημα τῆς χιόνος*** (=κατὰ τῆς χ.). ***περιγίγνεται ἡμῖν***=μᾶς μένει ὡς κέρδος· ὑποκείμενον τοῦ ῥ. (***τὸ***) ***μὴ προ-***

κάμνειν, τοῦ ὁποίου ὑποκ. εἶναι *ἡμᾶς*. *προκάμνω*=καταπονοῦμαι ἐκ τῶν προτέρων (προτοῦ δηλ. εὑρεθῶ ἐνώπιον τῶν κινδύνων). *τοῖς μέλλουσιν* (ἐπιθ. μετοχ.) *ἀλγεινοῖς*· δοτ. τοῦ ἀναγκαστικοῦ αἰτίου εἰς τὸ *μὴ προκάμνειν*=διὰ τοὺς μελλοντικοὺς κινδύνους. *ἐς αὐτά*· δηλ. τὰ *ἀλγεινά*. *ἐλθοῦσι*· χρον. μτχ. *μή... φαίνεσθαι*· ἡ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ *περιγίγνεται*, τοῦ ὁποίου εἶναι ὑποκείμ.· τὸ δὲ ὑποκ. τοῦ *φαίνεσθαι* εἶναι *ἡμᾶς*. *ἀτολμοτέρους*· κατηγορ. *τῶν μοχθούντων* (ἐπιθ. μτχ.)· γεν. συγκριτική. *αἰεί*· ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον. *ἐν τούτοις*· ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τὴν αἰτίαν=δι' αὐτά (ὅλα, τὰ ὁποῖα ἐξετέθησαν ἀπὸ τοῦ κεφ. 37 καὶ ἑξῆς: πολίτευμα, πνευματικαὶ καὶ ὑλικαὶ ἀπολαύσεις, ὑπεροχὴ εἰς τὴν πολεμικὴν ἐκπαίδευσιν). *τὴν πόλιν*· ὑποκείμ. τοῦ ἀπαρεμφ. *εἶναι*, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἐπίσης ἐκ τοῦ *περιγίγνεται*, τοῦ ὁποίου εἶναι ὑποκείμενον· κατ' ἄλλους τὸ *εἶναι* ἀντικείμ. τοῦ νοουμένου ῥ. *φημὶ* ἢ *οἶμαι*. *ἀξίαν*· κατηγορούμενον. *θαυμάζεσθαι*· προσδ. τοῦ κατά τι εἰς τὸ *ἀξίαν*.

Κεφ. 40

Ἀγαποῦμεν τὸ ὡραῖον συνδυασμένον μὲ τὴν ἁπλότητα (=*φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας*) καὶ ἀσχολούμεθα μὲ τὰ γράμματα χωρὶς νὰ φθάνωμεν εἰς νωθρότητα· καὶ τὸν πλοῦτον χρησιμοποιοῦμεν μᾶλλον ὡς εὐκαιρίαν δι' ἔργα παρὰ ὡς ἀφορμὴν διὰ καυχησιολογίας· καὶ τὸ νὰ ὁμολογῇ κανεὶς τὴν πενίαν του δὲν εἶναι ἐντροπή, ἀλλὰ [καὶ ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι εἶναι] μεγαλυτέρα ἐντροπὴ εἶναι νὰ μὴ προσπαθῇ νὰ τὴν ἀποφύγῃ μὲ τὴν ἐργασίαν [του]. Πρὸς τούτοις εἶναι δυνατὸν οἱ ἴδιοι νὰ ἀσχολούμεθα συγχρόνως καὶ εἰς τὰ οἰκογενειακά μας πράγματα καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ καί, ἐνῷ ἔχομεν ἐπιδοθῇ εἰς ἄλλην ὁ ἕνας εἰς ἄλλην ὁ ἄλλος ἐργασίαν, εἶναι δυνατὸν (=*ἔνι*) νὰ ἔχωμεν γνῶσιν εἰς βαθμὸν ἱκανοποιητικὸν (=*μὴ ἐνδεῶς*) τῶν πολιτικῶν ζητημάτων· διότι μόνοι ἡμεῖς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνακατεύεται καθόλου εἰς αὐτά, θεωροῦμεν ὄχι φιλήσυχον (=*ἀπράγμονα*), ἀλλὰ ἄχρηστον ἄνθρωπον, καὶ οἱ ἴδιοι ἢ τοὐλάχιστον κρίνομεν ὀρθῶς [τὰς γνώμας τῶν ἄλλων] ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων (=*ἢ κρίνομέν γε ὀρθῶς τὰ πράγματα*) ἢ ἐπινοοῦμεν καὶ προτείνομεν ὀρθὰς λύσεις (=*ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς*), ἐπειδὴ νομίζομεν, ὅτι οἱ λόγοι δὲν προκαλοῦν βλάβην (: ζημίαν) εἰς τὰ ἔργα, ἀλλ' ὅτι περισσότερον βλάπτει νὰ μὴ φωτισθοῦμεν προηγουμένως (=*προδιδαχθῆναι*) μὲ τὸν λόγον, προτοῦ ἔλθωμεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐκείνων, ποὺ πρέπει. Διότι πράγματι (=*δή*) καὶ ὡς πρὸς τὸ ἑξῆς (=*καὶ τόδε*) διαφέρομεν [ἀπὸ τοὺς ἄλλους], ὅτι (=*ὥστε*)

δηλαδὴ οἱ ἴδιοι ἡμεῖς καὶ ἐξαιρετικὰ (=***μάλιστα***) τολμηροὶ εἴμεθα καὶ πολὺ καλὰ ὑπολογίζομεν (=***ἐκλογίζεσθαι***) ὅσα πρόκειται νὰ ἐπιχειρήσωμεν (=***περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν***)· ὡς πρὸς αὐτὸ (=***δ***) εἰς τοὺς ἄλλους ἡ ἄγνοια φέρει (:προκαλεῖ) παράλογον τόλμην (=***θράσος***), καὶ ἡ σκέψις δισταγμόν. Καὶ πάρα πολὺ δινατοὶ εἰς τὴν ψυχὴν θὰ ἠμποροῦσαν δικαίως νὰ θεωρηθοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν σαφέστατα καὶ τὰ φοβερὰ καὶ τὰ εὐχάριστα πράγματα καὶ [ὅμως] δὲν προσπαθοῦν διὰ τὸν λόγον αὐτόν (=***διὰ ταῦτα***) νὰ ἀποφύγουν τοὺς κινδύνους. Καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀντιλήψεις περὶ καλωσύνης (=***τὰ ἐς ἀρετὴν***) εὑρισκόμεθα ἀνέκαθεν εἰς ἀντίθεσιν (=***ἐνηντιώμεθα***) πρὸς τὸν πολὺν κόσμον· ὄχι δηλαδὴ εὐεργετούμενοι (=***πάσχοντες εὖ***), ἀλλ᾽ εὐεργετοῦντες ἐπιδιώκομεν νὰ ἀποκτήσωμεν τοὺς φίλους μας. Διότι (=***δὲ=γὰρ***) σταθερώτερος φίλος [ἀπὸ τὸν εὐεργετούμενον] εἶναι ὁ εὐεργετήσας (=***ὁ δράσας τὴν χάριν***), διὰ νὰ διατηρῇ (=***ὥστε σῴζειν***) τὴν χάριν, ἡ ὁποία τοῦ ὀφείλεται (=***[τὴν χάριν] ὀφειλομένην***), μὲ τὴν συνεχῆ συμπάθειάν του πρὸς αὐτὸν (=***δι᾽ εὐνοίας [τούτου]***, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει κάμει τὴν χάριν (=***ᾧ δέδωκε [τὴν χάριν]***· ἀντιθέτως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ κάτι (=***ὁ ἀντοφείλων***) εἶναι ὀλιγώτερον πρόθυμος (=***ἀμβλύτερός [ἐστιν]***), διότι γνωρίζει, ὅτι θὰ δώσῃ δεῖγμα τῆς καλωσύνης του (=***τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων***) ὄχι διὰ νὰ τοῦ χρεωστῆται χάρις (=***οὐκ ἐς χάριν***), ἀλλ᾽ ὡς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους του (=***ὡς ὀφείλημα***). Καὶ μόνοι ἡμεῖς ὄχι τόσον ἀπὸ ὑπολογισμὸν τοῦ συμφέροντος, ὅσον ἀπὸ τὴν πίστιν μας, ὅτι εἴμεθα ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, ὠφελοῦμεν τοὺς ἄλλους χωρὶς κανένα δισταγμὸν (=***ἀδεῶς***).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

φιλοκαλῶ=ἀγαπῶ τὸ καλόν, τὸ ὡραῖον. ***γάρ***· ἐπεξηγηματικός. ***εὐτέλεια***=ἁπλότης. ***μετ᾽ εὐτελείας***· ἀπὸ τὸ εὐτελὲς κοκκινόχωμα τοῦ Κεραμεικοῦ ἐπλάσθησαν τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀγγειοπλαστικῆς, τὰ περίφημα ***ἀττικὰ ἀγγεῖα***. ***φιλοσοφῶ***=ἀσχολοῦμαι μὲ τὴν ἐπιστήμην, τὰ γράμματα. ***μαλακία***=ἀπώλεια τῆς δραστηριότητος, νωθρότης. ***φιλοκαλοῦμεν μετ᾽ εὐτελείας—φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας***· ὑπαινιγμὸς ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠσχολοῦντο μὲ τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα, διὰ νὰ μὴ χάσουν τὰς πολεμικάς των ἀρετάς. Ἄξια παρατηρήσεως εἶναι ἡ ἰσοσυλλαβία μεταξὺ τοῦ ***φιλοκαλοῦμεν—φιλοσο-***

φοῦμεν, μετὰ εὐτελείας—ἄνευ μαλακίας, ἡ παρονομασία καὶ τὸ ὁμοιοτέλευτον. *πλούτῳ·* ἀντικείμενον *τοῦ χρώμεθα. καιρῷ . . . κόμπῳ·* κατηγορούμενα. *καιρὸς ἔργου*=εὐκαιρία δι' ἔργα. *κόμπος λόγου*=ἀφορμὴ πρὸς καυχησιολογίαν· αἱ γεν. *ἔργου—λόγου* ἀντικειμενικαὶ εἰς τὸ *καιρῷ —κόμπῳ.* Ἂς παρατηρηθῇ καὶ ἐδῶ ἡ ἀντίθεσις: *ἔργου - λόγου,* ὡς καὶ κατωτέρω τοῦ: *ὁμολογεῖν—ἔργῳ. καὶ τὸ πένεσθαι.... αἴσχιον·* ἡ σύνταξις: *καὶ οὐκ αἰσχρόν (ἐστί)* [ἀπρόσ. ἔκφρασις] *τινι* (δοτ. προσ.) *ὁμολογεῖν* (ὑποκ. τοῦ *αἰσχρόν (ἐστιν)* [*αὐτόν,* ὑποκ. τοῦ *ὁμολογεῖν*] *τὸ πένεσθαι* (ὀνομ. ἀπαρ., ἀντικείμ. τοῦ *ὁμολογεῖν*), *ἀλλὰ αἴσχιόν* [*ἐστι*] *μὴ διαφεύγειν* (=*πειρᾶσθαι διαφυγεῖν,* ὑποκείμ. τοῦ *αἴσχιόν ἐστι* [*αὐτόν,* ὑποκ. τοῦ *διαφεύγειν*] *τὸ πένεσθαι* (ἀντικ. τοῦ *διαφεύγειν*) *ἔργῳ* (δοτ. τοῦ ὀργάνου)· τὸ συγκριτικὸν *αἴσχιον* (αἰσχρόν, αἴσχιον, αἴσχιστον) ἔχει τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: καὶ ἂν δεχθῶμεν ἔστω, ὅτι ἡ πενία εἶναι προσβλητικὸν πρᾶγμα, πάντως περισσότερον προσβλητικὸν εἶναι νὰ μὴ προσπαθῇ κανεὶς νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτὴν ἐργαζόμενος. *ἔνι·* ἡ πρόθεσις *ἐν* ὡς ἀρχικῶς ἐφέρετο (*ἐνί,* Ὅμηρος) μετ' ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου· παρ' αὐτὴν νοεῖται πάντοτε τὸ ῥ. *ἐστί·* ὅθεν *ἔνι*=*ἔνεστι*=εἶναι δυνατόν· ὑποκείμενα τούτου τὸ *ἐπιμέλεια* (=*ἐπιμέλεσθαι*) καὶ τὸ *γνῶναι. τοῖς αὐτοῖς·* δοτ. προσ. εἰς τὸ *ἔνι. οἰκείων καὶ πολιτικῶν* (οὐδ.)· αἱ γενικαὶ εἶναι ἀντικειμενικαὶ εἰς *ἐπιμέλεια. καὶ ἑτέροις·* δοτ. προσ. εἰς τὸ *ἔνι. ἕτερα πρὸς ἔργα* =*πρὸς ἕτερα ἔργα. τετραμμένοις·* ἐναντιωμ. μτχ.=*εἰ καὶ τετραμμένοι εἰσί·* τὸ δὲ *τετραμμένοις* μτχ. παρακ. τοῦ *τρέπομαι* (ἐτρεπόμην, τρέψομαι, ἐτραπόμην, β' ἐτράπην ἢ ἐτρέφθην, τέτραμμαι ἐτετράμμην). *τὰ πολιτικά·* ἀντικ. τοῦ *γνῶναι,* τὸ ὁποῖον εἶναι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ὑποκείμ. τοῦ *ἔνι. μὴ ἐνδεῶς·* λιτότης=ὄχι ἐλλιπῶς· ἑπομένως= ἐπαρκῶς, εἰς βαθμὸν ἱκανοποιητικόν. *μόνοι·* κατηγορημ. προσδ. εἰς τὸ νοούμενον ὑποκείμ. τοῦ ῥήμ. (*νομίζομεν*) *ἡμεῖς.* (Ὡς κατηγορηματ. προσδιορισμοὶ λαμβάνονται συνηθέστατα ἄνευ τοῦ ἄρθρου τὰ ἐπίθ. *ἄκρος, μέσος, ἔσχατος, πᾶς, ἅπας, ὅλος, μόνος* καὶ αἱ ἀντωνυμίαι *αὐτὸς* (ὡς ὁριστική) καὶ *ἕκαστος. τὸν μετέχοντα·* ἀντικ. τοῦ *νομίζομεν. μηδέν·* ἐπίρ. =οὐδόλως. *τῶνδε·* δηλ. τῶν πολιτικῶν, ἀντικείμενον τοῦ *μετέχοντα. ἀπράγμονα—ἀχρεῖον·* κατηγορούμενα. *ἀπράγμων*=ὁ μὴ ἀναμειγνυόμενος εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀγαπᾷ τὴν ἡσυχίαν του, ὁ φιλήσυχος. *ἀχρεῖος*=ἄχρηστος. *οἱ αὐτοὶ*=ἡμεῖς οἱ ἴδιοι (δηλ. ὅλοι οἱ πολῖται καὶ ὄχι μόνον ὡρισμένη τάξις, ὅπως εἰς τὴν Σπάρτην *οἱ ὅμοιοι*). *ἤτοι*=*ἤ. τὰ πράγματα·* κοινὸν ἀντικείμενον τοῦ *κρίνομεν* καὶ *ἐνθυμούμεθα. ὀρθῶς·* προσδιορίζει καὶ τὸ *κρίνομεν* καὶ τὸ *ἐνθυμούμεθα*= κρίνομεν ὀρθῶς τὰς γνώμας τῶν ἄλλων ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἢ ἐπινοοῦμεν καὶ προτείνομεν ὀρθὰς λύσεις. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ὅπως εἶναι γνωστόν, εἶχαν δικαίωμα λόγου ὅλοι οἱ πολῖται, ποὺ εἶχαν ὑπερβῆ τὸ τριακοστὸν ἔτος, ἐνῷ εἰς τὴν Ἀπέλλαν τῆς Σπάρτης μόνον οἱ βασιλεῖς, οἱ ἔφοροι καὶ τὰ μέλη τῆς γερουσίας. *τοὺς λόγους·* ἀντικείμενον τοῦ *ἡγούμενοι* (αἰτιολ. μετχ.). *τοῖς ἔργοις·* δοτ. ἀντικειμ. εἰς τὸ *βλάβην,* τὸ ὁποῖον εἶναι κατηγορούμενον. *ἀλλὰ μή... ἐλθεῖν·* ἡ σύν-

ταξις: *ἀλλὰ μᾶλλον (βλάβην ἡγούμενοι) μὴ προδιδαχθῆναι* (ἀντικ. τοῦ *ἡγούμενοι*) *λόγῳ* (δοτ. τοῦ ὀργάνου) *πρότερον ἢ (=πρὶν) ἐλθεῖν* (χρον. πρότ.) *ἔργῳ* (δοτ. τοῦ ὀργ.) *[ἐπὶ ταῦτα], ἐφ' ἃ δεῖ [ἐλθεῖν]* (ἀναφ. πρότ.). *προδιδάσκομαι*=διαφωτίζομαι προηγουμένως. *διαφερόντως ἔχομεν*= διαφέρομεν (ἀπὸ τοὺς ἄλλους). *δὴ*=πράγματι. *τόδε*· αἰτ. τοῦ κατά τι. *ὥστε τολμᾶν=ὅτι τολμῶμεν*, ἐπεξήγησις τοῦ *τόδε*. *οἱ αὐτοί*· παράθεσις εἰς τὸ ὑποκ. *ἡμεῖς*. *μάλιστα*· νὰ συναφθῇ πρὸς τὰ ἀπαρέμφ. *τολμᾶν* καὶ *ἐκλογίζεσθαι*. *ἐκλογίζομαι*=ὑπολογίζω καλά. *περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν*, ἀναφ. πρότασις=*περὶ τούτων, οἷς ἐπιχειρήσομεν*. *ὅ*· αἰτ. τοῦ κατά τι=ὡς πρὸς αὐτὸ ὅμως. *θράσος*=παράλογος τόλμη. *ὄκνος*=δισταγμός. *θράσος... ὄκνον*· ἀντικ. τοῦ *φέρει*. *κράτιστοι*· κατηγορ.= πάρα πολὺ γεροί, δυνατοί. *τὴν ψυχήν*· αἰτ. τοῦ κατά τι. *κριθεῖεν ἄν*· δυνητ. εὐκτ., ἀπόδοσις τῆς ἐννοουμένης ὑποθ. προτάσεως: *εἴ τις περὶ αὐτῶν σκοποῖτο*· ὑποκείμενα τοῦ *κριθεῖεν ἄν* εἶναι αἱ ἀναφ. μετοχ. *οἱ γιγνώσκοντες* καὶ *μὴ ἀποτρεπόμενοι. σαφέστατα*· ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον. *διὰ ταῦτα*=διὰ τοῦτο, δηλ. *διὰ τὸ γιγνώσκειν σαφέστατα τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου καὶ τὰ ἡδέα τῆς εἰρήνης. μὴ ἀποτρεπόμενοι*· ὁ ἐνεστ. τὴν προσπάθειαν=*οἳ οὐ πειρῶνται ἀποτρέπεσθαι* (=νὰ ἀποφύγουν). *τὰ ἐς ἀρετήν*· αἰτ. τοῦ κατά τι. *ἀρετή*· ἡ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὴ ἀρετὴ=ἡ εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων, ἡ καλωσύνη. *ἐνηντιώμεθα*· παρακ. τοῦ ἐναντιόομαι-οῦμαι· διὰ τοῦ παρακειμένου ἐξαίρεται ἡ παλαιότης καὶ μονιμότης τῆς ἀντιθέσεως=εὑρίσκόμεθα *ἀνέκαθεν* εἰς ἀντίθεσιν. *τοῖς πολλοῖς*· ἀντικείμενον· διὰ τοῦ *πολλοῖς* ἐννοεῖ κυρίως τοὺς Λακεδαιμ. *εὖ πάσχοντες*· τροπ. μτχ. *εὖ δρῶντες=εὖ ποιοῦντες (εὖ ποιῶ ἢ δρῶ* ἐνεργ. τοῦ *εὖ πάσχω). κτώμεθα*· ἀποπειρατικὸς=*πειρώμεθα κτᾶσθαι. βεβαιότερος*· ἐνν. *φίλος ἐστί. δὲ*=*γάρ. ἡ χάρις*=τὸ καλόν. *ὥστε... σῴζειν*. ἡ σύνταξις: *ὥστε δι' εὐνοίας* [*τούτου*] (γεν. ἀντικειμ.) *ᾧ* (ἀντικ.) *δέδωκε (τὴν χάριν)* (ἀναφ. πρότ.) *σῴζειν (τὴν χάριν) ὀφειλομένην*· ἡ πρότασις *ὥστε σῴζειν* ἀποτελεσματικὴ τοῦ σκοποῦ=διὰ νὰ διατηρῇ. *ὀφειλομένην*· κατηγορούμεν. *ἀντοφείλω*=ὀφείλω νὰ ἀποδώσω. *ἀμβλύτερός (ἐστι)*, κατηγ.=εἶναι ὀλιγώτερον πρόθυμος *(τοῦ εὖ ποιοῦντος). εἰδώς*· αἰτιολ. μετχ. *ἀποδώσων*· κατηγορ. μετοχ. ἐκ τοῦ *εἰδὼς* ἐξαρτωμένη *(οἶδα* γνωστικὸν ῥ.)· ἡ μετχ. *ἀποδώσων* πρέπει νὰ ληφθῇ κατὰ ζεῦγμα διὰ τὸ *οὐκ ἐς χάριν* ὡσὰν νὰ ἦτο ἁπλῶς *δώσων* (=ὅτι θὰ δώσῃ δεῖγμα τῆς καλωσύνης του ὄχι διὰ νὰ κάμῃ χάριν (: καλόν). *τὴν ἀρετήν*· ἀντικ. τοῦ *ἀποδώσων. ἐς χάριν*· ὁ ἐμπρόθ. προσδ. δηλοῖ τὸν σκοπόν· τὸ ἴδιον καὶ τὸ *ὡς ὀφείλημα*=διὰ τὴν ἐξόφλησιν χρέους. *μόνοι*· κατηγορ. προσδ. τοῦ ὑποκειμ. *ἡμεῖς* (ἴδε ἀνωτέρω). *λογισμῷ—τῷ πιστῷ*· δοτ. τοῦ ἀναγκαστικοῦ αἰτίου. *τοῦ ξυμφέροντος*, γεν. ἀντικ. εἰς τὸ *λογισμῷ. οὐ μᾶλλον... ἢ*=ὄχι τόσον....παρά. *τῆς ἐλευθερίας*· γεν. ἀντικ. εἰς τὸ *πιστῷ (=τῇ πίστει)*· τὸ οὐδέτερ. τοῦ ἐπιθ. ἀντὶ τοῦ ἀφῃρημ. οὐσιαστικοῦ σύνηθες, ὅπως εἴδαμεν, εἰς τὸν Θουκυδίδην. *τὸ πιστὸν τῆς ἐλευθερίας*=ἡ πίστις ὅτι εἴμεθα ἐλεύθεροι. *ἀδεῶς*· ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον= χωρὶς δέος, δισταγμόν (εἴτε ὅτι θὰ δείξουν ἀχαριστίαν οἱ εὐεργετούμε-

νοι, εἴτε ὅτι διὰ τῆς εὐεργεσίας θὰ παραβλαφθοῦν τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηναίων). *καὶ μόνοι... ἀδεῶς τινα ὠφελοῦμεν·* ἀπὸ τῶν μυθικῶν ἀκόμη χρόνων οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν δείγματα τῆς ἀνιδιοτελοῦς προστασίας των πρὸς τοὺς ἀδικουμένους. Οὕτω ἐβοήθησαν τοὺς Ἡρακλείδας διωκομένους ἀπὸ τὸν Εὐρυσθέα· τοὺς Ἀργείους ἐναντίον τῆς ἀνοσίας ἀποφάσεως τῶν Θηβαίων νὰ μὴ ἐπιτρέψουν τὴν ταφὴν τῶν πτωμάτων τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἐπίσης χρόνους εἶναι γνωστὴ ἡ συνδρομὴ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Ἴωνας κατὰ τὴν ἰωνικὴν ἐπανάστασιν, ὡς καὶ ἡ βοήθεια, τὴν ὁποίαν ἔστειλαν ὑπὸ τὸν Κίμωνα εἰς τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ τὸν γ' μεσσηνιακὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν εἱλώτων. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροστάτευσαν ἐπανειλημμένως πόλεις, τῶν ὁποίων ἐκινδύνευε νὰ καταλυθῇ ἡ ἐλευθερία (πρβλ. Δημοσθ. Β' Ὀλυνθ. «*ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἀντήρατε καὶ πολλὰ ἰδίᾳ πλεονεκτῆσαι πολλάκις ὑμῖν ἐξὸν οὐκ ἠθελήσατε, ἀλλ' ἵν' οἱ ἄλλοι τύχωσι τῶν δικαίων τὰ ὑμέτερ' αὐτῶν ἀνηλίσκετε*»).

Κεφ. 41.

Λοιπὸν (=*τε*) συγκεφαλαιώνων (=*ξυνελὼν*) λέγω, ὅτι ἡ πόλις μας εἰς τὸ σύνολόν της (=*τὴν πᾶσαν πόλιν*) εἶναι σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ ἡμᾶς μοῦ φαίνεται, ὅτι θὰ ἠμποροῦσεν (=*ἄν... ἄν... ἄν...*) ὁ ἴδιος εἰς πλείστας ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς (=*ἐπὶ πλεῖστα εἴδη*) καὶ μὲ ἐξαιρετικὴν χάριν (=*μετὰ χαρίτων μάλιστα*) καὶ εὐστροφίαν (=*εὐτραπέλως*) νὰ παρουσιάσῃ (=*παρέχεσθαι* (*ἄν*) τὴν προσωπικότητά του (=*τὸ σῶμα*) αὐτάρκη. Καὶ ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι τόσον (=*μᾶλλον*) καυχησιολογίαι (=*κόμπος λόγων*) τῆς στιγμῆς (=*ἐν τῷ παρόντι*), ἀλλὰ (=*ἤ*) πραγματικὴ ἀλήθεια (=*ἔργων ἀλήθεια*), ἡ ἰδία ἡ δύναμις τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ἀπεκτήσαμεν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς, τὸ ἀποδεικνύει. Διότι μόνη ἀπὸ ὅλας τὰς σημερινὰς [πόλεις] παρουσιάζεται (=*ἔρχεται*) κατόπιν ἐρεύνης (=*ἐς πεῖραν*) ἀνωτέρα τῆς φήμης της (=*ἀκοῆς κρείσσων*) καὶ μόνη αὐτὴ οὔτε εἰς τὸν ἐχθρόν, ὅταν ἔλθῃ ἐναντίον της (=*ἐπελθόντι*), δίδει ἀφορμὴν (=*ἔχει*=*παρέχει*) νὰ ἀγανακτῇ, διότι ἀπὸ τοιούτους ἀσημάντους ἀνθρώπους (=*ὑφ' οἵων*=*ὅτι ὑπὸ τοιούτων*) κακοπαθεῖ, οὔτε εἰς τὸν ὑπήκοον νὰ παραπονῆται (=*κατάμεμψιν* [*ἔχει*]), διότι τάχα κυβερνᾶται ἀπὸ ἀναξίους. Καὶ ἐπειδὴ μὲ μεγάλας φανερὰς (: συγκεκριμένας) ἀποδείξεις (=*μετὰ μεγάλων σημείων*) καὶ ὄχι βέβαια (=*δή τοι... γε*) χωρὶς μάρτυρας ἐπαρουσιάσαμεν [εἰς τὸν κόσμον]

τὴν δύναμίν μας, θὰ προκαλοῦμεν τὸν θαυμασμὸν καὶ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων, χωρὶς καθόλου νὰ ἔχωμεν ἐπιπροσθέτως ἀνάγκην (=*οὐδὲν προσδεόμενοι*) οὔτε ἀπὸ ἕνα Ὅμηρον, διὰ νὰ μᾶς ἐπαινέσῃ, οὔτε ἀπὸ κανένα ἄλλον, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ ὡραῖα λόγια του (=*ἔπεσι*) θὰ μᾶς τέρψῃ πρὸς στιγμὴν (=*τὸ αὐτίκα*), τὴν φανταστικὴν ὅμως ἰδέαν (=*τὴν ὑπόνοιαν*) διὰ τὰ ἔργα μας (=*τῶν ἔργων*) θὰ ζημιώσῃ ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια (=*ἡ ἀλήθεια [τῶν ἔργων]*), ἀλλὰ διότι κάθε θάλασσαν καὶ κάθε ξηρὰν ἠναγκάσαμεν νὰ ἀνοίξῃ δρόμον εἰς τὴν τόλμην μας (=*γενέσθαι ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ*) καὶ διότι εἰς κάθε τόπον (=*πανταχοῦ*) ἐστήσαμεν (=*ξυγκατοικίσαντες*) μαζὶ [μὲ τὰς ἀποικίας] ἀθάνατα μνημεῖα καὶ διὰ τὰ ἀτυχήματα (=*κακῶν*) καὶ διὰ τὰς ἐπιτυχίας μας (=*κἀγαθῶν*). Λοιπὸν χάριν τοιαύτης πόλεως αὐτοὶ ἐδῶ γενναίως μαχόμενοι ἐφονεύθησαν, ἐπειδὴ ἐνόμισαν χρέος των (=*δικαιοῦντες*) νὰ μὴν ἀφήσουν νὰ τὴν χάσουν (=*μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτήν*), καὶ ὁ καθένας ἀπὸ ὅσους μένουν δίκαιον εἶναι νὰ θέλῃ νὰ ὑποφέρῃ πρὸς χάριν της.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Εἰς τὸ κεφ. αὐτὸ ὁ Περ. κλείει τὸ τμῆμα τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον ἀνεφέρετο εἰς τὰ θέματα, ποὺ καθώρισεν εἰς τὸ 36 κεφ. ὅτι θὰ πραγματευθῇ: «*ἀπὸ οἵας ἐπιτηδεύσεως καὶ μεθ' οἵας πολιτείας καὶ τρόπων ἐξ οἵων μεγάλα ἐγένετο*». *ξυνελών*· μετοχ. ἀορ. β΄. (ξυνεῖλον) τοῦ *ξυναιρῶ*=συντομεύω, συγκεφαλαιώνω. *τε*=*οὖν*. *τὴν πόλιν*· ὑποκειμ. τοῦ *εἶναι*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικ. τοῦ *λέγω*. *τὴν πᾶσαν*· ἐπίθ. προσδ. εἰς τὸ *πόλιν*=ἡ πόλις ὡς σύνολον. *τῆς Ἑλλάδος*· γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *παίδευσιν*, τὸ ὁποῖον εἶναι κατηγορ. Ὡς *κρινὸν παιδευτήριον πᾶσιν ἀνθρώποις, πρυτανεῖον σοφίας, δαιμόνιον πτολίεθρον* καὶ τὰ ὅμοια χαρακτηρίζονται αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τῶν παλαιῶν. *καθ' ἕκαστον ἄνδρα*· ὑποκείμ. τοῦ *παρέχεσθαι ἄν*, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποκείμενον τοῦ *δοκεῖν μοι*, ὅπερ ἀντικείμενον τοῦ *λέγω*. *τὸν αὐτόν*· ἐπιθ. προσδ. *παρ' ἡμῶν*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν προέλευσιν=ἀπὸ ἡμᾶς, ἐκ τοῦ κύκλου μας. *ἄν*· ὁ *ἄν* τρεῖς φορὰς ἐπαναλαμβανόμενος ἀνήκει εἰς τὸ *παρέχεσθαι* (δυν. ἀπαρ.)=*ὅτι παρέχοιτο ἄν*. *τὸ σῶμα*· ἀντικ. τοῦ *παρέχεσθαι*. *αὔταρκες*· κατηγορ. *παρέχομαι τὸ σῶμα αὔταρκες*=*παρέχομαι* (=παρέχω) *ἐμαυτὸν* (=τὴν προσωπικότητά μου) *αὐτάρκη* (=τέλειον). *ἐπὶ πλεῖστα εἴδη*=εἰς πλείστας ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. *καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστα εὐτραπέλως*=μὲ ἐξαιρετικὴν χάριν καὶ εὐτραπελίαν (δεξιότητα, εὐστροφίαν). *ὡς οὐ λόγων... σημαίνει*· ἡ σύνταξις: *σημαίνει ἡ δύναμις* (ὑποκ.) *τῆς πόλεως* (γενικὴ κτητ.) *αὐτὴ* (κατηγορ. προσδιορ. τοῦ ὑποκειμ. *ἡ δύναμις*), *ἣν* (ἀντικ.) *ἐκτησάμεθα* (ἀναφ. πρότ.) *ἀπὸ τῶνδε* (=*τούτων*, τῶν ἐκτεθέν-

των ἤδη ἀπὸ τὸ κεφ. 37 καὶ ἐδῶ) *τῶν τρόπων* (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸ ὄργανον), *ὡς οὐκ ἐστί* (εἰδικὴ πρότασις, ἀντικείμ. τοῦ *σημαίνει*) *τάδε* (=*ταῦτα*, τὰ ὁποῖα εἶπεν ἀνωτέρω : ὑποκείμ. τοῦ *ἐστὶν* (ἀπτ. σύντ.) *μᾶλλον* (=τόσον) *κόμπος* (κατηγ.) *λόγων* (γεν. ὑποκ. εἰς τὸ *κόμπος*) *ἢ* (=ἀλλὰ) *ἀλήθεια* (κατηγ.) *ἔργων* (γεν. ὑποκ. εἰς τὸ *ἀλήθεια*). *λόγων . . . ἔργων*· ἡ πρόταξις τῶν γενικῶν πρὸς ἔξαρσιν τῆς ἀντιθέσεως. *αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πόλεως*· κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν περιελάμβανε 1000 πόλεις, τὰ ἔσοδα τοῦ δημοσίου ὑπερέβαιναν κατ' ἔτος τὰ 1000 τάλαντα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 600 προήρχοντο ἀπὸ τὸν συμμαχικὸν φόρον. Ὑπῆρχεν ἀκόμη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀποταμίευμα 600 ταλάντων, ἐκτὸς τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν—*ἀσήμου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου*, ὅπως λέγει ὁ Θουκ. Αἱ δὲ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς πόλεως ἦσαν 13.000 μάχιμοι ὁπλῖται, 16.500 διὰ τὴν φρούρησιν τῶν τειχῶν καὶ ὀχυρῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς ἐννόμου τάξεως, 1200 ἱπποτοξόται, 1600 τοξόται καὶ 300 πλοῖα τῆς γραμμῆς. *μόνη*· κατηγορ. προσδιορισμός. *μόνη . . μόνη*· ἐπαναφορά. *τῶν νῦν*· ἐνν. *πόλεων* (γεν. διαιρετ.). *ἐς πεῖραν ἔρχεται*· βραχυλογία· τὸ πλῆρες· *ἐς πεῖραν ἐρχομένη* (=*δοκιμαζομένη*) *ἐλέγχεται* (=ἀποδεικνύεται). *κρείσσων*· κατηγορ. *ἀκοῆς*· β΄. ὅρος τῆς συγκρίσεως=τῆς φήμης της. *τῷ πολεμίῳ*· ἔμμ. ἀντικ. τοῦ *ἔχει*=παρέχει (ἀφορμήν). *ἐπελθόντι*· χρον. μτχ.=*ἐπειδὰν ἐπέλθῃ* (*αὐτὴν ἢ αὐτῇ*)· ἐννοεῖ τοὺς Λακεδ., οἱ ὁποῖοι κατ' ἔτος εἰσέβαλλαν εἰς τὴν Ἀττικήν. *ἀγανάκτησιν*· ἄμεσον ἀντικείμ. τοῦ *ἔχει*. *ὑφ' οἵων* (ποιητ. αἴτ.) *κακοπαθεῖ*=*ὅτι* (=διότι) *ὑπὸ τοιούτων* (ἀσημάντων ἀνθρώπων, ἀνθρωπάκηδων) κακοπαθεῖ (ὁ πολέμιος)· ἡ πρότασις αἰτιολογ. *τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν*· ἡ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ *ἔχει*, τοῦ ὁποίου εἶναι ἐπίσης ἀντικείμενα. *ἡ πόλις ἔχει κατάμεμψιν τῷ ὑπηκόῳ*=ἡ πόλις δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸν ὑπήκοον νὰ παραπονῆται. *ὡς οὐχ ὑπὸ ἀξίων* (ποιτ. αἴτ.) *ἄρχεται* (*ὁ ὑπήκοος*)· εἰδικὴ πρότασις. *(ἐς πεῖραν) ἔρχεται—ἄρχεται*, παρήχησις. *δή τοι . . . γε*· συρροὴ βεβαιωτικῶν μορίων=ἀσφαλῶς, βέβαια. *μετὰ μεγάλων σημείων*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον. *σημεῖα*=φανεραὶ ἀποδείξεις. *οὐκ ἀμάρτυρον*· λιτότης (τὸ ἐπίθ. ἀμάρτυρος τριγενὲς καὶ δικατ.), κατηγορούμενον. *τὴν δύναμιν*· ἀντικείμενον τοῦ *παρασχόμενοι* (μετοχ. ἀορ. β΄. τοῦ *παρέχομαι*, παρειχόμην, μέσ. μέλλ. καὶ ὡς παθ. λαμβανόμενος παρέξομαι καὶ παρασχήσομαι, παρεσχόμην, παρέσχημαι). *παρασχόμενοι . . . καταναγκάσαντες . . . ξυγκατοικίσαντες*· αἰτιολ. μετοχ. (*ἐπεὶ παρεσχόμεθα* κλπ.) προσδιορίζουσαι τὸ *θαυμασθησόμεθα*. *τοῖς νῦν* (=τοῖς συγχρόνοις, τοῖς σημερινοῖς ἀνθρώποις) *καὶ τοῖς ἔπειτα* (=τοῖς μεταγενεστέροις)· δοτικαὶ τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου εἰς τὸ *θαυμασθησόμεθα*, διότι, ὅπως ἐλέχθη εἰς τὰ προηγούμενα (κεφ. 3δ), ὁ Θουκυδίδης εἰς ὅλους τοὺς παθητικοὺς χρόνους βάζει συχνὰ τὸ ποιητικὸν αἴτιον κατὰ δοτικήν. *οὐδέν*· σύστοιχον ἀντικ. εἰς τὸ *προσδεόμενοι*, μεταπεσὸν εἰς ἔννοιαν ἐπιρρηματικὴν=οὐδόλως. *προσδεόμενοι*· τροπ. μετχ.=χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἐπιπροσθέτως (=*προσ-*) ἀνάγκην. *Ὁμήρου*· ἀντικ. τοῦ *προσδεόμενοι*. *ἐπαινέτου*· κατηγορούμ. *οὔτε ὅστις*=*οὔ-*

τε ἄλλου τινός, ὅστις (ἔπεσι τέρψει)· ἀναφορ. πρότασις· νοοῦνται οἱ Ἴωνες *λογογράφοι* (ἱστοριογράφοι), οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν *«ἐπῶν»* αὐτῶν, τουτέστι διὰ τοῦ ἀνθηροῦ λόγου των, διηγοῦντο μυθικὰ ὁλωσδιόλου καὶ φανταστικὰ γεγονότα. Ἀνεπηρέαστος τελείως ἀπὸ τὴν τάσιν αὐτὴν δὲν εἶναι οὔτε αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος. Εἶναι προφανές, ὅτι ὁ Θουκυδίδης, ἐχθρὸς πρὸς κάθε ποιητικὴν διακόσμησιν τῆς ἱστορίας, δὲν ἔχει εἰς μεγάλην ὑπόληψιν οὔτε τὸν Ὅμηρον οὔτε κυρίως τοὺς λογογράφους. Τὴν γνώμην του αὐτὴν διατυπώνει ῥητῶς εἰς ἀρκετὰ σημεῖα τῆς ἱστορίας του. *ἔπος*=κομψὸς καὶ ἀνθηρὸς λόγος, φράσις· ἡ δοτ. *ἔπεσι* δηλοῖ τὸ ὄργανον. *τὸ αὐτίκα*· ἐπίρρ.=πρὸς στιγμήν. *τέρψει* (ἐνν. τὸν *ἀκούοντα*=τὸν ἀκροατήν)· ὑποκείμ. τοῦ ῥ. *ὅστις* (λογογράφος)· τοῦ ἀντιστοίχου *βλάψει* τὸ ὑποκ. εἶναι ἡ *ἀλήθεια τῶν ἔργων*. τὴν *ὑπόνοιαν*· ἀντικ. τοῦ *βλάψει*. *τῶν ἔργων*· ἡ γεν. πρέπει νὰ συναφθῇ καὶ μὲ τὸ *ὑπόνοιαν (τὴν ὑπόνοιαν τῶν ἔργων)* καὶ μὲ τὸ *ἀλήθεια (ἀλήθεια τῶν ἔργων)*. *ὑπόνοια τῶν ἔργων*=ἡ σχηματισθεῖσα φανταστικὴ ἰδέα διὰ τὰ ἔργα. *ἡ ἀλήθεια τῶν ἔργων*=ἡ *τῶν πραγμάτων ἀλήθεια*=ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια· ἡ γεν. *ἔργων* εἰς θέσιν ἐμπροθέτου: *ὑπόνοια περὶ τῶν ἔργων—ἀλήθεια ἀπὸ τῶν ἔργων* (προβλ. *ἀπόβασις τῆς γῆς* (=εἰς τὴν γῆν), *ἐπικούρημα τῆς χιόνος* (=κατὰ τῆς χιόνος). *τῶν δ' ἔργων τὴν ὑπόνοιαν* κλπ.· ἡ ἔννοια: Ἡ ὡραία φανταστικὴ ἰδέα, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ ποιητὴς ἢ λογογράφος περὶ τῶν γεγονότων, θὰ ἐπισκιασθῇ ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν, διότι θὰ ἀποδειχθοῦν κατὰ πολὺ κατώτερα τῆς περιγραφῆς των. *τέρψει . . βλάψει*· παρήχησις, ἰσοσυλλαβία, ὁμοιοκαταληξία. *ἀλλὰ καταναγκάσαντες... ξυγκατοικίσαντες*· αἱ μετοχ. προσδιορίζουν, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, αἰτιολογικῶς τὸ *θαυμασθησόμεθα (=ἐπεὶ κατηναγκάσαμεν—ἐπεὶ ξυγκατῳκίσαμεν). γενέσθαι*· ἀντικείμεν. τοῦ *καταναγκάσαντες*. *θάλασσαν καὶ γῆν*· ἀντικείμενα τοῦ *καταναγκάσαντες* καὶ ὑποκείμ. τοῦ *γενέσθαι*. *πᾶσαν*· κατηγορημ. προσδιορισμός. *ἑσβατόν*· κατηγορούμενον· τὸ ἐπίθ. συνήθως τρικατάληκτον (ἑσβατός—ή—όν), ἀλλ' ἐδῶ δικατάληκτον. *τῇ ἡμετέρᾳ*· ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς τοῦ *τόλμῃ*, τὸ ὁποῖον εἶναι δοτικὴ προσωπικὴ εἰς τὸ *γενέσθαι*. *γίγνεταί τι τῇ τόλμῃ ἑσβατὸν*=ἀνοίγεται κάτι εἰς τὴν τόλμην=ἀνοίγει κάτι δρόμον εἰς τὴν τόλμην. *πανταχοῦ*· ἐπιρρ. προσδιορ. δηλῶν τὴν ἐν τόπῳ στάσιν. *μνημεῖα*· ἀντικ. τοῦ *ξυγκατοικίσαντες*. *κακῶν τε κἀγαθῶν* (κατὰ κρᾶσιν)· γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *μνημεῖα*=καὶ διὰ τὰ ἀτυχήματα καὶ διὰ τὰς ἐπιτυχίας μας. Διὰ τοῦ *κακῶν* ὁ Περικλῆς ὑπονοεῖ τὴν ἐναντίον τῆς περσοκρατουμένης Αἰγύπτου ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία εἶχε φέρει εἰς δύσκολον θέσιν τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν καὶ ἕνεκα τούτου, παρὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφήν, δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ἔνδοξος τῆς νίκης λ. χ. τοῦ Κίμωνος εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα. *ἀίδια* (ἐκ τοῦ *ἀεί*, ἀντὶ *ἀείδια*)· κατηγ. *(ἀΐδια ὄντα)*=αἰώνια. *ξυγκατοικίσαντες=σὺν ταῖς ἀποικίαις καὶ κληρουχίαις κατοικίσαντες*= ἐπειδὴ μαζὶ μὲ τὰς ἀποικίας καὶ τὰς κληρουχίας ἱδρύσαμεν. Ἀξία παρατηρήσεως εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο ἡ ἐπαλληλία ἰσοσυλλάβων, συνηχούσων καὶ ὁμοιοκαταλήκτων κατὰ ζεύγη μετοχῶν *(παρασχόμενοι—προσδεόμε-*

νοι, καταναγκάσαντες—ξυγκατοικίσαντες). περὶ τοιαύτης πόλεως=ὑπέρ, χάριν τοιαύτης πόλεως (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸ πρὸς χάριν). Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἡ μετάβασις εἰς τὸν ἔπαινον τῶν νεκρῶν. *γενναίως*· ὁ προσδ. ἀνήκει καὶ εἰς τὸ *μαχόμενοι* καὶ εἰς τὸ *ἐτελεύτησαν*. *δικαιοῦντες*· ἡ μτχ. αἰτιολ.=*ἐπεὶ ἐδικαίουν*. *δικαιόω - ῶ*=θεωρῶ δίκαιον, χρέος μου. *μὴ ἀφαιρεθῆναι*· ἀντικείμενον τοῦ *δικαιοῦντες*· ὑποκείμ. τοῦ ἀπαρεμφ: εἶναι τὸ *οἵδε. αὐτήν*· ἀντικ. *μαχόμενοι*· τροπ. μετοχ. *τῶν λειπομένων* (=ὅσων μένουν, τῶν ἐπιζώντων, ἐπιθ. μτχ.)· γεν. διαιρ. εἰς τὸ *πάντα τινά. εἰκός*· ἐνν. *ἐστι* (ἀπρόσ. ἔκφρασις)· τούτου ὑποκείμενον τὸ *ἐθέλειν*, τοῦ δὲ *ἐθέλειν* ὑποκείμ. *πάντα τινά. ὑπὲρ αὐτῆς*· ἐμπρ. προσδ. δηλῶν ὑπεράσπισιν. *κάμνειν* (=ὑποφέρειν)· ἀντικ. *τοῦ ἐθέλειν*· ὑποκείμενον τοῦ *κάμνειν* εἶναι ἐπίσης τὸ *πάντα τινά*.

Κεφ. 42

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔδωκα μάκρος εἰς τὴν ὁμιλίαν μου σχετικὰ μὲ τὴν πόλιν, ἀφ' ἑνὸς (=*τε*=*ἅμα μὲν*) διότι ἤθελα νὰ δείξω (=*διδασκαλίαν ποιούμενος*), ὅτι δὲν ἀγωνιζόμεθα διὰ *πράγματα* ἴσης ἀξίας ἡμεῖς (=*μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα*) καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε ὅμοιον μὲ αὐτὰ (=*καὶ οἷς μηδὲν τῶνδε ὑπάρχει ὁμοίως*), καὶ ἀφ' ἑτέρου (=*καὶ*=*ἅμα δέ*), διότι ἤθελα νὰ παρουσιάσω τὸ ἐγκώμιον (=*τὴν εὐλογίαν*) αὐτῶν [τῶν νεκρῶν], πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων τώρα ὁμιλῶ (=[*τούτων*] *ἐφ' οἷς νῦν λέγω*) κυρωμένον (=*φανερὰν*) μὲ φανερὰς (:συγκεκριμένας) ἀποδείξεις (=*σημείοις*). Καὶ πραγματικῶς (=*καὶ*) ἔχει λεχθῆ τὸ μεγαλύτερον μέρος (=*τὰ μέγιστα*) αὐτοῦ τοῦ ἐγκωμίου (=*αὐτῆς* [*τῆς εὐλογίας*])· διότι αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν ἐδῶ καὶ τῶν ὁμοίων των (=*αἱ τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε*) ἐστόλισαν τὴν πόλιν μὲ ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα τὴν ὕμνησα (=*ἃ ὕμνησα* [*αὐτὴν*]), καὶ ὄχι διὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ (=*φανείη ἄν*), ὅτι ὁ λόγος ἰσοφαρίζει μὲ τὰ ἔργα των, ὅπως συμβαίνει μὲ αὐτοὺς ἐδῶ (=*ὥσπερ τῶνδε*). Μοῦ φαίνεται [ἄλλωστε], ὅτι ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν (=*δηλοῦν*) ἡρωισμοῦ (=*ἀνδρὸς ἀρετήν*) τὸ τέλος αὐτῶν ἐδῶ τώρα (=*ἡ νῦν τῶνδε καταστροφή*), εἴτε (=*τε*) τὸ τέλος αὐτὸ ἔρχεται ὡς πρώτη ἐκδήλωσις [τοῦ ἡρωισμοῦ των] (=*πρώτη τε μηνύουσα*), εἴτε εἶναι τελευταία ἐπισφράγισις αὐτοῦ (=*τελευταία βεβαιοῦσα*). Διότι καὶ δι' ἐκείνους ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰ ἄλλα (: ἀπὸ πάσης ἄλλης ἀπόψεως) εἶναι κακοὶ

(=***τοῖς τἄλλα χείροσι***), δίκαιον εἶναι ὁ ἡρωισμός των κατὰ τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος νὰ τίθεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν (=***προτίθεσθαι***) [διὰ νὰ καλύψῃ τὰ ἐλαττώματά των]· ἐπειδὴ δηλαδὴ μὲ τὴν καλὴν πρᾶξιν των (=***τῷ ἀγαθῷ***) ἐξήλειψαν τὸ κακόν, ἔγιναν περισσότερον ὠφέλιμοι εἰς τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν (=***κοινῶς***) παρ᾽ ὅσον ἔβλαψαν μὲ τὴν διαγωγήν των εἰς τὴν ἰδιωτικήν των ζωήν (=***ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν***). Ἀπὸ αὐτοὺς ὅμως ἐδῶ οὔτε κανεὶς [πλούσιος] ἐφάνη δειλὸς (=***ἐμαλακίσθη***), διότι ἐπροτίμησε τὴν παράτασιν τῆς ἀπολαύσεως (=***τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν***) τοῦ πλούτου του, οὔτε κανεὶς [πτωχὸς] ἐπεδίωξε νὰ ἀναβάλῃ τὸν κίνδυνον [τοῦ πολέμου] (=***ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποιήσατο***), ἐπειδὴ εἶχε κάποιαν ἐλπίδα σχετικῶς μὲ τὴν πενίαν του (=***πενίας ἐλπίδι***), ὅτι δηλαδὴ θὰ ἦτο δυνατὸν ἀκόμη (=***ἔτι***), ἂν διέφευγε τὸν κίνδυνον (=***διαφυγὼν [τὸν κίνδυνον]***, νὰ πλουτίσῃ· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἔκριναν (=***λαβόντες***), ὅτι ἡ τιμωρία τῶν ἐχθρῶν ἦτο περισσότερον ποθητὴ ἀπὸ αὐτὰ [τὰ δύο] καὶ ἐπειδὴ ἐνόμισαν συγχρόνως, ὅτι ἀπὸ [ὅλους] τοὺς κινδύνους αὐτὸς ἦτο ὁ λαμπρότερος, ἔλαβαν τὴν ἀπόφασιν μαζὶ μ᾽ αὐτὸν (=***μετ᾽ αὐτοῦ [τοῦ κινδύνου]***) ἐκείνους νὰ ἐκδικηθοῦν, τῶν ἄλλων νὰ διατηροῦν τὸν πόθον (=***τῶν δὲ ἐφίεσθαι***), ἀφοῦ εἰς μὲν τὴν ἐλπίδα ἐνεπιστεύθησαν τὸ ἄδηλον τῆς ἐπιτυχίας [τοῦ ἀγῶνος] (=***ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσειν ἐπιτρέψαντες***), κατὰ τὴν στιγμὴν ὅμως τῆς δράσεως (=***ἔργῳ δὲ***) διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἐκείνου, ποὺ ἔβλεπαν πλέον ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια των (=***περὶ τοῦ ἤδη ὁρωμένου***), ἐθεωροῦσαν ὑποχρέωσίν των νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνην (: νὰ βασίζωνται) εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν των (=***ἀξιοῦντες πεποιθέναι σφίσιν αὐτοῖς***). Καὶ μόλις εὑρέθησαν μέσα εἰς τὸν κίνδυνον (=***καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κινδύνῳ***), ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὡραιότερον νὰ ἀντισταθοῦν καὶ νὰ πάθουν παρὰ νὰ ὑποχωρήσουν καὶ νὰ σωθοῦν (=***ἐνδόντες σῴζεσθαι=ἐνδοῦναι καὶ σωθῆναι***), ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἀπέφυγαν τὴν δυσφημίαν (=***τὸ μὲν αἰσχρὸν τοῦ λόγου ἔφυγον***) καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀνέλαβαν μὲ θάρρος τὸν ἀγῶνα (=***ὑπέμειναν τὸ ἔργον***) μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς των (=***τῷ σώματι***), καὶ εἰς μίαν συντομωτάτην κρίσιμον στιγμήν, τὴν ὁποίαν κανονίζει ἡ τύχη (=***δι᾽ ἐλαχίστου καιροῦ τύχης***), ἐχάθησαν (=***ἀπηλλάγησαν***) ἐπάνω εἰς τὴν ἀποκορύφωσιν μᾶλλον τῆς ἰδέας (=***ἅμα ἀκμῇ τῆς δόξης***), ὅτι θὰ νικήσουν, παρὰ τοῦ φόβου, ὅτι θὰ νικηθοῦν (=***ἢ τοῦ δέους***).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Διὸ=διὰ τοῦτο (ἐπειδὴ δηλ. πρόκειται περὶ μεγάλης πόλεως). ***δὴ***=βεβαιωτ. μόρ.=ἀκριβῶς. ***ἐμήκυνα***· ἀόρ. τοῦ ***μηκύνω*** (μέλ. μηκυνῶ, ἐμήκυνα. Μέσ. καὶ παθ. μηκύνομαι, ἐμηκυνόμην, ἐμηκύνθην)=δίδω μάκρος εἰς τὴν ὁμιλίαν μου. ***τὰ περὶ τῆς πόλεως***· ἀντικείμενον τοῦ ***ἐμήκυνα***=σχετικῶς μὲ τὴν πόλιν. ***διδασκαλίαν τε ποιούμενος καὶ***=***ἅμα μὲν*** (=ἀφ' ἑνὸς μὲν) ***διδασκαλίαν ποιούμενος***, ***ἅμα δὲ*** (=ἀφ' ἑτέρου δέ). ***δασκαλίαν*** (ἀντικ.) ***ποιούμενος... καθιστάς***· αἰ μετοχ. αἰτιολ.=***ὅτι ἐποιούμην . . . ὅτι καθίστην***· οἱ παράτ. δηλοῦν τὴν ἀπόπειραν=διότι ἤθελα νὰ δείξω... διότι ἤθελα νὰ παρουσιάσω. ***μὴ εἶναι***· ἀντικείμενον τοῦ ***διδασκαλίαν ποιούμενος***. ***ἡμῖν***· δοτ. προσωπικὴ εἰς τὸ ***εἶναι***. ***τὸν ἀγῶνα***· ὑποκ. ***τοῦ εἶναι***. ***περὶ ἴσου***=διὰ πράγματα ἴσης ἀξίας. ***καὶ οἷς***=***καὶ*** (***τούτοις***) ***οἷς***· δοτ. προσ. εἰς τὸ ***ὑπάρχει*** (ἀναφ. πρότ.). ***μηδέν***· ὑποκείμ. τοῦ ***ὑπάρχει***. ***τῶνδε***=***τούτων***· γεν. διαιρετική· διὰ τοῦ ***τῶνδε*** νοοῦνται ὅλαι αἱ ἀξίαι τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τὰς ὁποίας ἔγινε λόγος εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια, ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀντιπάλων· διὰ τοῦτο τὸ ***τῶνδε***, ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὰ προηγούμενα, ἀντὶ τοῦ ***τούτων***· τὸ ἴδιον εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἐπιταφίου. ***οἷς μηδὲν ὑπάρχει τῶνδε ὁμοίως***=ὅσοι δὲν ἔχουν τίποτε ὅμοιον μὲ αὐτὰ (τὰ πλεονεκτήματα, τὰς ἀξίας). ***καὶ τὴν εὐλογίαν . . .***· ἡ σύνταξις: ***καὶ τὴν εὐλογίαν*** (=τὸ ἐγκώμιον, ἀντικείμενον τοῦ ***καθιστάς***), ***ἐφ' οἷς νῦν λέγω*** (ἀναφ. πρότασις ***τούτων***=(γεν. ἀντικ.), ***ἐφ' οἷς*** [=πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων] ***νῦν λέγω***) ***καθιστὰς*** (αἰτ. μετ.) ***φανερὰν*** (κατηγ.) [=ἐπειδὴ ἤθελα νὰ παρουσιάσω κυρωμένον] ***σημείοις*** (δοτ. τοῦ ὀργ.=μὲ συγκεκριμένας ἀποδείξεις). ***καθιστάς***· μετ. ἐνεστ. τοῦ ***καθίστημι*** (καθίστην, καταστήσω, κατέστησα, ἀόρ. β' ὡς μέσος κατέστην, παρακ. καταστήσας ἔχω καὶ ὡς μέσ. καὶ παθ. καθέστηκα, ὑπερσ. ὡς μέσ. καὶ παθ. καθειστήκειν ἢ καθεστήκειν). ***καὶ***=καὶ πραγματικῶς. ***εἴρηται***· ἐνν. ***ἐμοὶ*** (ποιητ. αἰτ.). ***αὐτῆς***· δηλ. τῆς ***εὐλογίας*** (γεν. διαιρετ.). ***τὰ μέγιστα***· ὑποκ. τοῦ ***εἴρηται*** (ἀττ. σύντ.)=τὸ μεγαλύτερον μέρος (τοῦ ἐγκωμίου τούτου). ***ἃ τὴν πόλιν***· ἀντικείμενα τοῦ ***ὕμνησα***, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ α'. σύστοιχον (=***οὓς ὕμνους ὕμνησα***). ***ὕμνησα***· ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸ ***ἐκόσμησαν***, ὅπως κατωτέρω ὁ ***λόγος*** εἰς τὸ ***τῶν ἔργων (ἰσόρροπος . . . ὁ λόγος τῶν ἔργων φανείη). τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε***· γεν. κτητ. εἰς τὸ ***ἀρεταὶ***=αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν ἐδῶ καὶ τῶν ὁμοίων των. ***ἐκόσμησαν***· ὡς ἀντικ. τοῦ ῥ. θὰ νοηθοῦν ***ταῦτα τὴν πόλιν***, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ***ταῦτα*** σύστοιχον (=ἐστόλισαν τὴν πόλιν μὲ αὐτά, διὰ τὰ ὁποῖα τὴν ὕμνησα=***ἃ ὕμνησα***). ***πολλοῖς***· δοτ. τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὸ ***φανείη ἄν*** (=διὰ πολλούς...). ***τῶν Ἑλλήνων***· γεν. διαιρ. ***ὁ λόγος***· ὁ ἐπαινετικός, ἐγκωμιαστικός. ***ἰσόρροπος***· κατηγορούμενον. ***τῶν ἔργων***· γεν. ἀντικειμ. ἀντὶ τῆς συνηθεστέρας δοτικῆς. ***ὥσπερ τῶνδε*** (γεν. ἀντικ.)· ἀνωμάλως ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ ***ὥσπερ τοῖσδε*** (=ὅπως διὰ τοὺς προκειμένους νεκροὺς) κατὰ τὸ ***οὐ πολλοῖς*** (τῶν Ἑλλήνων). ***δοκεῖ μοι***· ὑποκείμ. ***ἡ καταστροφὴ*** (εὐφημισμὸς)=τὸ τέλος· ἡ σύνταξις προσωπική

ἀντὶ τῆς συνηθεστέρας ἀπροσώπου (πρβλ. τὸ τοῦ Ξενοφῶντος: *ἐδόκει μοι σκηπτὸς πεσεῖν ἐπὶ τὴν πατρῴαν οἰκίαν*). *δηλοῦν* (ἀπαρ. τοῦ *δηλόω-ῶ*)· ἀντικείμ. τοῦ *δοκεῖ μοι* ὡς δοξαστικοῦ· ὑποκ. τοῦ *δηλοῦν* εἶναι *ἡ καταστροφή*. *ἀρετήν*· ἀντικ. τοῦ *δηλοῦν*. *ἀνδρός*· γεν. κτητ. *πρώτη τε μηνύουσα καὶ τελευταία βεβαιοῦσα ἡ νῦν τῶνδε καταστροφή*· *ὅ τε—καὶ* =εἴτε—εἴτε. *μηνύουσα—βεβαιοῦσα*· μτχ. τροπικαὶ (ὑποκείμ. τῶν μετ. ἡ *καταστροφή*)· ὡς ἀντικείμενον αὐτῶν νοεῖται: *ἀνδρὸς ἀρετήν*. *πρώτη—τελευταία*· ἐπιρρ. κατηγ. δηλοῦντα χρόνον=διὰ πρώτην φορὰν—διὰ τελευταίαν φ. *ἡ νῦν*· ἐπιθ. προσδ. τοῦ *καταστροφή*. *τῶνδε*· γεν. ὑποκ. εἰς τὸ *καταστροφή*. *δοκεῖ δέ μοι* κλπ. Ἡ ἔννοια: ὁ θάνατος *(ἡ καταστροφὴ)* εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μαρτυρεῖ τὸν ἡρωισμὸν τῶν πολεμιστῶν· καὶ διὰ μὲν τοὺς νέους οὗτος ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν τοῦ ἡρωισμοῦ των *(πρώτη μηνύει)*, διὰ δὲ τοὺς ὡρίμους τὴν τελευταίαν ἐπισφράγισιν αὐτοῦ (*τελευταία βεβαιοῖ*). *καὶ γάρ*· ὁ *καὶ* ἀνήκει εἰς τὸ *τοῖς τἆλλα χείροσι* καὶ ὄχι εἰς τὸν *γάρ*· εἶναι δηλ. ἐδῶ ἐπιδοτικὸς=ἀκόμη (καὶ δι' ἐκείνους πού). *τοῖς χείροσι* (συγκρ. τοῦ *κακός*)· δοτ. χαριστ. (τὸ συγκριτικὸν ἐδῶ ἄνευ συγκριτ. ἐννοίας=*τοῖς κακοῖς*). *τἆλλα*. αἰτ. τοῦ κατά τι=κατὰ τὰ ἄλλα, ἀπὸ πάσης ἄλλης ἀπόψεως (ἐκτὸς τῆς ἀνδρείας)· *δίκαιον*· ἐνν. *ἐστί*. *προτίθεσθαι*· ὑποκείμ. τοῦ *δίκαιόν ἐστι* ὡς ἀπροσώπου ἐκφράσεως. *τὴν ἀνδραγαθίαν*· ὑποκείμενον τοῦ *προτίθεσθαι*. *προτίθεμαι* (ὡς παθ.)=τίθεμαι εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν (διὰ νὰ καλύψω (προασπίσω) κάτι. *ἀγαθῷ* (οὐδ.)· δοτ. τοῦ ὀργ.=μὲ τὴν καλήν των πρᾶξιν (δηλ. τὴν ἀνδραγαθίαν των). *κακὸν* (οὐδ.)· ἀντικείμ. τοῦ *ἀφανίσαντες* (αἰτιολ. μετοχ.). *κοινῶς*=εἰς τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν. *ἢ ἔβλαψαν*· β΄. ὅρος τῆς συγκρίσεως· ὑποκείμενον τοῦ *ὠφέλησαν* καὶ *ἔβλαψαν* εἶναι *οἱ τἆλλα χείρους*. *ἐκ τῶν ἰδίων*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸ ὄργανον=μὲ τὴν διαγωγήν των εἰς τὴν ἰδιωτικήν των ζωήν. *ὠφέλησαν . . . ἔβλαψαν*· ἀνεμέναμεν ἀντὶ ἀορίστων ἐνεστῶτας (*ὠφελοῦσι—βλάπτουσιν*), ἐπειδὴ τὰ λεγόμενα ἔρχονται ὡς δικαιολογία τῆς γενικῆς γνώμης, ἡ ὁποία διετυπώθη εὐθὺς ἀνωτέρω *(καὶ γὰρ τοῖς τἆλλα χείροσι κλπ.)*. Ἀλλὰ ὁ μὲν ἐνεστὼς θὰ ἐσήμαινεν ἁπλῶς τὸ δυνάμενον νὰ γίνῃ, ἐνῷ ὁ ἀόρ. παρουσιάζει τὸ πρᾶγμα ὡς ἤδη γενόμενον καὶ ἐπομένως ζωντανότερον. Οὔτε ὡς γνωμικοὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ληφθοῦν οἱ ἀόριστοι αὐτοί. *κοινῶς... ἐκ τῶν ἰδίων*· ἀντίθεσις. *τῶνδε*· γεν. διαιρ. εἰς τὸ *τις*, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποκείμενον τοῦ *ἐμαλακίσθη*. *πλούτου*· γεν. ἀντικ. εἰς τὸ *ἀπόλαυσιν*. *τὴν ἔτι*· ἐπιθ. προσδ. (=τὴν μακροτέραν, πρβλ. *ἡ νῦν... καταστροφή*). *προτιμήσας*· αἰτιολ. μτχ. *μαλακίζομαι*=φαίνομαι δειλός. *πενίας*· γεν. τῆς ἀναφορᾶς (πρβλ. τὸ τοῦ Ἡροδότου· γυνὴ γάμου ὡραία=ὥριμος ὡς πρὸς γάμον). *ἐλπίδι*· δοτ. τῆς αἰτίας. *ὡς κἂν ἔτι πλουτ.*· εἰδικὴ πρότασις, ἐπεξηγοῦσα τό: *πενίας ἐλπίδι. ἔτι*· ἐπιρρ. προσδ. εἰς τὸ *πλουτήσειεν ἄν*. *οὔτε πλούτου—οὔτε πενίας*· ἡ θέσις τῶν λέξεων εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸς ἔξαρσιν τῆς ἀντιθέσεως. *διαφυγών*· ὡς ἀντικείμενον τῆς μετοχ. πρέπει νὰ νοηθῇ ἐκ τῶν κατωτέρω «*ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποιήσατο*» τὸ *δεινὸν*=τὸν κίνδυνον· ἡ με-

τοχ. ὑποθ.=*εἰ διαφύγοι*, ἀποτελοῦσα τὴν συνεπτυγμένην ὑπόθεσιν τῆς δυνητικῆς προτάσεως *πλουτήσειεν ἄν. ἀναβολὴν ἐποιήσατο*· ὑποκ. ὁ *τις* (ὁ πτωχός)· ὁ ἀόρ. ἀποπειρατικὸς=ἐζήτησεν, ἐπεδίωξε *νὰ ἀναβάλῃ*. *ἀναβολὴν ποιοῦμαι*=*ἀναβάλλομαι*. Ὁ Θουκ. ἀρέσκεται εἰς τὰς περιφράσεις (πρβλ. *διδασκαλίαν ποιοῦμαι* καὶ εἰς τὸ κεφ. 44 *τέκνωσιν ποιοῦμαι*). *τοῦ δεινοῦ*· γεν. ἀντ. εἰς τὸ *ἀναβολήν*. *τῶν ἐναντίων*· γεν. ἀντικ. εἰς τὸ *τιμωρίαν* (=*τὸ τιμωρήσασθαι τοὺς ἐναντίους*). *τιμωρίαν*· ἀντικ. τοῦ *λαβόντες*. *ποθεινοτέραν*· κατηγορ. *αὐτῶν*· β΄ ὅρος τῆς συγκρίσεως=*ἢ αὐτὰ* (δηλ. ὁ μὲν πλούσιος τὴν *ἔτι* ἀπόλαυσιν τοῦ πλούτου του, ὁ δὲ πτωδὸς τὴν ἐλπίδα, ὅτι *κἂν πλουτήσειε διαφυγών*). *λαβόντες*· αἰτιολ. μτχ.=ἐκλαβόντες, κρίνοντες· συνωνυμεῖ πρὸς τὸ κατωτέρω *νομίσαντες* (αἰτ. μτχ.). *κινδύνων*· γεν. διαιρ. εἰς τὸ *κάλλιστον*. *τόνδε*· ἀντικ. τοῦ *νομίσαντες*· νοεῖται ὁ κίνδυνος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐθυσίασαν τὴν ζωήν των ὑπὲρ τῆς πατρίδος. *κάλλιστον*· κατηγορούμενον. *ἐβουλήθησαν*· ὑποκ. *οἵδε. μετ᾽ αὐτοῦ*· δηλ. τοῦ κινδύνου=μαζὶ μὲ αὐτόν, ἀγκαλιάζοντάς τον. *τοὺς μέν*· δηλ. τοὺς πολεμίους (ἀντικ. τοῦ *τιμωρεῖσθαι*). *τῶν δέ*· δηλ. τῆς περαιτέρω ἀπολαύσεως τοῦ πλούτου διὰ τοὺς πλουσίους—τῆς ἐλπίδος τοῦ ἐνδεχομένου πλουτισμοῦ διὰ τοὺς πτωχούς· ἀντικείμενον τοῦ *ἐφίεσθαι*. *τιμωρεῖσθαι... ἐφίεσθαι* (ὑποκ. τῶν ἀπαρ. τὸ *οἵδε*)· ἀντικείμενα τοῦ *ἐβουλήθησαν*. *ἐφίεσθαι* (ἀπαρ. τοῦ *ἐφίεμαι*=ἐπιθυμῶ)=νὰ διατηροῦν τὸν πόθον (διότι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ σωθοῦν). *τιμωροῦμαί τινα*=ἐκδικοῦμαι κάποιον (ἐνῷ *τιμωρῶ τινι*=βοηθῶ κάποιον). *ἐλπίδι*· ἔμμεσ. ἀντικ. τοῦ *ἐπιτρέψαντες* (χρον. μτχ.). *τὸ ἀφανές*· ἄμεσον ἀντικ. τοῦ *ἐπιτρέψαντες*. *τοῦ κατορθώσειν*· γεν. ὑποκ. εἰς τὸ *ἀφανές*. *τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσειν*=τὸ ἄδηλον τῆς ἐπιτυχίας. *ἔργῳ*, εἰς τὸ *ἀξιοῦντες*· ἐπιρρ. δοτικὴ=εἰς τὴν πρᾶξιν, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δράσεως. *περὶ τοῦ ὁρωμένου*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν ἀναφορὰν=ὡς πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔβλεπαν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια των (δηλ. τὸν κίνδυνον τῆς μάχης). *ἤδη*· ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον=πλέον. *σφίσιν αὐτοῖς*· ἀντικ. τοῦ *πεποιθέναι*. *ἀξιοῦντες*· χρον. μτχ. *ἀξιῶ*=θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου. *πεποιθέναι*· ἀπαρέμφ. β΄ παρακειμ. (πέποιθα) ἐνεργ. μὲν φωνῆς, ἀλλὰ διαθέσεως μέσης τοῦ *πείθομαι* (ἐπειθόμην, πείσομαι, πεισθήσομαι, μεσ. ἀόρ. β΄ ἐπιθόμην, παθ. ἀόρ. καὶ ὡς μεσ. λαμβανόμενος ἐπείσθην, πέπεισμαι, ἐπεπείσμην καὶ β΄ πέποιθα, ἐπεποίθειν). *ἐν αὐτῷ*· δηλ. τῷ *κινδύνῳ* ἢ τῷ *ἔργῳ*=μόλις εὑρέθησαν μέσα εἰς τὸν κίνδυνον. *τὸ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν*· ἀντικείμενα τοῦ *ἡγησάμενοι* (αἰτιολ. μτχ.). *τὸ παθεῖν*· εὐφημισμὸς=ἀποθανεῖν, ὅπως καὶ τὸ κατωτέρω *ἀπηλλάγησαν*=ἀπηλλάγησαν ἐκ τῆς ζωῆς, ἐχάθησαν. *κάλλιον*· κατηγ. *ἢ τὸ σῴζεσθαι*· β΄ ὅρος τῆς συγκρίσεως. *ἐνδόντες* (τροπ. μτχ.) *σῴζεσθαι*=*ἐνδοῦναι καὶ σωθῆναι* τὸ *ἐνδόντες* μτχ. ἀορ. β΄ τοῦ *ἐνδίδωμι*=ὑποχωρῶ. *τὸ αἰσχρὸν τοῦ λόγου*=ἡ δυσφημία, αἱ ἐπὶ δειλίᾳ ὕβρεις· ἡ γεν. *λόγου* ὑποκειμ. εἰς τὸ *αἰσχρόν*. *τὸ ἔργον*· ἀντικ. τοῦ *ὑπέμειναν*=τὸν ἀγῶνα. *τῷ σώματι*· δοτ. τοῦ ὀργάνου=μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς των. Ἄξιαι παρατηρήσεως αἱ ἀντιθέσεις: *τοῦ λόγου—τὸ ἔργον, ἔφυγον—ὑπέμειναν. καὶ δι᾽ ἐλαχίστου* κλπ· ἡ

σύνταξις: *δι' ἐλαχίστου καιροῦ* (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸν χρόνον=εἰς μίαν συντομωτάτην κρίσιμον στιγμήν: *καιρὸς*=κρίσιμος στιγμὴ) *τύχης* (ἡ γεν. ἐκ τοῦ *καιροῦ*, γεν. κτητ.=ἡ ὁποία (κρίσιμος στιγμὴ) ἀνήκει εἰς τὴν τύχην) *ἀπηλλάγησαν* (ἐνν. *τοῦ βίου*· ὑποκ. *οἵδε*) ἅμα (=σὺν) *ἀκμῇ* (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον) *τῆς δόξης* (γεν. ὑποκειμ. εἰς τὸ *ἀκμῇ* =τῆς ἰδέας ὅτι θὰ νικήσουν) *μᾶλλον ἢ τοῦ δέους* (β' ὅρος τῆς συγκρίσ.= ἢ τοῦ φόβου ὅτι θὰ νικηθοῦν). *ἀπηλλάγησαν*· εὐφημισμὸς ἀντὶ *ἀπέθανον*.

Κεφ. 43

Καὶ αὐτοὶ ἐδῶ μὲν κατὰ τρόπον ἀντάξιον πρὸς τὴν πόλιν (=*προσηκόντως τῇ πόλει*) ἐδείχθησαν τέτοιοι· σεῖς πάλιν, οἱ ὁποῖοι μένετε (=*τοὺς λοιποὺς*), πρέπει νὰ εὔχεσθε τὸ φρόνημά σας ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν νὰ σταθῇ περισσότερον τυχηρὸν διὰ τὴν σωματικήν σας ἀσφάλειαν (=*ἀσφαλεστέραν ἔχειν τὴν εἰς τοὺς πολεμίους διάνοιαν*) [ἀπὸ τὸ ἰδικόν των], ἀλλὰ συγχρόνως νὰ ἀξιώσετε ἀπὸ τοὺς ἑαυτούς σας νὰ ἔχετε τὸ φρόνημα αὐτὸ ὄχι ὀλιγώτερον τολμηρὸν [ἀπὸ τὸ ἰδικόν των] (=*μηδὲν ἀτολμοτέραν. . τὴν διάνοιαν ἔχειν*), χωρὶς νὰ κρίνετε ἀπὸ τὸν λόγον μόνον τοῦ ῥήτορος τὴν ὠφέλειάν του—τὴν ὁποίαν διὰ ποῖον λόγον θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἐξάρῃ διὰ μακρῶν (=*ἢν τί ἄν τις...μηκύνοι*) ἐνώπιόν σας (=*πρὸς ὑμᾶς*), ποὺ καὶ μόνοι σας τὴν γνωρίζετε ὄχι ὀλιγώτερον (=*εἰδότας αὐτοὺς οὐδὲν χεῖρον*), μὲ τὸ νὰ ἀπαριθμῇ (=*λέγων*), πόσα καλὰ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀντίστασιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ (=*ὅσα ἐν τῷ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι ἀγαθὰ ἔνεστιν*);—ἀλλὰ τοὐναντίον μὲ τὸ νὰ βλέπετε τὴν δύναμιν τῆς πόλεως καθημερινῶς εἰς τὰ ἔργα της (=*ἔργῳ*) καὶ μὲ τὸ νὰ τὴν ἀγαπᾶτε μὲ ἐρωτικὸν πάθος (=*καὶ ἐραστὰς γιγνομένους αὐτῆς*), καί, ὅταν σᾶς δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εἶναι μεγάλη, μὲ τὸ νὰ σκέπτεσθε, ὅτι αὐτά (: αὐτὴν τὴν δύναμιν) τὰ ἀπέκτησαν ἄνθρωποι, ποὺ ἐτολμοῦσαν καὶ ἤξευραν τὸ καθῆκον των (=*τὰ δέοντα*) καὶ εἶχαν ἠθικὴν εὐαισθησίαν εἰς τὰ ἔργα των (=*καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αἰσχυνόμενοι*) καὶ οἱ ὁποῖοι, καὶ ἂν κάποτε (=*ὁπότε καὶ*=*εἴποτε καὶ*) συνέβαινε νὰ ἀποτύχουν (=*σφαλεῖεν*) εἰς κάποιαν προσπάθειάν των (=*πείρᾳ του*), ἐντούτοις δὲν ἐθεωροῦσαν ἄξιον τοῦ ἑαυτοῦ των νὰ στερήσουν δι' αὐτὸ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν των, παρὰ ἀντιθέτως προσέφεραν (=*προϊέμενοι*) διὰ τὴν σωτηρίαν της (=*αὐτῇ*) τὴν ὡραιοτέραν συνεισφοράν (: θυσίαν = *κάλλιστον ἔρανον*).

Διότι, ὅταν ἔδιδαν τὴν ζωήν των ὅλοι μαζὶ (=***κοινῇ***), ἐκέρδιζαν καθένας χωριστὰ (=***ἰδίᾳ***) τὸν ἀγέραστον ἔπαινον καὶ τὸν τάφον λαμπρότατον, ὄχι τόσον αὐτόν, ποὺ εἶναι θαμμένοι, ὅσον ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ δόξα των μένει ἀείμνηστος εἰς κάθε εὐκαιρίαν λόγου καὶ ἔργου, ἡ ὁποία παρουσιάζεται (=***παρὰ τῷ ἐντυχόντι αἰεὶ καὶ λόγου καὶ ἔργου καιρῷ***). Διότι τῶν ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων τάφος εἶναι ἡ γῆ ὁλόκληρος, καὶ δὲν διαλαλεῖ τὸ ὄνομά των μόνον ἡ ἐπιγραφὴ ἀναμνηστικῶν πλακῶν εἰς τὴν πατρίδα των (=***ἐν τῇ οἰκείᾳ [γῇ]***), ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ξένας χώρας (=***ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ***) ἄγραφος ἡ ἀνάμνησις τοῦ φρονήματός των (=***τῆς γνώμης***) μᾶλλον παρὰ τοῦ ἔργου των κατοικεῖ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ καθενὸς (=***παρ' ἑκάστῳ ἐνδιαιτᾶται***). Αὐτοὺς λοιπὸν (=***οὓς [δὴ]***) ἀφοῦ πάρετε σεῖς τώρα ὡς παράδειγμα καὶ ἀφοῦ σκεφθῆτε, ὅτι [πραγματικὴ] εὐδαιμονία εἶναι ἡ ἐλευθερία καὶ ἐλευθερία εἶναι ἡ γενναιοψυχία, μὴ δειλιᾶτε ἐμπρὸς εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου (=***μὴ περιορᾶσθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους***). Διότι δὲν θὰ ἦτο σωστότερον νὰ ἀψηφοῦν τὴν ζωήν των ὅσοι δυστυχοῦν (=***οἱ κακοπραγοῦντες***), ποὺ δὲν ἔχουν νὰ ἐλπίζουν τίποτε καλόν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποίους (=***ἀλλ' οἷς***) ὑπάρχει κίνδυνος (=***κινδυνεύεται***) νὰ μεταπέσουν εἰς τὴν μετέπειτα ζωήν των (=***ἐν τῷ ζῆν ἔτι***) ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν δυστυχίαν (=***ἡ ἐναντία μεταβολὴ***) καὶ διὰ τοὺς ὁποίους πάρα πολὺ μεγάλη θὰ εἶναι ἡ διαφορά, ἂν πάθουν κανένα ἀτύχημα. Διότι εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει πραγματικῶς (=***γε***) φρόνημα (: συναίσθημα τιμῆς), εἶναι περισσότερον ὀδυνηρὸς ὁ ἐξευτελισμός, ποὺ συνοδεύει τὴν δειλίαν (=***ἡ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις***), ἀπὸ τὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται χωρὶς νὰ τὸν αἰσθανθῇ (=***ἀναίσθητος***) μέσα εἰς τὴν ὑπερέντασιν τῶν δυνάμεων (=***μετὰ ῥώμης***) καὶ μαζὶ τὴν κοινὴν ἐλπίδα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

καὶ οἵδε μέν... τοιοίδε ἐγένοντο· ἀνακεφαλαίωσις τοῦ ἐπαίνου τῶν νεκρῶν. ***τοιοίδε***· κατηγορ. τοῦ ὑποκειμ. ***οἵδε***. ***τῇ πόλει***· δοτ. ἀντικ. εἰς τὸ ***προσηκόντως*** κατὰ τρόπον ἀντάξιον πρὸς τὴν πόλιν. ***τοὺς λοιποὺς τοὺς λειπομένους***=ὅσοι μένουν εἰς τὴν ζωήν. Ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ ἀρχίζει τὸ ***προτρεπτικὸν*** τοῦ ἐπιταφίου, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει 1) παραίνεσιν πρὸς τοὺς πολίτας γενικῶς (κεφ. 43), 2) παραμυθίαν α') πρὸς τοὺς πατέρας τῶν νεκρῶν (κεφ. 44), β') πρὸς τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς

ἀδελφούς των (κεφ. 45) καὶ γ΄) πρὸς τὰς χήρας των (τέλος κεφ. 45). *τοὺς δὲ λοιποὺς... ἔχειν*· ἡ σύνταξις : *χρὴ μὲν εὔχεσθαι* (ὑποκ. τοῦ *χρὴ*) [*τοὺς λοιποὺς*] (ὑποκ. τοῦ *εὔχεσθαι*) *ἔχειν* (ἀντικ. τοῦ *εὔχεσθαι*) [*τοὺς λοιποὺς*, ὑποκ.] *τὴν διάνοιαν* (ἀντικ. τοῦ *ἔχειν*) *ἐς τοὺς πολεμίους* (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν ἀναφορὰν) *ἀσφαλεστέραν* (κατηγορ.), *(χρὴ) ἀξιοῦν δὲ* (ὑποκ. τοῦ *χρὴ*) *ἔχειν* (ἀντικ. τοῦ *ἀξιοῦν* [*τοὺς λοιποὺς*, ὑποκ.] *τὴν ἐς τοὺς πολεμίους διάνοιαν μηδὲν* (ἐπιρρ. προσθ. τοῦ τρόπ.) *ἀτολμοτέραν* (κατηγ.)· ὡς β΄. ὅρος τῆς συγκρίσεως πρέπει νὰ νοηθῇ : *τῆς τῶνδε* (=τῆς διανοίας [φρονήματος] τῶν προκειμένων νεκρῶν). *σκοποῦντας*· ἡ μτχ. τροπική· ὅμοιαι εἶναι καὶ αἱ ἀκολουθοῦσαι καὶ πρὸς αὐτὴν συνδεόμεναι : *θεωμένους, γιγνομένους, ἐνθυμουμένους*, τῶν ὁποίων εἶναι ἀξία παρατηρήσεως ἡ παρήχησις. Ὅλων τῶν μετοχῶν αὐτῶν ὑποκείμενον εἶναι τὸ *τοὺς λοιποὺς. λόγῳ*· δοτ. ὀργαν. *μόνῳ*· κατηγορημ. προσδιορισμὸς τοῦ *λόγῳ. τὴν ὠφελίαν* (ἐνν. τὴν ἀπορρέουσαν ἀπὸ τὸ τολμηρὸν φρόνημα ἀπέναντι τῶν πολεμίων)· ἀντικ. τοῦ *σκοποῦντας. ἣν (ὠφελίαν)* [ἀντικείμ. τοῦ *μηκύνοι*] *τί ἄν τις μηκύνοι*· ἀναφορικὴ πρότασις παρενθετικῶς κειμένη εἰς τὸν λόγον, ὅπως καὶ ἡ ἐπακολουθοῦσα ἀναφορικὴ ἐπίσης πρ. : *ὅσα ἔνεστιν; τί*· πτωτ. προσδιορισμὸς (αἰτ.) σημαίνων τὴν αἰτίαν= πρὸς τί, διὰ ποῖον λόγον. *πρὸς οὐδέν... εἰδότας*· ἡ συντακτικὴ σειρά : *πρὸς ὑμᾶς εἰδότας* (μετοχ. τοῦ *οἶδα*, ἐπιθετικὴ=*οἳ ἴστε*) *αὐτοὺς* (κατηγ. προσδ. εἰς τὸ *ὑμᾶς*) *οὐδὲν* (ἐπίρρ.) *χεῖρον* (ἐπίρρ.)· ὡς β΄ ὅρος τῆς συγκρίσεως θὰ νοηθῇ : *τοῦ λέγοντος* (ῥήτορος)· πρβλ. κεφ. 36 «*μακρηγορεῖν ἐν εἰδόσιν οὗ βουλόμενος ἐάσω*». *λέγων*· τροπ. μετοχ. *ὅσα ἔνεστιν*· πλαγία ἐρωτ. πρότασις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ *λέγων*, τοῦ ὁποίου εἶναι ἀντικείμενον. Ἡ πρότασις ἐπεξηγεῖ *τὴν ὠφελίαν. ἐν τῷ ἀμύνεσθαι=ἐν τῇ ἀμύνῃ*=μέσα εἰς τὴν ἀντίστασιν. *τοὺς πολεμίους*· ἀντικ. τοῦ *ἀμύνεσθαι. ἀλλὰ μᾶλλον*· ἐπανόρθωσις· ὁ Π. ἐπανέρχεται εἰς τὸν διὰ τῆς παρενθέσεως διακοπέντα λόγον. *ἔνεστιν*· ὑποκ. *ὅσα ἀγαθὰ* (ἀττ. σύντ.). *τὴν δύναμιν*· ἀντικ. τοῦ *θεωμένους. τῆς πόλεως*· γεν. κτητ. *καθ' ἡμέραν*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν χρονικὴν ἔκτασιν. *ἔργῳ*· δοτ. τοῦ τρόπου=διὰ τῶν ἔργων, εἰς τὰ ἔργα της. Ἀξία προσοχῆς ἡ συχνὰ ἐπαναλαμβανομένη ἀντίθεσις *λόγῳ—ἔργῳ (σκοποῦντας λόγῳ—ἔργῳ θεωμένους). ἐραστάς*· κατηγορ. *καὶ ἐραστὰς γιγνομένους αὐτῆς*· ὀρθῶς παρετηρήθη, ὅτι «γιὰ νὰ κερδίσῃ ξανὰ ἡ φράση ὅλη τὴν πρωταρχική της ἀξία, πρέπει ν' ἀνανεώσουμε μέσα μας τὸ πάθος, ποὺ ἔκλεινε τότε ἡ ξεπλυμένη σήμερα λέξη *ἐραστής*· ἀκόμα νὰ ἐχτιμήσουμε τὸ βάρος ποὺ παίρνουν τὰ λόγια αὐτὰ εἰπωμένα ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο μὲ τέτοιο ἦθος καὶ συναίσθηση εὐθύνης, ὅπως ὁ Θουκυδίδης, ὁ μεγάλος αὐτὸς θεατὴς τῆς δύναμης τῆς Ἀθήνας καὶ *ἐραστὴς της*» (Ι. Κακριδῆς). *ὅταν δόξῃ* (ὑποτ. ἀορ. τοῦ *δοκῶ*)· χρονικὴ πρότασις· ὑποκ. τοῦ ῥ. *ἡ πόλις. εἶναι* (ὑποκ. ἡ πόλις)· ἀντικ. τοῦ *δόξῃ. μεγάλη*· κατηγορούμ. *ὅτι ἐκτήσαντο*· εἰδ. πρότασις, ἀντικείμενον τοῦ *ἐνθυμουμένους*· ὑποκείμ. τοῦ ῥ. τὸ *ἄνδρες. αὐτά*· δηλ. *τὴν τῆς πόλεως δύναμιν*· ἀντικείμ. τοῦ *ἐκτήσαντο. τολμῶντες... γιγνώσκοντες... αἰσχυνόμενοι... ἀξιοῦντες*· ἐπιθετ. μτχ.=*οἳ ἐτόλμων* κλπ. *αἰσχύνομαι ἐν τοῖς ἔργοις*=ἔχω

ἠθικὴν εὐαισθησίαν εἰς τὰ ἔργα μου· ἔργα δὲ νοοῦνται ἐδῶ κυρίως τὰ πολεμικά. *ὁπότε... σφαλεῖεν*· χρονικὴ ὑποθετικὴ πρότασις=*εἴ ποτε σφαλεῖεν*. *πείρᾳ* (δοτ. τοῦ τρόπου) *του* (γεν. ἀντικ.)=*πειρώμενοί τινος*=εἰς κάποιαν προσπάθειάν των. *του*· γεν. τῆς ἀορ. ἀντωνυμίας *τι (τινὸς ἢ του)*. *σφαλεῖεν*· εὐκτ. παθ. ἀορ. β΄ τοῦ *σφάλλομαι*=σκοντάπτω, ἀποτυγχάνω· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν Θουκ. ἀντιτίθεται πάντοτε πρὸς τὸ *κατορθῶ* (=ἐπιτυγχάνω, νικῶ) λεγόμενον ἐπὶ πολεμικῶν ἔργων τὸ *σφάλλομαι*=νικῶμαι. *οὐκ οὖν*· τὸ *οὖν* πρὸς ἐπίτασιν τῆς ἀρνήσεως=ὅμως διὰ τοῦτο δέν. *τὴν πόλιν*· ἀντικ. τοῦ *στερίσκειν. τῆς σφετέρας*· ἐπιθ. προσδ. τῆς *ἀρετῆς*, τὸ ὁποῖον εἶναι β΄ ἀντικείμ. τοῦ *στερίσκειν (στερίσκω (=στερῶ)* τινά τινος). *κάλλιστον*· ἐπιθ. προσδ. τοῦ *ἔρανον*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικείμενον τοῦ *προϊέμενοι. αὐτῇ*· δοτ. χαριστική. *προϊέμενοι*· μτχ. ἐνεστ. τοῦ *προΐεμαι* (προϊέμην, προήσομαι, παθ. μ. προηθήσομαι, μ. ἀόρ.β΄ προείμην, παθ. ἀόρ. προείθην, παρ. προεῖμαι, προείμην)=προσφέρω ἀλύπητα. *γάρ*· αἰτιολογεῖ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐράνου ὡς καλλίστου. *κοινῇ*· δοτικοφ. ἐπίρρ. (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον)=ἀπὸ κοινοῦ, ὅλοι μαζί. *ἰδίᾳ*· δοτικοφ. ἐπίρρ. (ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον)=χωριστά, ὁ καθένας χωριστά· ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸ *κοινῇ* (ὁ ἔρανος εἶναι κοινός, ἀλλ᾽ ὁ ἔπαινος ἀνήκει εἰς ἕνα ἕνα χωριστά). *διδόντες (οἵδε)*· χρον. μτχ. (μτχ. ἐνεστ. τοῦ *δίδωμι*, ἐδίδουν, δώσω, ἔδωκα, δέδωκα, ἐδεδώκειν)=τὴν στιγμὴν ποὺ ἔδιδαν, ὅταν ἔδ.. *τὰ σώματα*· ἀντικ. τοῦ *διδόντες. ἐλάμβανον*· ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸ *διδόντες*, ὅπως *τὰ σώματα* πρὸς *τὸν ἔπαινον. τὸν ἔπαινον... τὸν τάφον*· ἀντικ. τοῦ *ἐλάμβανον. ἀγήρων* (αἰτ. ἑνικ· τοῦ ἀττικοκλίτου τριγενοῦς καὶ δικατ. ἐπιθέτου τῆς β΄ κλίσεως *ἀγήρως* (=ἀγέραστος)—ω—ῳ—ων—ως—πληθ. ἀγήρῳ—ων—ῳς—ως—ῳ. Τὸ οὐδ. *ἀγήρων*—ω— ῳ —ων — πληθ. ἀγήρω—ων—ῳς—ω—ω.)· ἐπιθ. προσδ. τοῦ *ἔπαινον. ἐπισημότατον*· κατηγορ. τοῦ *τάφον. οὐκ ἐν ᾧ (= τοῦτον, ἐν ᾧ) κεῖνται μᾶλλον* (=τόσον), *ἀλλ᾽* (=ὅσον) [*τοῦτον*], *ἐν ᾧ καταλείπεται*· ἀναφ. προτάσεις. *κεῖνται*· ὑποκ. *οἵδε. καταλείπεται*· ὑποκ. *ἡ δόξα. αὐτῶν*· γεν. κτητ. εἰς *τὸ δόξα. παρὰ τῷ ἐντυχόντι* (ἐπιθ. μετοχ.) *αἰεὶ* (ἰων. καὶ ποιητ. τύπος τοῦ *ἀεί*) *καιρῷ*=εἰς κάθε εὐκαιρίαν, ἡ ὁποία παρουσιάζεται· ἡ *παρὰ* μετὰ δοτ. ἀψύχου *(καιρῷ)* ποιητική. *καὶ λόγου καὶ ἔργου*=εἴτε λόγου εἴτε ἔργου: εἴτε διὰ νὰ ὁμιλήσῃ κανεὶς (εἰς πανηγυρικὸν λόγον) εἴτε διὰ νὰ ἐνεργήσῃ (εἰς παραμονὰς μάχης, ὅτε γίνονται αἱ παρακελεύσεις εἰς τοὺς στρατιώτας)· αἱ γενικαὶ *ἔργου—λόγου* ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ *καιρῷ* (γεν. ὑποκειμ.). *ἀείμνηστος*· κατηγορούμενον *τοῦ δόξα. ἀνδρῶν . . . τάφος*· ἡ σειρὰ =*πᾶσα* (κατηγορημ. προσδιορισμὸς) *γῆ* (ὑποκ.=ὅλη ἡ γῆ) [*ἐστι*] *τάφος* (κατηγ.) *ἀνδρῶν* (γεν. κτητ.) *ἐπιφανῶν* (ἐπιθ. προσδ.). *σημαίνει*· ἀπολύτως (χωρὶς δηλ. ἀντικείμενον) =*σημεῖόν ἐστι*=εἶναι σημάδι (τῆς μνήμης των), διαλαλεῖ τὴν μνήμην των, τὸ ὄνομά των. *στηλῶν*· ἐκ τοῦ *ἐπιγραφὴ* (γεν. ἀντικειμ.)· καλοῦνται *στῆλαι* (ἄλλο *στήλη*—ἄλλο *στῦλος*) αἱ ἐπὶ βάθρου τοποθετούμεναι ἐπιτάφιοι πλάκες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνεγράφοντο τὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν, εἴτε ὁμαδικῶς, ὅπως προφανῶς συνέβαινε μὲ τοὺς νεκροὺς τοῦ πολέμου, εἴτε

μεμονωμένως· ὄχι σπανίως ἐπὶ τῆς στήλης ἐσκαλίζετο καὶ ἡ μορφὴ τοῦ νεκροῦ (ἴδε στήλας Κεραμεικοῦ). *ἐν τῇ οἰκείᾳ*· ἐνν. *γῇ* (ἐμπρ. προσδ. δηλῶν τὸν τόπον)· ἡ ἀντίθεσις κατωτέρω: *ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ* (ἐνν. *γῇ*) =*ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ*=εἰς τὰς ξένας χώρας. *ἄγραφος*· κατηγορ. τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ὃ. *(ἐνδιαιτᾶται) ἡ μνήμη*· ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν στηλῶν. *παρ' ἑκάστῳ*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸ πλησίον, ἐδῶ τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων=εἰς τὴν καρδίαν τοῦ καθενός. *τῆς γνώμης—τοῦ ἔργου*· γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *μνήμη*. *γνώμη*=διάθεσις, τὸ φρόνημα. *ἢ τοῦ ἔργου*· β΄. ὅρος τῆς συγκρίσεως· *ἔργον* δὲ ἐννοεῖ τὸ πολεμικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν ὡς ἀσήμαντον νὰ λησμονηθῇ. *ἐνδιαιτῶμαι* =κατοικῶ. *οὓς=τούτους οὕν*· ἢ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου θέσις τῆς λέξεως πρὸς ἔμφασιν. (Περὶ τῆς ἀναφορ. ἀντωνυμ. κατόπιν ἄνω ἢ μέσης στιγμῆς ἢ τοῦ ἐρωτημ. σημείου ἴδε παρατηρήσεις κεφ. 36.). *ζηλώσαντες* (μετχ. ἀορ. τοῦ *ζηλόω—ῶ*=ζηλεύω, λαμβάνω ὡς παράδειγμα)· χρον. μετοχή· ἀντικείμενον τῆς μτχ. εἶναι *οὓς*. *κρίναντες*· χρον. μτχ. *τὸ ἐλεύθερον*· ἀντικείμ. τοῦ *κρίναντες*· *τὸ εὔδαιμον* κατηγορ. τοῦ *ἐλεύθερον*. *τὸ εὔψυχον*· ἀντικ. τοῦ *κρίναντες*. *τὸ ἐλεύθερον*· κατηγ. τοῦ *εὔψυχον*. Τὰ κατηγορ. τὸ *εὔδαιμον τὸ ἐλεύθερον* ἐτέθησαν ἐνάρθρως διὰ νὰ φαίνεται καθαρά, ὅτι ἰσοῦνται πρὸς οὐσιαστικὰ *(=ἡ εὐδαιμονία—ἡ ἐλευθερία)*. Ἀξία παρατηρήσεως ἡ παρήχησις καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία τῶν λέξεων: *τὸ εὔδαιμον—τὸ ἐλεύθερον*, τὸ δὲ *ἐλεύθερον* τὸ *εὔδαιμον*. *μὴ περιορᾶσθε*· προστ. τοῦ *περιορῶμαι*=βλέπω γῦρο μου φοβισμένος, δειλιῶ. *οἱ κακοπραγοῦντες* (μετ. τοῦ *κακοπραγέω—ῶ* (=*κακῶς πράττω*= δυστυχῶ), τὸ ὁποῖον ἁπαντᾷ μόνον εἰς τὸν ἐνεστῶτα)· ἡ μετχ. ἐπιθετική, ὑποκείμενον τοῦ *ἀφειδοῖεν ἂν* (ἀφειδέω—ῶ, ἠφείδουν, ἠφείδησα=ἀψηφῶ). *τοῦ βίου*· ἀντικ. τοῦ *ἀφειδοῖεν* ἄν (δυν. εὐκτ.). *οἷς* (δοτ. προσ.) *ἐλπὶς* (ὑποκ.) *οὐκ ἔστιν ἀγαθοῦ* (γεν. ἀντικ. εἰς τὸ *ἐλπίς*)· ἀναφορ. πρότασις. *ἀλλ' οἷς*=*ἀλλ'* (*οὗτοι δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου*), *οἷς ἡ ἐναντία* (ἐπιθ. προσδ.) *μεταβολὴ* (ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν δυστυχίαν, ὑποκείμενον τοῦ *κινδυνεύεται*=διακινδυνεύεται, τίθεται εἰς κίνδυνον). *ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται*=ὑπάρχει κίνδυνος νὰ μεταπέσουν εἰς τὴν μετέπειτα ζωήν των ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν δυστυχίαν. *ἐν οἷς . . . τὰ διαφέροντα*· ἐνν. *ἔσται*· ἀναφορ. πρότασις. *τὰ διαφέροντα*· ὑποκ. τοῦ *ἔσται* (ἀττ. σύντ.)=ἡ διαφορά, ἡ ἀπόστασις (μεταξὺ τῆς σημερινῆς καὶ τῆς μελλοντικῆς καταστάσεώς των). *μεγάλα*· κατηγορ. τοῦ ὑποκ. *διαφέροντα*. *μάλιστα*· ἐπιρ. προσδ., ἐπιτείνων τὸ *μεγάλα*. *ἤν τι πταίσωσιν*· ὑποθετ. πρότασις, ἡγούμενον τοῦ: *μεγάλα μάλιστα τὰ διαφέροντα ἔσται* (ὑποθετ. λόγος δηλῶν τὸ προσδοκώμενον). *πταίσωσιν*· ὑποκ. *ἐκεῖνοι* (*ἐν οἷς μεγάλα ἔσται τὰ διαφέροντα*). *τι*· σύστοιχον ἀντικείμ. τοῦ *πταίσωσιν*. *πταίω*=*σφάλλομαι*=ἀποτυγχάνω, νικῶμαι, παθαίνω ἀτύχημα· ἡ χρῆσις του κατ' εὐφημισμόν. *γάρ*· αἰτιολογεῖ τὸ *ἀφειδοῖεν ἂν δικαιότερον* (οὗτοι), *οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ κινδυνεύεται καὶ ἐν οἷς μεγάλα μάλιστα ἔσται τὰ διαφέροντα*. *ἀλγεινοτέρα* (ἀλγεινός)· ἐνν. *ἐστὶν*=περισσότερον ὀδυνηρὰ εἶναι· τὸ *ἀλγεινοτέρα* κατηγορούμενον τοῦ

κάκωσις (=ταπείνωσις, ἐξευτελισμός), τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποκ. τοῦ ***ἐστί***. ***ἀνδρί***· δοτ. τῆς ἀναφορᾶς. ***ἔχοντι***· ἀναφ. μετχ. ***φρόνημα***=συναίσθημα τιμῆς, ἀντικ. τοῦ ***ἔχοντι***. ***γε***=πραγματικῶς. ***μαλακίζομαι***· ἐδῶ=δειλιῶ. ***ἡ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις***=ὁ ἐξευτελισμὸς ποὺ συνυπάρχει, συνοδεύει τὴν δειλίαν. ***ἢ ὁ***· β΄. ὅρος τῆς συγκρίσεως. ***μετὰ ῥώμης***· ἐμπρόθ. προσδ. σημαίνων τὸν τρόπον. ***ῥώμη***=ὑπερέντασις τῶν δυνάμεων (σωματικῶν καὶ ψυχικῶν). ***καὶ (μετὰ) κοινῆς ἐλπίδος***· οἱ πολεμισταί, οἱ ὁποῖοι διακινδυνεύουν ὅλοι μαζὶ τὴν ζωήν των, ἐλπίζουν συγχρόνως ὅλοι μαζί, ὅτι θὰ νικήσουν καὶ θὰ διαφύγουν τὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος ἔτσι ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς «***ἀναίσθητος***», χωρὶς δηλ. νὰ τὸν αἰσθανθοῦν. ***γιγνόμενος***· ἀναφ. μετοχ. ***ἀναίσθητος***· κατηγορούμενον.

Κεφ. 44.

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῶν ἐδῶ, ὅσοι εἶσθε παρόντες, δὲν σᾶς κλαίω τόσον (=***οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον***), ὅσον (=***ἤ***) θέλω νὰ σᾶς παρηγορήσω (=***παραμυθήσομαι***). Γνωρίζουν πολὺ καλά, ὅτι ἐπέρασαν τὴν ζωήν των μέσα εἰς πολλῶν εἰδῶν ἀλλαγὰς τῆς τύχης (=***ἐν πολυτρόποις ξυμφοραῖς***) καὶ ὅτι ἡ εὐτυχία ὑπάρχει εἰς ἐκείνους, ὅσοι (: ὅτι εὐτυχεῖς εἶναι μόνον ὅσοι) εὑρίσκουν τὸν τιμητικώτατον θάνατον, ὅπως αὐτοὶ ἐδῶ τώρα, ἢ τὸ τιμητικώτατον πένθος, ὅπως σεῖς (=***ὑμεῖς δὲ λύπης =τῆς εὐπρεπεστάτης λύπης***, ***ὥσπερ ὑμεῖς***) καὶ εἰς ὅσους ἐκανονίσθη ἡ ζωὴ ἀπὸ τὴν μοῖραν μὲ τόσην συμμετρίαν (=***ὁ βίος ξυνεμετρήθη***), ὥστε νὰ ζήσουν εὐτυχεῖς (=***ἐνευδαιμονῆσαι***) καὶ νὰ ἀποθάνουν ὁμοίως εὐτυχεῖς (=***ὁμοίως καὶ ἐντελευτῆσαι***) (ἤ: εἰς ὅσους τὸ τέλος τῆς εὐτυχίας ἐμετρήθη ἀπὸ τὴν μοῖραν νὰ συμπέσῃ ἀκριβῶς μὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς των). Γνωρίζω βέβαια (=***οὖν***), ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ σᾶς παρηγορήσω (=***πείθειν=παραμυθεῖσθαι***), δεδομένου ὅτι αὐτοὺς (=***ὧν***) καὶ πολλάκις μάλιστα (=***καὶ***) θὰ λαμβάνετε ἀφορμὰς νὰ ἐνθυμῆσθε (=***ἔξετε ὑπομνήματα***) εἰς τὰς εὐτυχίας τῶν ἄλλων, διὰ τὰς ὁποίας καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι κάποτε ἐδοκιμάσετε ἀγαλλίασιν· καὶ λυπεῖται κανεὶς (=***λύπη*** [***ἐστὶν***) ὄχι δι' ἀγαθά, τὰ ὁποῖα τυχὸν (=***ἄν***) στερεῖται, χωρὶς νὰ τὰ δοκιμάσῃ, παρὰ δι' αὐτό, τὸ ὁποῖον χάνει τυχόν, ἀφοῦ τὸ εἶχε συνηθίσει. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ κάνετε ὑπομονὴν μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἀποκτήσετε καὶ ἄλλους υἱοὺς (=***καὶ ἄλλων παίδων*** [=***υἱέων***] ***ἐλπίδι***), ὅσοι ἀκόμη εἶσθε εἰς ἡλικίαν νὰ τεκνοποιῆτε (=***τέκνωσιν ποιεῖσθαι***)· διότι

καὶ ἰδιαιτέρως εἰς κάθε οἰκογένειαν (=***ἰδίᾳ***) ὅσοι γεννηθοῦν ἀργότερα (=***οἱ ἐπιγιγνόμενοι***) θὰ γίνουν ἀφορμὴ εἰς μερικοὺς νὰ λησμονήσουν (=***ἔσονται λήθη τισὶν***) ἐκείνους, ποὺ λείπουν (=***τοὺς οὐκ ὄντας***), καὶ τὴν πόλιν θὰ ὠφελήσῃ αὐτὸ ἀπὸ δύο ἐπόψεις (=***διχόθεν***), καὶ ἐπειδὴ δηλ. δὲν θὰ ἐρημώνεται (: ἐλαττοῦται ὁ πληθυσμός της) καὶ ἐπειδὴ θὰ εἶναι ἀσφαλής. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λαμβάνουν ὀρθὰς ἢ δικαίας ἀποφάσεις [διὰ τὴν πόλιν], ὅσοι τυχόν, διότι δὲν ἔχουν καὶ αὐτοὶ ἐπίσης (=***ἐκ τοῦ ὁμοίου***) παιδιὰ νὰ δώσουν (: νὰ διακινδυνεύσουν=***παραβαλλόμενοι παῖδας***), δὲν διατρέχουν κίνδυνον [νὰ τὰ χάσουν ὅπως οἱ ἄλλοι]. Ὅσοι πάλιν εἶσθε προχωρημένοι εἰς τὴν ἡλικίαν (=***παρηβήκατε***),τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς σας (=***τὸν πλείονα βίον***),τὸ ὁποῖον ἐπεράσετε εὐτυχεῖς, νὰ τὸ θεωρῆτε κέρδος, καὶ ὅτι αὐτό, ποὺ ὑπολείπεται, θὰ εἶναι μικρόν, καὶ μὲ τὴν δόξαν αὐτῶν ἐδῶ νὰ ἀνακουφίζετε τὸν πόνον σας. Διότι μόνον ἡ ἀγάπη τῆς τιμῆς δὲν γερνᾷ ποτὲ καί, ὅταν φθάσῃ ἡ ἄχρηστος ἡλικία (=***ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας***), δὲν εὐχαριστεῖ τόσον τὸ κέρδος, ὅπως λέγουν μερικοί, ὅσον ἡ τιμή.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Δι' ὅπερ διότι ἔπεσαν ἡρωικῶς. ***τῶνδε*** γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ ***τοκέας. νῦν*** εἰς τὸ ***οὐκ ὀλοφύρομαι. τοκέας*** (ὀν. ὁ ***τοκεὺς*** [τίκτω-τέτοκα] =ὁ γονεύς)· ἀντικείμενον τοῦ ***ὀλοφύρομαι*** (ὃ ἰδὲ εἰς παρατηρήσεις 34 κεφ.). ***ὅσοι πάρεστε*** (τοῦ ***πάρειμι***)· ἀναφορ. πρότασις, τῆς ὁποίας ὑποκείμ. ***ὑμεῖς. οὐ μᾶλλον ἢ***=ὄχι τόσον, ὅσον (κεφ. 40, 41). ***παραμυθήσομαι*** (παραμυθέομαι-οῦμαι)· ὁ μέλλων πολλάκις, ὅπως ἐδῶ, τίθεται ἐπὶ πράξεως, τὴν ὁποίαν θέλει κανεὶς νὰ ἐκτελέσῃ· ἐπομένως ***παραμυθήσομαι***=θέλω νὰ παρηγορήσω. ***γάρ*** ἐπεξηγηματικός. ***πολύτροπος***=ὁ διαρκῶς μεταβαλλόμενος, ὁ πολυειδής. ***ἐν πολυτρόποις . . . ξυνεμετρήθη*** ἡ σύνταξις : ***ἐπίστανται*** (ὑποκ. οἱ ***τοκεῖς***) ***τραφέντες*** (=ὅτι ἐτράφησαν, ἐπέρασαν τὴν ζωήν των, κατηγορ. μτχ. [κατηγορούμενον τοῦ ὑποκ. ***τοκεῖς*** ἐκ τοῦ ***ἐπίστανται*** ὡς γνώσεως σημαντικοῦ) ***ἐν συμφοραῖς*** (ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸ ἐντός) ***πολυτρόποις*** (ἐπιθ. προσδ.), ***τὸ δ' εὐτυχὲς*** (ὑποκ. τοῦ νοουμένου ῥ. ***ἐστὶ***) [***τούτοις***, δοτ. προσ. εἰς τὸ ***ἐστί***], ***οἷ ἂν λάχωσι*** (ἀναφ. ἀοριστολ. πρότασις) ***τῆς εὐπρεπεστάτης*** (ἐπιθ. προσδ. τοῦ ***τελευτῆς***) ***τελευτῆς*** (ἀντικ. τοῦ ***λάχωσιν***, ὡς ἐπιτυχίας σημαντικοῦ), ***ὥσπερ*** [***ἔλαχον***] (ἀναφ. ὁμοιωμ. πρότασις) ***οἵδε*** (ὑποκ.) ***νῦν*** (ἐπιρρ. προσδ. χρόν.), ***ὑμεῖς δὲ λύπης*** [βραχυλογικῶς, ἀντί : ***ἢ τῆς εὐπρεπεστάτης*** (ἐπιθ. προσδ.) ***λύπης*** (ἀντικ.), ***ὥσπερ ὑμεῖς ἐλάχετε***(ἀναφ.πρότ.)] ***καὶ*** [***τὸ εὐτυχές ἐστι τούτοις***], ***οἷς ξυνεμετρήθη*** (παθ. ἀόρ. τοῦ ***ξυμμετρέομαι - οῦμαι***,

ἀναφ. πρότ.) *ὁ βίος* (ὑποκ.) [=εἰς ὅσους ἐκανονίσθη ἡ ζωὴ ἀπὸ τὴν μοῖραν μὲ τόσην συμμετρίαν] *ἐνευδαιμονῆσαί τε ὁμοίως* (ἐπιρ. προσδ. δηλῶν *τὸν* τρόπον) *καὶ ἐντελευτῆσαι* (καθαρῶς τελικὰ ἀπαρέμφατα=ὥστε νὰ ζήσουν εὐτυχεῖς καὶ νὰ ἀποθάνουν ὁμοίως εὐτυχεῖς). *τὸ εὐτυχές ἐστι τούτοις, οἳ ἂν λάχωσι τῆς εὐπρεπεστάτης λύπης*· ἄξιον παρατηρήσεως τὸ ὀξύμωρον, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὴν φράσιν αὐτήν, ἡ εὐτυχία εἰς τὸ πένθος! (*Ὀξύμωρον* (=κατ' ὀξὺν (εὐφυᾶ) τρόπον μωρὸν) καλεῖται τὸ σχῆμα ἐκεῖνο τῆς διανοίας, κατὰ τὸ ὁποῖον συνάπτονται δύο ἀντίθετοι ἔννοιαι: *σπεῦδε βραδέως, ἄδωρα δῶρα*. Πρβλ. τὸ δημοτικόν: μέσα στὰ χιόνια καίομαι καὶ στὴ φωτιὰ παγώνω). *λάχωσιν*· ὑποτ. ἀορ. β΄. τοῦ *λαγχάνω* (*ἔλάγχανον, λήξομαι, ἔλαχον, εἴληχα*)=τυγχάνω, εὑρίσκω (πρβλ. λαχνός). *εὐπρεπὴς*=τιμητικός. *ἐνευδαιμονῆσαι—ἐντελευτῆσαι*· παρονομασία. Ἡ ἔννοια: Εὐτυχεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους συνώδευσεν ἡ εὐτυχία καὶ εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸν θάνατον. Κατ' ἄλλους: Εὐτυχεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων τὸ τέλος τῆς εὐτυχίας καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς συγχρονίζονται. *οὖν*· ἐδῶ=βεβαιωτικὸν=βέβαια. *ὄν*· κατηγ. μετοχ. ἐκ τοῦ *οἶδα* (γνώσ. σημ). *χαλεπόν*· κατηγορ. *πείθειν*· ὑποκείμεν. τῆς ἀπροσ. ἐκφρ. *χαλεπὸν ὄν*· ὑποκείμ. τοῦ *πείθειν*: *ἐμέ. πείθειν=παραμυθεῖσθαι*· τούτου ἀντικ. πρέπει νὰ νοηθῇ *ὑμᾶς. ὧν . . . ἔξετε*· ἀναφ. αἰτιολ. πρότασις=*ὅτι τούτων ἔξετε*. ἡ γεν. *ὧν* ἀντικειμ. εἰς τὸ *ὑπομνήματα*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικ. τοῦ *ἔξετε*. *ἔχω ὑπόμνημα*=λαμβάνω ἀφορμὴν νὰ ἐνθυμοῦμαι. *ἄλλων*· τῶν ὁποίων ζοῦν οἱ υἱοί. *αἷς... ἠγάλλεσθε*· ἀναφορ. πρότ. (τὸ *αἷς* δτκ. τῆς αἰτίας εἰς τὸ *ἠγάλλεσθε* ὡς ψυχικοῦ πάθους σημαντικόν). *αὐτοί*· κατηγορημ. προσδιορισμὸς τοῦ νοουμένου ὑποκειμ. *ὑμεῖς. καὶ λύπη*· ἐνν. *ἐστί. οὐχ ὧν . . . ἀγαθῶν=οὐκ ἀγαθῶν* (=ἐπὶ ἀγαθοῖς) *ὧν ἄν τις στερίσκηται*· τὸ μὲν *ἀγαθῶν* γεν. τῆς αἰτίας εἰς τὸ *λύπη*, τὸ δὲ *ὧν* κοινὸν ἀντικείμενον τοῦ *πειρασάμενος* καὶ *στερίσκηται* (=*στερῆται*). Περὶ τοῦ *στερίσκω* ἴδε παρατηρήσεις κεφ. 43. *μὴ πειρασάμενος*· (μέσ. ἀόρ. α΄ τοῦ *πειράομαι - ῶμαι* (ἐπειρώμην, πειράσομαι, ἐπειρασάμην, παθ. ἀόρ. ὡς μέσος ἐπειράθην, πεπείραμαι)· τροπ. μετοχή. *ἀλλ' οὗ . . . ἀφαιρεθῇ*· ἡ σύνταξις: *ἀλλὰ (λύπη ἐστὶ τούτων* (=ἐπὶ τούτῳ, γεν. τῆς αἰτίας εἰς τὸ *λύπη*) *ὃ* (ἀντικ. τοῦ *ἀφαιρεθῇ*) *ἂν τις ἀφαιρεθῇ* (ἀναφ. ἀοριστλ. πρότασις) *ἐθὰς* (κατηγορημ.) *αὐτοῦ* (γεν. ἀντικ. εἰς τὸ *ἐθὰς*) *γενόμενος* (χρον. μετοχή). (ὁ, ἡ) *ἐθὰς - άδος* (μετὰ γεν.)=ὁ συνηθισμένος εἰς κάτι. *καρτερεῖν*· ὑποκ. τοῦ *χρή*· τοῦ δὲ *καρτερεῖν* ὑποκ. πρέπει νὰ νοηθῇ ἐκ τοῦ κατωτέρω *οἷς* (*ἔτι*) τὸ *τούτους. ἐλπίδι*· δοτ. τῆς αἰτίας. *ἄλλων* (ἐπιθ. προσδ.) *παίδων*· γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *ἐλπίδι. οἷς ἔτι ἡλικία* (ἐνν. *ἐστί*)· ἀναφορικὴ πρότασις, προσδιορ. τὴν νοουμένην αἰτιατ. *τούτους* (τὸ ὑποκ. τοῦ *καρτερεῖν*). *οἷς*· δοτ. προσ. εἰς τὸ *ἐστὶ* (δοτ. κτητική). *τέκνωσιν πόιεῖσθαι*=νὰ τεκνοποιοῦν· τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ *ἡλικία ἐστί*· ἡ λέξις *τέκνωσις* πλᾶσμα τοῦ Θουκ., ὅπως εἰς τὸ κεφάλ. 39 ἡ λέξις *ἐπίπεμψις. ἰδίᾳ*=ἰδιαιτέρως διὰ κάθε οἰκογένειαν· ἡ ἀντίθεσις *τῇ πόλει. οἱ ἐπιγιγνόμενοι*· ἐνν. *παῖδες* =ὅσοι γεννῶνται μετὰ ταῦτα, ἀργότερα. *τῶν οὐκ ὄντων*· γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *λῆθη* (=ἀφορμὴ πρὸς λησμοσύνην), τὸ ὁποῖον εἶναι κατηγορού-

μενον τοῦ ὑποκειμένου τοῦ *ἔσονται: οἱ ἐπιγιγνόμενοι, τισίν*· δοτ. προσ. εἰς τὸ *ἔσονται. τῇ πόλει*· ἀντικ. τοῦ *ξυνοίσει* (μέλ. τοῦ *συμφέρω*, συνέφερον, συνοίσω, ἀόρ. α΄. συνήνεγκα, β΄. συνήνεγκον, (συνήϑης μόνον εἰς τὸ ἀπαρ. καὶ τὴν μετοχήν), συνενήνοχα, συνενηνόχειν). *διχόϑεν*· ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸ αἴτιον=διὰ δύο λόγους, ἀπὸ δύο ἐπόψεις. *ἔκ τε τοῦ μὴ ἐρημοῦσϑαι*. ἐμπρόϑ. προσδιορ. σημαίνων τὸ αἴτιον, ἐπεξήγησις τοῦ *διχόϑεν*=καὶ διότι δὲν ϑὰ ἐρημώνεται (διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ πληϑυσμοῦ της). *καὶ ἀσφαλείᾳ*· δοτ. τῆς αἰτίας=καὶ διότι ϑὰ εἶναι ἀσφαλής. Ἡ ἔννοια: Οἱ πολῖται, ποὺ ἔχουν παιδιά, ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν τύχην τῆς πόλεως, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ ἐγγύησιν περὶ τῆς ἀσφαλείας της. Αὐτὸ διασαφεῖται πληρέστερα εἰς τὰ παρακάτω. *ξυνοίσει*· ὡς ὑποκείμ. τοῦ ῥ. νοεῖται *παῖδας ἐπιγίγνεσϑαι. οὐ γάρ*· αἰτιολογεῖ τὸ *ἀσφαλείᾳ. οἷόν τε*· ἐνν. *ἔστι* (ἀπρόσωπος ἔκφρ.)· ὑποκείμ. τῆς ἀπρόσ. ἔκφρ. τὸ *βουλεύεσϑαι*, τοῦ ὁποίου πάλιν ὑποκείμ. ἡ νοουμένη αἰτ. *τούτους. τι*· σύστοιχ. ἀντικ. τοῦ *βουλεύεσϑαι. ἴσον ἢ δίκαιον*· ἐπιϑ. προσδ. εἰς τὸ *τι. οἳ ἂν μὴ κινδυνεύωσι*· ἀναφορ. ἀορ. πρότ. προσδιορίζουσα τὸ ὑποκείμ. τοῦ *βουλεύεσϑαι: τούτους. παῖδας*· ἀντικείμενον τοῦ *παραβαλλόμενοι* (αἰτιολ. μτχ.). *παραβάλλομαι παῖδας*=διακινδυνεύω, δίδω τὰ παιδιά μου. *ἐκ τοῦ ὁμοίου*· ἐμπρόϑ. προσδ. σημαίνων τὸν τρόπον=ὁμοίως (ὡς οἱ ἔχοντες παῖδας)· ὁ προσδιορ. καὶ εἰς τὸ ῥ. (*κινδυνεύωσιν*) καὶ εἰς τὴν μτχ. (*παραβαλλόμενοι*). *κινδυνεύωσιν*· δηλ. νὰ χάσουν τὰ παιδιά των. *ὅσοι παρηβήκατε*· ἀναφ. πρότασις· παρακ. τοῦ *παρηβάω·ῶ*=γίνομαι παρῆλιξ, εἶμαι προχωρημένος εἰς τὴν ἡλικίαν. *τόν τε πλείονα*· ἡ σύνταξις: *τόν τε πλείονα* (ἐπιϑ. προσϑ.) *βίον* (ἀντ. τοῦ *ἡγεῖσϑε*), *ὃν ηὐτυχεῖτε* (ἀναφ. πρότ., τὸ *ὃν* αἰτ. τῆς χρονικῆς διαρκείας=τὸν ὁποῖον ἐπεράσετε εὐτυχεῖς). *ἡγεῖσϑε* (προστ.) *κέρδος* (κατηγορ.). *ὃν ηὐτυχεῖτε*· διότι εἴχατε τοὺς υἱούς σας. *καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσϑαι*=*καὶ* (*ἡγεῖσϑε*) *ἔσεσϑαι* (ἀντικ. τοῦ *ἡγεῖσϑε*) *τόνδε* (ὑποκ. τοῦ *ἔσεσϑαι*=τὸν ἐν τῷ γήρατι ὑπολειπόμενον) *βραχὺν* (κατηγορ.). *τῇ εὐκλείᾳ*· δοτ. τῆς αἰτίας *τῶνδε*· γεν. κτητ. ἢ ὑποκειμ. (=*ὅτι εὐκλεεῖς εἰσιν οἵδε*) εἰς τὸ *εὐκλείᾳ. κουφίζεσϑε*· προστ. τοῦ *κουφίζομαι*=ἐλαφρώνω, ἀνακουφίζω τὸν πόνον μου. *τὸ γὰρ φιλότιμον* (ὑποκ.) *μόνον* (κατηγορ. προσδ.) [ἐνν. *ἐστὶν*] *ἀγήρων* (κατηγορ.)=διότι μόνον ἡ ἀγάπη τῆς τιμῆς δὲν γερνᾷ ποτέ· αἰτιολογεῖ τὸ *κουφίζεσϑε. ἀγήρων*· ἴδε παρατηρ. κεφ. 43. *ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας* (γεν. διαιρετ.)=*ἐν τῇ ἀχρείῳ ἡλικίᾳ*=εἰς τὴν ἄχρηστον περίοδον τῆς ἡλικίας, ὅταν φϑάσῃ ἡ ἄχρηστος, ἡ ἀνωφελὴς ἡλικία (δηλ. τὰ γηρατεῖα)· ὁ ἐμπρόϑ. προσδ. δηλοῖ τὸν χρόνον. Περὶ τοῦ *ἀχρεῖος* ἴδε παρατηρ. κεφ. 40 (*οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν*). *οὐ μᾶλλον, ἀλλὰ*=ὄχι τόσον, ὅσον. *τὸ κερδαίνειν - τὸ τιμᾶσϑαι*· ὑποκείμ. τοῦ *τέρπει. ὥσπερ τινές φασι*· ἀναφ. ὁμοιωματ. πρότασις· ὑπαινιγμὸς ἀναφερόμενος εἰς τὸν διάσημον λυρικὸν ποιητὴν Σιμωνίδην τὸν Κεῖον (556—468 π. Χ.), διαβόητον ἐπὶ φιλαργυρίᾳ ἰδίως κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν του. Οὗτος εἰς τὰς παρατηρήσεις διὰ τὸ ἐλάττωμά του ἀπήντα, ὅτι λόγῳ τοῦ γήρατος ἐστερήϑη τὰς ἄλλας ἀπολαύσεις καὶ «*ὑπὸ μιᾶς ἔτι γηροβοσκεῖται* (=γηροκομεῖται), *τῆς ἀπὸ τοῦ κερδαίνειν*».

Κεφ. 45

Διὰ τοὺς υἱοὺς πάλιν αὐτῶν ἐδῶ, ὅσοι παρευρίσκεσθε, ἢ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς βλέπω τὸν ἀγῶνα, ποὺ ἀναλαμβάνετε, μεγάλον· διότι αὐτόν, ποὺ δὲν ζῇ, συνηθίζει κάθε ἄνθρωπος νὰ ἐπαινῇ, καὶ μὲ μεγάλην δυσκολίαν (=***μόλις***), ἂν ἐπιδείξετε ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν (=***καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς***), ὄχι ὅμοιοι, ἀλλ' ὀλίγον κατώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῆτε. Διότι οἱ ζωντανοὶ φθονοῦν (=***τοῖς ζῶσι φθόνος [ἐστὶ]***) τοὺς ἀντιπάλους (: ἀντιζήλους) των, ἐνῷ ὅσοι δὲν εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον των (=***τὸ μὴ ἐμποδών***, δηλ. οἱ νεκροὶ) τιμῶνται ἀνέκαθεν μὲ ἀσυναγώνιστον εὔνοιαν. Ἂν τώρα πρέπει νὰ κάμω κάποιον λόγον (=***μνηθῆναί τι***) καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν γυναικῶν, ὅσαι θὰ μείνουν τώρα χῆραι, μὲ μίαν σύντομον σύστασιν θὰ ἐκφράσω ὅλας τὰς σκέψεις μου (=***ἅπαν σημανῶ***). Τὸ νὰ μὴ φανῆτε δηλαδὴ κατώτεραι ἀπὸ τὴν γυναικείαν φύσιν σας (=***τῆς ὑπαρχούσης [τῇ γυναικὶ] φύσεως μὴ χείροσι γενέσθαι***) θὰ εἶναι μεγάλη τιμὴ (=***δόξα***) διὰ σᾶς, ὅπως ἐπίσης (=***καὶ***) δι' ἐκείνην, διὰ τὴν ὁποίαν ἐλάχιστος λόγος γίνεται μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν (=***ἧς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ***) εἴτε διὰ καλὸν εἴτε διὰ κακὸν [=***ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου***].

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Παισὶ=***ἀδελφοῖς***· δοτ. προσωπ. εἰς τὴν νοουμένην μετοχὴν ***ὄντα*** (***ὁρῶ τὸν ἀγῶνα***· (ἀντικείμ.) ***ὄντα*** (κατηγορ. μετοχ. ὡς ἐξηρτημένη ἐξ αἰσθητικοῦ ῥήματος). ***μέγαν***· κατηγορ. ***ὅσοι τῶνδε πάρεστε***· ἀναφ. πρότασις, ἡ ὁποία συνάπτεται μὲ τὸ ***παισὶ*** καὶ ***ἀδελφοῖς***. ***τῶνδε***· γεν. κτητ. εἰς τὸ ***παισὶ*** καὶ ***ἀδελφοῖς***. ***τὸν ἀγῶνα***· δηλ. τὴν ἅμιλλαν πρὸς τοὺς ἀποθανόντας ἐπὶ τοῦ στίβου τῆς ἀρετῆς. ***τὸν οὐκ ὄντα***· ἐπιθ. μτχ., ἀντικείμενον τοῦ ***ἐπαινεῖν***, τοῦ ὁποίου ὑποκείμενον εἶναι ***ἅπας***=ὅλος ὁ κόσμος, κάθε ἄνθρωπος. ***εἰωθεν***· παρακείμ. μὲ σημασίαν ἐνεστῶτος (εἴωθα (=συνηθίζω), εἰώθειν). ***ἐπαινεῖν***· ἀντικείμ. τοῦ ***εἰωθεν***. ***μόλις***=***μόγις***· ἐπιρ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον=μὲ μεγάλην δυσκολίαν. ***ἂν***· εἰς τὸ ***κριθεῖτε*** (δυνητ. εὐκτ.). ***καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς***· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὴν αἰτίαν=λόγῳ ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, ἂν ἐπιδείξετε ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν· ἡ γεν. ***ἀρετῆς*** ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ ***ὑπερβολὴν*** (=ὑπερβάλλοντες τὴν ἀρετήν). ***οὐχ ὁμοῖοι . . . χείρους***· κατηγορούμενα. ***ὀλίγῳ***· συναπτόμενον πρὸς τὸ συγκρ. ***χείρους*** εἶναι δοτ. τοῦ μέτρου. ***κριθεῖτε*** (ἢ ***κριθείητε***)· εὐκτ. παθ. ἀορ. τοῦ ***κρίνομαι*** (ἐκρινόμην, κρινοῦμαι, ἐκρινάμην, κριθήσομαι, ἐκρίθην, κέκριμαι, ἐκεκρίμην). ***φθόνος***· ὑποκείμ. τοῦ

νοουμένου ῥ. *ἐστί*. *τοῖς ζῶσι*· δοτ. προσωπ. (κτητική). *πρὸς τὸ ἀντίπαλον*· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν ἐχθρικὴν διάθεσιν. *τὸ ἀντίπαλον ... τὸ μὴ ἐμπροδών*· τὰ οὐδέτ. περιληπτικὰ=*οἱ ἀντίπαλοι ... οἳ μὴ ἐμποδὼν* (*ὄντες*). *ἐμποδὼν* (=*ἐν ποσὶν ὤν*)· ἐπίρρ. κατὰ τὸ *ἐκποδὼν* σχηματισθὲν=μέσα εἰς τὰ πόδια, ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον. *εὐνοίᾳ*· δοτ. τοῦ τρόπου. *ἀνανταγωνίστῳ*· ἐπιθ. προσδ. εἰς τὸ *εὐνοίᾳ* = μὲ ἀσυναγώνιστον εὔνοιαν. *τετίμηται*· ἰσχυρότερον τοῦ ἐνεστῶτος *τιμᾶται*, διότι παρουσιάζει τὴν τιμὴν περισσότερον σταθερὰν καὶ ἀνεγνωρισμένην=τιμᾶται ἀνέκαθεν. *εἰ δέ με δεῖ ... σημανῶ*· ὑποθ. λόγος δηλῶν τὸ πραγματικόν. *με*· ὑποκείμ. τοῦ ἀπαρεμφάτου *μνησθῆναι*, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποκείμενον τοῦ τριτοπροσώπου *χρή*. *τι*· σύστοιχον ἀντικείμενον τοῦ *μνησθῆναι*. *ἀρετῆς*· ἀντικ. τοῦ *μνησθῆναι* (ἀπαρ. παθ. ἀορ. τοῦ *μιμνήσκομαι*=κάνω μνείαν, λόγον). *γυναικείας*· ἐπιθ. προσδ. εἰς τὸ *ἀρετῆς* ἀντὶ γεν. οὐσιαστικοῦ: *γυναικῶν* (*ἀρετῆς*=*οἵαν δεῖ εἶναι τὴν ἀρετὴν τῶν γυναικῶν*). *ὅσαι ἔσονται*· ἀναφ. πρότασις, εἰσαγομένη διὰ τοῦ *ὅσαι* κατὰ τὸ νοούμενον· διότι τὸ ἐπίθετον *γυναικείας* εἶναι εἰς θέσιν, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, γεν. οὐσιαστ.: *γυναικῶν*. *παραινέσει*· δοτ. τοῦ τρόπου. *βραχείᾳ*· ἐπιθ. προσ. *ἅπαν*· ἀντικ. τοῦ *σημανῶ* = τὸ πᾶν, ὅ,τι ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ=τὰς σκέψεις μου. *σημανῶ*· μέλλ. τοῦ *σημαίνω* (ἐσήμαινον, σημανῶ, ἐσήμηνα)=δηλῶ, ἐκφράζω. *μεγάλη ἡ δόξα*· ἐνν. *ἔσται*. *τῆς ὑπαρχούσης (ἐν τῇ γυναικὶ) φύσεως* = τῆς γυναικείας φύσεως· γενικὴ συγκριτική. Ὡς σύμφωνον πρὸς τὴν γυναικείαν φύσιν προορισμὸν ἐννοεῖ ὁ Περ. τὸν περιορισμὸν τῆς γυναικὸς εἰς τὸν οἶκον καὶ τὴν ἀπασχόλησίν της εἰς τὰ οἰκιακά. *μὴ χείροσι*· κατηγορ. (συγκρ. τοῦ *κακός*). *μὴ γενέσθαι* (ὑποκ. *ὑμῖν - ὑμᾶς*)· ἡ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ *ἡ δόξα ἔσται* = *ἢν μὴ γένησθε*=ἂν δὲν φανῆτε. *ὑμῖν*· δοτ. προσωπ. εἰς τὸ *ἔσται*, τοῦ ὁποίου ὑποκείμ. *ἡ δόξα*=ἡ τιμή. *μεγάλη*· κατηγορ. *καὶ ἧς ... ἂν ᾖ*=*καὶ* [*μεγάλη ἡ δόξα ἔσται ταύτης τῆς γυναικός*], *ἧς* (γεν. ἀντικ. εἰς τὸ *κλέος*) *ἂν ᾖ κλέος* (ὑποκείμ.). *κλέος*=λόγος, φήμισμα, ὅπως λέγουν σήμερα. *ἐπ' ἐλάχιστον*· ἐμπρόθ. προσδ. τοῦ ποσοῦ. *μεγάλη ἡ δόξα ... ἐπ' ἐλάχιστον κλέος*· ὀξύμωρον: *μεγάλη ἡ δόξα* τῆς γυναικὸς νὰ ἔχῃ *κλέος* (=δόξαν, φήμην) *ἐπ' ἐλάχιστον!* *ἀρετῆς περί* = *περὶ ἀρετῆς*· ἀναστροφὴ τῆς προθέσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τόνος της ἀναβιβάζεται. *ἀρετή ... ψόγος*=καλόν ... κακόν. *ἐν τοῖς ἄρσεσι*=*ἐν τοῖς ἄρρεσι* (*ἄρσην - εν* ἰωνικὸς τύπος· ὁ ἀττικὸς ἄρρην - εν)· δηλ. εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου συνήθως ἐπερνοῦσαν τὴν ἡμέραν των οἱ ἄνδρες.

Κεφ. 46

Ἔχουν λεχθῆ καὶ ἀπὸ ἐμὲ μὲ τὸν λόγον μου σύμφωνα μὲ τὸν νόμον ὅσα εἶχα κατάλληλα εἰς τὴν περίστασιν (= *ὅσα εἶχον πρόσφορα*) καὶ αὐτοί, ποὺ θάπτονται, ἀφ' ἑνὸς ἔχουν ἤδη τιμηθῆ μὲ πραγματικὰς τιμὰς (=*ἔργῳ κεκόσμηνται*) καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ παιδιά των ἀπὸ σήμερον μὲ φροντίδα τοῦ δημοσίου

(=*δημοσίᾳ*) θὰ ἀναλάβῃ νὰ ἀναθρέψῃ μέχρι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας ἡ πόλις, ἐπειδὴ θέλει νὰ καθιερώσῃ (=*προτιθεῖσα*) δι' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς νεκροὺς καὶ διὰ τοὺς ζωντανοὺς ὠφέλιμον βραβεῖον διὰ τοὺς τοιούτου εἴδους ἀγῶνας· διότι, ὅπου ἔχουν καθιερωθῇ (=*κεῖται*) πάρα πολὺ μεγάλα ἔπαθλα τῆς ἀρετῆς, ἐκεῖ ζοῦν καὶ οἱ ἄριστοι πολῖται. Καὶ τώρα, ἀφοῦ παύσῃ ὁ καθένας νὰ κλαίῃ τὸν ἰδικόν του, πηγαίνετε.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Εἴρηται· παθ. παρακ. τοῦ λέγομαι (*ἐλεγόμην*, παθητ. μέλ. *ῥηθήσομαι* ἢ *λεχθήσομαι*, παθ. ἀόρ. *ἐρρήθην* καὶ *ἐλέχθην*, *εἴρημαι* καὶ *λέλεγμαι*, *εἰρήμην*). ***καὶ ἐμοὶ*** (δοτ. τοῦ ποιητ. αἰτίου)· ***ὡς καὶ τοῖς πρότερον ἐνθάδε εἰρηκόσι. λόγῳ . . . ἔργῳ***· δοτ. τοῦ ὀργάνου· ἢ δοτ. *λόγῳ* κατὰ πλεονασμόν, ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *ἔργῳ*. ***κατὰ νόμον***· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν συμφωνίαν. ***ὅσα εἶχον πρόσφορα***· ἀναφ. πρότασις, ὑποκείμενον τοῦ *εἴρηται* (τὸ ὅσα ἀντικ. τοῦ *εἶχον*—τὸ *πρόσφορα* κατηγορούμενον). ***τὰ μέν . . . τὰ δὲ*** (ἢ *τὸ μέν, τὸ δέ*, *ἅμα μέν, ἅμα δέ*)· ἐπιρρηματικῶς=ἀφ' ἑνὸς μέν, ἀφ' ἑτέρου δέ. ***ἔργῳ κεκόσμηνται***=ἔχουν τιμηθῇ μὲ πραγματικὰς τιμὰς (δηλ. μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ τελετὴν τῆς ταφῆς). ***αὐτῶν***· γεν. κτητ. εἰς τὸ *παῖδας*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικείμενον τοῦ *θρέψει*· ἢ γεν. *αὐτῶν* ἐτέθη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προτάσεως πρὸς ἔξαρσιν. ***τὸ ἀπὸ τοῦδε*** (ἐνν. *τοῦ χρόνου*)· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν χρονικὴν ἀφετηρίαν=ἀπὸ σήμερον. ***δημοσίᾳ***· ἐπιρρ. προσδ. δηλῶν τὸν τρόπον=μὲ φροντίδα τοῦ δημοσίου. ***μέχρι ἥβης***· ἐμπρόθ. προσδ. δηλῶν τὸ χρον. τέρμα· *ἥβη*=ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία. Αὕτη εἰς τὰς Ἀθήνας ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ 18 ἔτους. ***ὠφέλιμον***· ἐπιθ. προσδ. εἰς τὸ *στέφανον*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικείμενον τοῦ *προτιθεῖσα*. ***στέφανος***· κατὰ μεταφ.=βραβεῖον. ***τοῖσδε τε καὶ τοῖς λειπομένοις*** (ἐπιθ. μτχ.)· ἔμμεσον ἀντικ. τοῦ *προτιθεῖσα*. ***τῶν τοιῶνδε*** (ἐπιθ. προσδ.) ***ἀγώνων***· δηλ. τῶν ὑπὲρ πατρίδος· ἢ γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ *στέφανον*. ***προτιθεῖσα***· μτχ. ἐνεστ. τοῦ *προτίθημι* = προβάλλω, καθιερῶ· ἢ μτχ. αἰτιολογικὴ = *ἐπεὶ προτίθησιν* = *βούλεται προθεῖναι*. ***γάρ***· αἰτιολογεῖ τὸ *ὠφέλιμον*. ***ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται***· ἀντὶ τοῦ ὁμαλωτέρου = *οἷς* (= *παρ' οἷς*=ὅπου) *γὰρ κεῖται* (παθ. παρακ. τοῦ τίθημι) ***ἆθλα ἀρετῆς μέγιστα*** (ἢ πρότασις ἀναφ.)· προετάχθη τὸ ὑποκείμενον *ἆθλα* πρὸς ἔμφασιν. ***ἀρετῆς*** γεν. ἀντικ. εἰς τὸ *ἆθλα*. ***μέγιστα***· κατηγορούμενον. ***τοῖς δέ***· τὸ ἄρθρον, εἰς θέσιν δεικτ. ἀντωνυμίας, ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ *οἷς*=*παρὰ τούτοις*, ἐκεῖ· ὁ *δὲ* φαίνεται περιττός, ἀλλ' ἐτέθη πρὸς ἔξαρσιν τῆς κυρίας προτάσεως. ***ἀπολοφυράμενοι*** (χρ. μτχ.)· ἀόρ. τοῦ ἀπολοφύρομαι (ἰδὲ παρατηρ. 34 κεφ.) = παύω νὰ κλαίω. ***ὃν προσήκει*** = ***τὸν προσήκοντα*** = τὸν ἰδικόν του· ἀντικ. τοῦ *ἀπολοφυράμενοι*. ***ἕκαστος***· παράθεσις κατ' ἐπιμερισμὸν εἰς τὸ ὑποκείμ. τοῦ ἀπολοφυράμενοι *ὑμεῖς* (*ἀπολοφυράμενος ἕκαστος ὑμῶν*).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ λέξις «μαυριλάκι», ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν σελ. 5 στίχ. 7 τοῦ βιβλίου μέσα εἰς παρένθεσιν, εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸ κείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσεχώρησεν ἐκ παραδρομῆς. Νὰ θεωρῇ, ὅτι δὲν ὑπάρχει.

0640003713